

BU SAYIDA

Nisan ayında okuyucularımıza “merhaba diyerek yayın hayatına başlayan dergimiz; karşılaştığı bütün zorlukları göğüsleyip tek tek aşarak varlığını sürdürmedeki kararlılığını göstermiştir. Bu kararlılığının bir ifadesi olarak dergimizin ikinci sayısını da zamanında çıkarmanın sevincini yaşamaktayız. İlk sayıyı Nisan ayının ortalarında çıkarttığımız için, ikinci sayıyı Mayıs’ın başına denk getirme olanağını elde edemedik. Ancak tüm olanaklarımızı sarf ederek, önümüzdeki aylarda çıkışımızı ay başlarına tekabül ettirip bunu sürdürmeye gayret edeceğiz.

Bilindiği gibi, dergimizin birinci sayısı toplatıldı ve hakkında soruşturma açıldı. Ancak, ilerici-yurtsever arkadaşların yardımıyla derginin dağıtım ve satışını normal bir şekilde gerçekleştirebildik. İkinci sayıda; tirajı arttırıp dağıtım şirketleri aracılığıyla çok geniş bir çevreye ve mümkünse bütün illere dağıtmayı düşündük. Ancak, holdinglerin tekelinde bulunan dağıtım şirketlerinin “kontenjanlarının dolu olması sebebiyle”(!) dergimizin dağıtımını gerçekleştirmeyi kabul etmemeleri bu düşüncemizi bütünüyle hayata geçirmemizi epey güçleştirecektir. Bizim tek güvencemiz, ilerici-yurtsever okuyucularımızdır. Şimdiye kadar, hem “yurt içinden”, hem metropolden hem de yurtdışından bizlere gelen sayısız mektup, bu desteğin kanıtıdır. Dergimizin çıkışından tutun da dağıtımına, satışından abone olmaya ve son olarak bizlere mektup-yazı-şiiir-yayın göndermeye kadar çeşitli yöntemlerle bizleri destekleyen bütün anti-sömürgeci, anti-yerel gerici, anti-faşist ve anti-empyrialist insanlarımızı yürekten kutluyoruz. Eminiz ki, önümüzdeki süreçte de bu yardımlar devam edecektir. Şunu da belirtelim ki; dergimiz, Diyarbakır, Van, Adana, Ankara, İzmir ve yurtdışında temsilcilik vermek veya olanaklar elverişli ise şube açmayı kararlaştırmıştır. Sıraladığımız illerde ve yurtdışında dergimizin temsilcisi olmak isteyen arkadaşların en kısa zamanda mektupla veya şahsen büromuza başvurmalarını önemle belirtiriz. Başvuruda bulunmak isteyenlerin, özgeçmişlerini yazdıkları bir dilekçe ile iki fotoğraf göndermeleri gerektiğini belirtiriz.

Bu sayımızın ilk sayfasında, uluslararası işçi sınıfının birlik, dayanışma ve mücadele günü olan 1 Mayıs üzerine yazılmış “İşçi Sınıfımız 1 Mayıs Bayramı ile Newroz Meşalesini Hep Yükseltecek” başlıklı yazıyı okuyacaksınız.

Şeyh Sait halk ayaklanmasıyla ilgili olarak Toplumsal Kurtuluş dergisinde yazdığı yazıyla kamuoyumuzca da tanınan Behram Arda’nın Kürdistan’ın Irak egemenliği altındaki parçasında sürüp giden mücadele tarihini aydınlatıp günümüze ışık tutacak nitelikte

olan “Güney Kürdistan’da Sürüp Giden Özgürlük Tutkusu” başlıklı yazısı eminiz ki okuyucularımız tarafından da beğenilecektir.

Türkiye’de özellikle son yıllarda faşist ve şovenist kesimlerin “Türkiye’nin Musul ve Kerkük üzerinde tarihsel haklarının bulunduğu” şeklindeki iddiaları yaygınlaştırılarak gerek rejim ve gerekse de gerici-şoven “boyalı basın” tarafından koyu bir şovenizm propagandası yapılmaktadır. Bu propaganda ve iddialara “boyasız basın” ve “demokrat” yazarlarının da iştirak ettikleri görülmektedir. Bu sebeple, bu sayımızda Türkiye’nin ABD tarafından kışkırtılan; Ortadoğu’ya ve özellikle de Güney Kürdistan’a yönelik emellerini deşifre ederek halklarımızın buna karşı duyarlılıklarını arttırmak ve sorunun gerçek yüzünü açıklamak amacıyla bu konuya ağırlık verdik. Murat Yılmaz’ın Musul gerçeği üzerine yazdığı “Musul Gerçeği ve Tarihsel Haklar Masalı” başlıklı yazı ile çeşitli sol dergilerin bu konuya ilişkin açıkladıkları görüşleri Behram Arda’nın yazısıyla bağlantılı olarak ele alındığında rejimin aldatmacaları ve yayılmacı emelleri daha iyi anlaşılacaktır sanırız.

Fırat Özgür’ün 1. sayımızda yer alan “Uluslar ve Sömürgeler Sorunu” başlıklı yazısı bu sayımızda da devam etmektedir. Yazısının bu bölümünde, Kürtlerin kendi toprakları üzerinde yaşayıp, aynı dili konuşan ve kültürel ortaklaşalıkta ifadesini bulan aynı ruhi şekillenmeye sahip oldukları ve nihayet Kürdistan’da kapitalizmin egemen üretim tarzı haline gelmesiyle birlikte ekonomik yaşam birliğinin de sağlanarak uluslaştığını dile getirmektedir. Bu yazı, Kürtlerin toprak birliğini ve ülkesini reddedenlerin, özünde onların ulusal varlıklarını da reddettiklerini belirtmesi açısından önem taşımaktadır.

Her sayımızda bir Kürt ozanımızın özgeçmişini ve derleme şiirlerini vermeye çalışacağız. İlk sayıda 13. yy. şairlerimizden Feqîyê Teyran’a yer verirken, bu sayımızda ise çağdaş Kürt şairlerinden Şêrko Bêkes’e yer vereceğiz.

Serdar Şerefhan’ın “Ulusal Sorunun Dile Yansıması” başlıklı yazısı, Türkiye’de herkesin en doğal insani hakkı olan kendi anadilleriyle konuşma ve eğitim yapmaları üzerine T.C. anayasasıyla getirilen kısıtlamaları (özellikle Kürtçe üzerinde), ele almaktadır. Bilindiği gibi dünyada ilk defa T.C. anayasasında bazı diller yasaklanmaktadır.

Dergimizin diğer sayfalarında ise, Necmettin Büyükkaya’nın eşiyle yapılan reportaj, Dicle Üniversitesi öğrencileri ile yapılan röportaj ve bizlere gelen bazı mektup ve şiirler yer almaktadır.

Dostlukla

Cemal ÖZÇELİK

İşçi Sınıfımız 1 Mayıs Bayrağı ile Newroz Meşâlesini Hep Yükseltecektir!

ce işçi, emekçi yaşlısı genciyle, çocuğuyla sokağa döküldüler. Yiğit işçi önderleri ateşli konuşmalar yaparak şöyle haykıyorlardı: “Dünyanın tüm ezilen işçileri ve halkları birleşmelidir.” Fakat miting bitiminde burjuvazinin eli kanlı köpekleri dağılan kitleye kurşun sıkmaya başladılar. Bunun sonucunda 6 işçi ölüyor ve bir çoğu da yaralanıyordu. Bu kanlı olaydan sonra, 1889’da 2. Enternasyonal Paris’te toplanıp Tüm Dünya işçilerinin birlik dayanışma ve mücadele günü olarak ilan etti...

O gün bugündür dünyanın bütün ülkelerinde işçiler, burjuvaziye ve ezgiye karşı mücadelenin bir sembolü olarak 1 Mayıs gününü kutlamaktadırlar. Günümüzde sosyalist ülkelerde ve (özü boşaltılmış olmakla beraber) bazı batılı ülkelerde 1 Mayıslar yasal bir şekilde kutlanmakta iken, dünyanın hala birçok yerinde 1 Mayıs’ın işçi bayramı olarak kutlanması yasaklanmakta ve engellenmektedir... Aynı şekilde 12 Eylül darbesiyle birlikte Türk ve Kürt işçileri de daha zor koşullar altında 1 Mayıs’ları kutlamaya başladılar. Ancak baskılar ve zorbalıklar işçi sınıflarımızın mücadelesini durduramadığı gibi, 1 Mayıs’ların da devrimci özünü uygun olarak kutlanmasını ve hatta meydanlara taşmasını engelleyememiştir... Bak işte yine meydanlarda işçi sınıfı! sırtlarında mavi tulumları, yüreklerinde özgürlük ateşleriyle yine yumrukları sıkılı ağızlarında “Enternasyonal”le geldiler, zapt ettiler meydanları; “1 Mayıs’lar engellenemez”, “Yaşasın 1 Mayıs”, “Bi-

Kapitalizm gelişip olgunlaştıkça, çelişkileri de olgunlaşmış su yüzüne çıkıyordu. İşçi sınıfı ve diğer emekçi katmanları da peşine takarak iktidarı devralan burjuvazi, siyasal erk’in yeni sahibi olarak gericileşmeye başlıyordu. 19.yy’da kapitalizmin gelişip yaygınlaşması ile birlikte işçi sınıfı da nicel olarak geliyordu. Bunun sonucu olarak da sınıfsal mevzilenme yeni bir coğrafyaya kavuşuyor ve sınıflar arası kutuplaşma yeni bir boyut kazanıyordu. Ne ki, işçi sınıfı çok kötü hayat koşulları sürmesine, günde 14-15 saat çalışıp, çok düşük ücretler almasına karşın, yavaş yavaş yükselen homurdanmayı ve öfkeyi bilinçli bir şekilde kanalizasyon mücadeleyi boyutlandırarak bir örgütlülüğe sahip değildi. Fakat, yaşanan pratik, mücadelenin yeni araç ve yöntemlerini de yaratıyordu. Bunların arasında başta sendikalar olmak üzere değişik örgütlenmeler bulunur.

İşçi sendikaları ilk büyük eylemlerini 1874 yılında Amerika’da ücretlerin düşürülmesine karşı beş büyük kentte başlatıyordu. Amerikan işçi sendikaları eylem kararı alarak, 13 Ocak 1874’te New York’ta miting yapmaya kalkışıyor. Ancak New York belediyesi izin vermiyor. Buna rağmen işçiler ısrar edince, çok sayıda işçi yargılanarak tutuklanır. Bu aşamadan sonra ücretlerin düşürülmesine karşı ve 8 saatlik işgünü için eylemlerin yolu açılır. Eylemler aynı şekilde halka halka Avrupa’nın çeşitli ülkelerine de yayılır. Amerika’da işçiler isteklerinin kabul edilmesi için işverenlere iki yıllık bir süre tanır. Sürenin bitiminde tüm işçi örgütleri 1 Mayıs 1886’da Chicago’da bir miting yapılması için karar alır. Ulusal muhafızlarıyla, basınıyla provakasyon ortamı yaratan burjuvazi işçileri caydırmak için tehditler savurmaktan da geri kalmıyordu. Bunlar ölürken 1 Mayıs da gelip çatmıştı. Onbinler-

ji Yek Gulan'' diye haykırarak ezenlerin yüreklerine korku sardılar.

1 Mayıs 1988'de, 1 Mayıs'ı tarihsel geleneğine ve devrimci özüne uygun bir şekilde kutlamak için yüzlerce işçi, emekçi ve baskıya, sömürüye karşı olan insanlar, akın akın Taksim 1 Mayıs Alanı'na geldiler. Polisin ve devlet yetkililerinin 1 Mayıs'ın kutlanmasını engellemek için yaptıkları bütün korkutma ve yıldırma çabalarına rağmen toplanan insanlar, kol kola girerek yürümeye başladılar. Eylemi bastırmak için geniş önlemler alan polis saldırıya geçerek 84 kişiyi gözaltına aldı (sonradan 11 kişi tutuklandı). Ancak bu eylemleri durdurmaya yetmedi. Gösteriler küçük gruplar halinde bile olsa devam etti.

Evet, 12 Eylül rejiminin yılarca süren baskı politikası fiyasko ile sonuçlanmıştı. Yıllarca; fabrikalarda, işyerlerinde, okullarda, cezaevlerinde herşeye rağmen kutlanan 1 Mayıslar alanlara da taşmaya başlamıştı... 1 Mayıs 1977'de faşist katillerce 36 kişinin öldürülmesi işçi sınıflarımızı yıldırılmamış tam tersine mücadelesine kararlılık ve savaşma azmi katmıştır.

Bu gün Türkiye işçi sınıfı şu veya bu oranda Metropollerde yığınsal bir şekilde 1 Mayıs'ları kutlamaya çalışırken; Diyarbakır'da, Batman'da, Raman'da, Mardin'de, Gaziantep'te, Maraş'ta... "İşçi sınıfımız" 1 Mayıs'ları yüreklerinde yaşatıyor ve alanlara taşmanın özlemiyle yanıp tutuşuyorlar; tıpkı Nevroz ateşini yüreklerinde yaktıkları gibi. Ve biliyorlar ki bir gün, bir ellerinde 1 Mayıs bayrağı, diğer ellerinde NEWROZ meşalesiyle meydanları zapt ederek özgürlüklerine kavuşacaklardır.

Biji Yek Gulan
Yaşasın 1 Mayıs
Yaşasın Proletarya
Enternasyonalizmi

MEDYA GÜNEŞİ

1 MAYIS Üzerine

Sekiz yıldır sürdürülen iktidar terörünün sağladığı ekonomik ve siyasi istikrar, nihayet çökmeye başladı. Her türden direnme hakkı elinden alınmış işçi ve emekçi yığınların aşırıca yoksullaştırılması pahasına sağlanan fonlar ve ülkenin geleceğini emperyalist ülkeler ve çok uluslu tekellerin ipoteğine sokan dış borçlara rağmen, bırakalım ileri teknoloji bir sanayi yaratmayı, aksine tam bir spekülasyon ekonomisi yaratılmıştır. İlk bakışta ve salt rakamlara baktığı zaman, olumlu gibi görünen ihracat artışı, gerçekte ülke zenginliklerini damping fiatlarla uluslararası tekellere peşkeş çeken yoksullaştırıcı bir etkiye sahiptir.

Bu ekonominin doğal sonucu, sosyal hayatın sanayi ve tarım işçileri için, şehir ve kır küçük burjuvazisi ve orta tabakaları için tam bir cehenneme dönüşmesidir. İşsizlik ve pahalılık, iki lanet halkası olan milyonlara emekçinin boğazını, her gün biraz daha sıkıktadır. Söz konusu kesimler "Yeter be" diyecek ve tüm kölelik zincirlerini kırarak noktaya her gün biraz daha yaklaşmaktadır. Yasaların boğuculuğuna hiç ara vermeksizin sürdürülen dehşet ve teröre rağmen, yükselen mücadele, kuruluş günlerinin müjdecisidir.

1988 1 MAYIS'ında karşıdevrim iflasını yaşamaktadır. 12 Eylül ve onun yarattığı siyasi iktidar, ağırlaşan ekonomik bunalım ve yükselen toplumsal muhalefetin karşısında çaresizlik ve acz içinde kıvrılmaktadır. Çözüm ve dağılmanın kaçınılmazlığını kavrayan parabalaları, yeni arayışlara yönelmiştir. Toplumsal muhalefeti yatıştıracak, onun düzene yönelmesini engelleyecek, binbir siyasi manevra içindedir. Toplumun enleri, kısmen örgütlü ve örgütlenmeye en yetkin kesimi olan işçi sınıfı, sendikal yasalarda ufak tefek değişikliklerle oyalama, yatıştırma

ve diğer emekçi yığınlardan geçici olsa da koparma sevdasındadır. Ancak bu tuzak sökmeyecektir. Bu politika, olsa olsa sözde muhalif, ama gerçekte tam bir düzen savunucusu olan, yerlerini korumaktan başka endişesi olmayan, kimi sendika yöneticilerini rahatlatabilir.

Sayıları her gün biraz daha artan ve mücadele içinde çığ gibi büyüyecek olan onbinlerce işçi ve emekçi, düzen içi hiçbir geçici tedbirin de deva olmayacağını görmektedir. Rengi ne olursa olsun, hiçbir burjuva siyasi iktidarın, Türkiye'nin sorunlarını çözecek yetenekte olmadığını, böyle bir şansın bulunmadığını görmektedir. Sorunların biricik çözümünün, tam bir toplumsal alt üst oluşun arkasından geleceğinin bilincindedir.

1988'in 1 MAYIS'ında işçi sınıfı belki öfkelerini ve umudunu, meydanlarda yüzbinlerce ağızdan haykıramayacak,

1988 1 MAYIS'ında işçi sınıfı belki yüzbinlerce ağızdan, işsizliği, pahalılığı, zulmü, işkenceyi protesto edemeyecek,

1988 1 MAYIS'ında işçi sınıfı belki meydanları YAŞASIN SOSYALİZM şiarı ile inletemeyecek,

Anma ve gam. Bunları yapamaması bile, işçi ve emekçi düşmanlarının korkusunun ve zayıflığının işareti değil mi? Yapılan bunca baskı ve zulüm, alabildiğince uygulanan işkenceye, terör, ölüm ve cezaevi ebedi düzenleme ve istikrar iddiası ile gelenleri kaç yıl yaşattı ki, bundan sonrakileri yaşatmaya yetsin.

Herşeye rağmen, 1988 mücadele yılı olmaya adaydır ve olacaktır.

Munzur PEKGÜLEÇ
Türkiye Deri-İş Sendikası
Genel Başkan Yardımcısı

GÜNEY KÜRDİSTAN'DA SÜRÜP GİDEN ÖZGÜRLÜK TUTKUSU

Kürdistan'ın bugün sömürgeci Irak rejiminin egemenliğindeki parçasında, Kürdistan'ın diğer parçalarında olduğu gibi yüzyıllardır uygulanan katliam, sürgün, idam ve işkence başta olmak üzere tüm yıldırma ve soykırım çabalarına; kimi zaman ulusal demokratik muhalefeti bölüp parçalamak için tanınan göstermelik "ulusal haklar" a rağmen Kürt halkının ve kurtuluşlarını Güney Kürdistan'ın (Irak Kürdistanı) kurtuluşunda gören Asuri ve Türkmen gibi ulusal azınlıkların haklı mücadelesi tüm sıcaklığıyla devam ediyor. 1917'lere kadar Osmanlı İmparatorluğu'nun egemenliğine karşı verilen özgürlük ve bağımsızlık mücadelesi, 1917'lerden sonra İngiliz mandacılığına, çeşitli vaatlere rağmen Kürt halkına düşman yüzlerini kısa sürede ortaya çıkaran ve birbirlerini darbelerle deviren istisnasız tüm Irak gerici rejimlerine karşı mücadelenin tüm biçimleri ve ağırlıklı olarak da silahlı mücadele biçimiyle sürdürüldü ve sürdürülmektedir.

Kürt halkının dinmek bilmeyen özgürlük ve bağımsızlık tutkusunun açık birer ifadeleri olan ulusal direniş ve ayaklanmalarının geçici bazı başarılarına karşın sonuçta hep başarısızlıklara uğramalarının çeşitli nedenleri vardır. Sömürgecilerin ve onların uluslararası gerici dostlarının güçlü olmaları, başarısızlıkların önemli bir nedenidir; ama başarısızlıklar sadece bu nedenle açıklanamazlar. Kürdistan tarihi incelendiğinde, ulusal direniş ve ayaklanmalarda

önderlik eden kesimlerin sınıfsal yapılarından kaynaklanan hata ve zaafların, dar görüşlülüklerin, "kuzu postuna bürünmüş kurtlar" dan medet uman anlayışların da küçümsenemeyecek boyutlarda yenilgilerden yeterince ders çıkarmama da birbirini izleyen başarısızlıkların bir nedenidir. Tüm bunlara rağmen ulusal mücadele ateşi Güney Kürdistan dağlarında, ovalarında ve şehirlerinde hep sömürgecilerin yüreklerine korku salmışsa bunun biricik nedeninin Kürt halkının sürüp giden özgürlük tutkusu olduğunu bazı yönleriyle de yazımda bilince çıkarmaya çalıştığım Güney Kürdistan'ın son iki yüzyıllık kısa tarihçesi de göstermektedir. Gericici Saddam diktatörlüğünün 16-17 Mart 1988 tarihlerinde çeşitli kimyasal silahları kullanarak gerçekleştirilen ve 5 binin üzerinde Kürdün soykırımıyla sonuçlanan saldırılardan sonra sömürgeci Irak rejimi ve uluslararası gerici dostlarına karşı yükselen feryatlar ve mücadele kararlılığı sözünü ettiğimiz özgürlük tutkusunun son en canlı örneğidir.

OSMANLI SÖMÜRGEÇİLİĞİ DÖNEMİ

Günümüzde Irak Kürdistanı olarak da adlandırılan Güney Kürdistan bilindiği gibi, 1917'lere kadar Osmanlı İmparatorluğu'nun egemenliği altındaydı. Kürdistan'ın diğer yörelerinde olduğu gibi Güney Kürdistan'da da Kürt hal-

kı, ulusal demokratik haklarına kavuşmak için sömürgeci yönetimlere karşı mücadele verdi. İran ve Osmanlı yönetimlerinin Kürtleri, kendi düşmanca amaçları doğrultusunda kullanmak için başvurdukları çeşitli yöntemler vardı. Aşiretlerarası çelişkilerin, din ve mezhep farklılıklarının kışkırtılması ile "böl ve yönet" taktikleri örnek olarak verilebilir.

Osmanlı İmparatorluğu döneminde Güney ve Kuzey Kürdistan ayrımı olmadığı için Kürt ayaklanmaları bölgesel kaldılar, bazen de Van'dan Bağdat'a Bitlis'ten Musul'a kadar yaygınlık gösterdiler. Yazımın konusu Güney Kürdistan olduğu için Kürdistan'ın diğer yörelerindeki direniş ve ayaklanmalara değinmeyeceğiz.

Güney Kürdistan'ın önemli merkezlerinden biri olan Süleymaniye şehrinin kurucusu (1786) İbrahim Paşa Baban'ın yeğeni Abdurrahman Paşa'nın 1806'da Koyuncak'taki Türk valisini hançerleyip onun yerine geçen rakibi Kürt asıllı Halit Paşa'yı da yenmesiyle başlayan ayaklanma, Osmanlı yönetimiyle arası iyi olmayan İran yönetiminden destek görmesine rağmen bölgesel düzeyde kaldı ve Halit Paşa'nın desteklediği Türk askeri kuvvetleri tarafından kısa sürede yenilgiye uğratıldı. Çok geçmeden Kürtler arasında tekrar ayaklanma hazırlıkları yapıldı. Birçok aşiret reisinin desteğini alan Rewanduzlu Mir Muhammed, 1837 yılında Osmanlı yönetimine karşı ayaklandı. Sivas'tan gönderilen askeri kuvvetler Bağdat ve Musul paşalarının askerleriyle birleşerek Mir Muhammed ayaklanmasını bastırdılar. M. Muhammed İstanbul'a götürüldü ve sonra affedildiği söylendi. Bazı kaynaklara göre M. Muhammed dönüştü öldürüldü. Kürt ayaklanmaları durmadı. 1839'da Nusaybin'de Osmanlıların yenilgiye uğramasından sonra Süleymaniye'de Mahmud Paşa isyan etti. Yeni atanan valiye

karşı uzun süre direnemedi ve İran'a sığındı. 1843'teki Rus-İngiliz müdahalesi, Mahmud Paşa'nın ayaklanmasıyla ortamı oluşturan Türk-İran savaşını önledi. 1843-1846 yıllarında Osmanlı yönetimine karşı büyük bir ayaklanmaya önderlik eden Bedirhan Bey'in etkinliği Musul'a kadar yayıldı. Yine 1853-1856 yıllarında Yezdanşer önderliğinde gerçekleşen isyan sonucu, önceleri Bitlis ile Musul, sonraları da Van ile Bağdat arasındaki bölge Kürtlerin denetimine geçti. Yezdanşer, İngiliz Konsolosluğu'nun ajanı Mumrud Rassam'ın vaatlerine kandığı için yakalandı ve İstanbul'a götürüldü.(1)

Şeyh Ubeydullah Nehri önderliğinde 1880'lerde meydana gelen ayaklanma da belli yönleriyle Güney Kürdistan'ını etkisi altına aldı. Güney Kürdistanlı bazı aydınlar İttihat ve Terakki Cemiyeti'nde yer aldılar. Kürt Teavün ve Terakki Cemiyeti (1908), Kürt Talebe Hêvi Cemiyeti (1912), Kürdistan Teali Cemiyeti (1918) vb. 1918-1920 öncesi Kürt ulusal örgütlenmelerinde Güney Kürdistanlı yüzlerce aydın görev alarak Kürt ulusal demokratik hakları için Osmanlı sömürgeciliğine karşı mücadele ettiler. Hatta 1925 Şeyh Sait Ayaklanması'na kadar bile Kürt yurtseverleri, kendi iradeleri dışında çizilen sınırlara rağmen yer yer ortak amaçlar doğrultusunda birlikte mücadele edebildiler. Ne var ki bu ortak örgütlenmeler Güney Kürdistan'da ayrı hareketlenmelerin olmayacağı anlamına gelmiyordu ve nitekim daha 1917'lerde Güney Kürdistan'da Şeyh Mahmut Berzenci sesini duyurmağa başlamıştı. Güney Kürdistan'ını da kapsayacak bir Kürt devleti olasılık düzeyinde de olsa sözkonusu olduğu için ortak stratejik amaç güncelliğini koruyordu.

İNGİLİZ VE MANDASI İRAK YÖNETİMLERİNE KARŞI MÜCADELE Osmanlı İmparatorluğu'na

karşı veriler mücadele, Güney Kürdistan'ın İngiltere tarafından işgalıyla yön değiştirerek bu defa İngiltere'ye yöneldi. Bilindiği gibi İtilaf devletlerinin galibiyetiyle sonuçlanan I.Dünya Savaşı akabinde imzalanan Mondros Mütarekesi, 1917'de İngilizler tarafından fiilen işgal edilen Güney Kürdistan'da İngilizlerini konumunu resmileştirmişti. İngilizler G.Kürdistan'ı işgal ettiklerinde Kürtlerin ulusal haklarını tanıyacıklarına dair söz verdiler.

Şeyh Mahmut Berzenci önderliğindeki ulusal demokratik muhalefet daha İtilaf devletleri savaş halinde iken Osmanlı yönetimine karşı silah elde savaşarak başarılar kazandı ve 1918 yılında Şirvan ile Büyük Zap nehri arasındaki arazide bir "Kürt Krallığı" kurdu. Kürt halkının yığınsal hareketlenmesinden büyük korkuya kapılan İngilizler, Şeyh Mahmut Berzenci önderliğindeki harekete müdahale ederek Ş.Mahmut'un etkinliğini Süleymaniye şehri ile sınırlandırmak istediler. İngilizler bunu yapmaya çalışırken Kürtlere haklarını verecekleri yönündeki yalan ve demagojilerini sürdürdüler. Şeyh Mahmut İngilizlerin dayatmalarına boyun eğmedi ve 27 Ma-

yıs 1919'da Süleymaniye'yi işgal etti. 9 Haziran 1919'daki çarpışmada yaralı olarak İngilizlerin eline geçen Ş.Mahmut, 29 Temmuz 1919'da bir İngiliz mahkemesinde idama mahkum edildiyse de, sonradan bu cezası ömür boyu hapis cezasına çevrildi. İngilizler Ş.Mahmut'u Hindistan'a sürgün ettiler.(2)

1920'de imzalanan Sevr Anlaşması'na göre, Kürtlerin Kuzey Kürdistan'da bağımsız bir hükümet kurma istemleri Cemiyeti Akvam tarafından onaylanır ve Güney Kürdistan'daki Kürtler de kuzeyle birleşmeyi isterlerse İngilizler bu duruma müdahale etmeyecekti.(3) İngilizler bu sözlerinde durmadıkları gibi olası bir Kürt devletini engellemek için çeşitli oyunlara başvurdular. 1922 yılında Lozan'daki tartışmalarda Türk hükümet temsilcileri, Musul'un çoğunluğunun Türk olduğunu iddia ederek şehrin Türkiye'ye bağlanmasını isteyince, İngilizler Kürt sorununun güncellik kazanmasına etkide bulunacağı amacıyla Ş.

- (1) Bazil Nikitin, *Kürtler*, Ö.Yolu Y., 1986, s.338-342
- (2) Zinnar Silopi, *Doza Kurdistan*, Stewr Basımevi, s.63-64
- (3) Z.Silopi, *age*, s.63

Mahmut'un Süleymaniye'ye dönmesine izin verdiler.

22 Aralık 1922 tarihinde İngiltere ve Irak hükümetleri, Cemiyeti Akvam'a verdikleri bir raporda; Güney Kürdistan'da bir hükümetin kurulması görüşünde olduklarını belirterek çeşitli Kürt gruplarının kendi aralarında anlaşarak bir heyeti kendilerine göndermelerini istediler.⁽⁴⁾ Kürtlerin idari ve kültürel haklarına riayet edeceklerini Cemiyeti Akvam'a bildiren İngiltere ve Irak hükümetleri, sadece Süleymaniye ve Hewlêr'de (Erbil) Kürtçenin okullarda okutulmasını sağladılar. Ş.Mahmut Berzenci, 20 Ocak 1923 tarihinde Sovyetler Birliği'nin Tebriz Konsolosluğu aracılığıyla Sovyet

hükümetine bir mektup göndererek yardım istedi. Ş.Mahmut mektubunda şunları söylüyordu: "Bütün dünya 1917 Oktober inkilabının hürriyet avazını işitti. Milletinizin zalim ve müstebit bir idareden kurtulduğuna bütün alem sevindi. Kürtler haklı olan milli davalarında muvaffak olmak azmi ile giriştikleri mücadelede ellerini size doğru uzatıyor. Bütün kalpleri ile ve samimiyetle sizinle arkadaşça ve kardeşçe beraber yaşamak arzusunu besliyorlar. Aramızda diplomis irtibatı olmadığından ehvalımıza tefsilatı ile vakif olmayan Sovyet hükümetine bu yazı ile her şeyi bildirmeye imkan yoktur.

Mazlum, esarette bulunan milletlerin hamisi olan Sovyet hükümetinin Kürt milletini de himaye edeceğine, emindir; bütün Kürtler Sovyet hükümetine şarkın hamisi nazari ile bakmaktadırlar. Mukadderatlarını Sovyet hükümeti mukadderatına bağlamaya hazır olan Kürtler Mütakabilen sizinle irtibat tesis etmeyi sabırsızlıkla bekliyor."⁽⁵⁾

İngiltere ve Irak'ın yaptıklarına seyirci kalmayan Ş.Mahmut, kendisini "Kürdistan Kralı" ilan ederek bir hükümet kurdu. Ş.Mahmut, hükümet idaresini düzene koyarken İngilizlerle karşı karşıya geldi ve ikinci defa ayaklandı. Bunun üzerine uçaklarla desteklenen İngiliz ve Irak kuvvetleri 19 Haziran 1924'te Süleymaniye'yi işgal ettiler. Şehre zarar gelmemesi için dağa çekilen Ş.Mahmut, bir süre sonra İngiliz ve Iraklılarla anlaştı. 24 Aralık 1924'te yayınlanan bir İngiliz-İrak ortak bildirisinde "Irak Kürtlerinin bir Kürt hükümeti kurma hakları" tanınıyordu.⁽⁶⁾

Bu dönemde Musul sorunu da tüm güncelliğini korudu. Bilindiği üzere Musul sorunu 24 Temmuz 1923'te imzalanan Lozan Anlaşması'yla da kesin bir sonuca bağlanamamıştı. Anlaşmaya göre taraflar Musul sorununu 9 ay içerisinde çözümleyemedikleri takdirde Cemiyeti Akvam'a başvuracaklardı. 19 Mayıs 1924'te İstanbul'da toplanan konferans 5 Haziran 1924'te anlaşmazlıkla sonuçlanınca sorun Cemiyeti Akvam'a devredildi. C.Akvam, 20 Eylül 1924'te Musul sorununu görmeye başladı ve Macar, Belçikalı ve İsveçli temsilcilerden oluşan bir inceleme komisyonu kurdu. Türkiye, Irak ve İngiltere komisyona kendi amaçları doğrultusunda birer rapor verdiler. Komisyon Ocak 1925'te Musul'a vardı ve incelemelere başladı. Komisyon, bölgede Kürtlerin çoğunlukta olduklarını tespit ederek 16 Eylül 1925'te C.Akvam'a bir rapor sundu. Rapor iki şartla

Musul'un İngiltere lehine çözümlenmesini öneriyordu. Şartlardan biri, sözkonusu toprakların 25 yıl süreyle İngiliz mandası altında kalması, ikincisi de Kürtlere iyi davranılması, okullarda Kürtçenin okutulması ile adli ve idari dairelerde Kürtçe dilinin kullanılması idi. C.Akvam, 16 Aralık 1925'te inceleme komisyonunun raporundaki iki şartı kabul ederek Türkiye-İrak arasındaki sınır olarak Brüksel hattını kabul etti. 5 Haziran 1926'da Türkiye, Irak ve İngiltere arasında da bir anlaşma imzalandı. Bu anlaşmayla Türkiye, Musul'un Irak'a bağlanmasını kabul etti. Brüksel hattında ufak tefek değişiklikler yapıldı ve Musul petrolünün yüzde 10'u 25 yıl süreyle Türkiye'ye verildi.

1930'da Irak'ın "bağımsız devlet" sıfatıyla C.Akvam'a girmesi üzerine Kürtler, İngiliz komiseri ve Kral Faysal'a protesto telgrafları gönderdiler; C.Akvam'dan önceden söz verildiği gibi Kürtlere haklarının verilmesini istediler.⁽⁷⁾ Kürtler ulusal haklarının hiçe sayıldığını düşünerek Süleymaniye'de bir miting düzenlediler. Hükümet kuvvetleriyle çıkan çatışmada 14 Kürt yurtseveri şehit oldu, 23 yurtsever yaralandı. Bu olaydan yaklaşık bir ay sonra Ş.Mahmut Süleymaniye'ye giderek isyan etti. Ş.Mahmut, isyan ateşleri içinde C.Akvam'a 21 Mart 1931 tarihli bir mektup göndererek C.Akvam gözetiminde bir Kürt hükümetinin kurulmasını talep etti. 1931 baharına kadar süren isyan İngiliz Kraliyet Hava Kuvvetleri desteğindeki Irak Kuvvetleri tarafından bastırıldı ve Ş.Mahmut esir alındı. Kürtlere ilişkin hiç bir garanti oimaksızın mandanın terkedilmesinden sonra G.Kürdistan'

(4) Z.Silopi, age, s.65

(5) Z.Silopi, age, s.65

(6) B.Nikitin, age, s.351

(7) Z.Silopi, age, s.71

ın kuzey bölgesindeki Barzan bölgesinde Şeyh Ahmet Barzani öncülüğünde bir isyan patlak verdi. İngiliz Kraliyet Hava Kuvvetlerinin giriştiği misillemeler sonucu, 79 Kürt köyünde 1365 ev yıkıldı.

1934 ilkbaharına kadar süren Şeyh Ahmet Barzani ayaklanması bastırılınca Şeyh Ahmet Türkiye'ye sığındı Türkiye'de hoşgörüyü karşılanmayan Şeyh Mahmut, Irak'a dönmek için İngiliz Komiseriyle bir anlaşma yaptı. Bu anlaşmaya göre Barzan aşireti kendi yerlerine döndü. Sadece Şeyh Ahmet ve ailesi Güney Irak'a sürüldü. Birkaç yıl sonra Barzani ailesinin Süleymaniye'de yerleşmesine izin verildi.(8)

Haziran 1937'de Süleymaniye'de bir ayaklanma girişimi oldu. Aynı yılın Eylül ayında Kürt asıllı general Bekir Sıtkı tarafından askeri hükümet darbesi yapıldı. B.Sıtkı, bir yıl sonra öldürüldü. 1941'de Irak'ı İngilizlere karşı ayaklandıran Kürt asıllı Reşit Ali Geylani hareketinden yararlanarak Kürdistan'a dönen Ş.Mahmut, tekrar ulusal mücadelede yerini aldı. Ailesi ile birlikte Süleymaniye'de sürgünde bulunan Molla Mustafa Barzani ise 1944 yılında Süleymaniye'den kaçarak Barzan bölgesine yerleşti ve Şeyh Latif'in de desteklediği bir isyan başlattı. İsyanı bastırmak için gönderilen Irak kuvvetlerini yenilgiye uğratan Barzani, etkinliğini arttırırken o dönem Türk yönetimi ile çelişkileri olan İngiltere, Kürt isyanını "hoşlukla" kapatmak istedi. Irak hükümeti Kürt asıllı bakan Macit Mustafa'yı Barzani ile görüşmeye gönderdi. Barzani'nin de onayıyla İzzet Abdülaziz, Serdar Aziz, Seyit Abdullah ve Serheng Emin Rewanduzi'den oluşan bir heyet, bakan Macit Mustafa ile aşağıdaki maddeler üzerinde anlaşmaya vardı:

"1- Kürdistan'ın Kerkük, Süleymaniye, Erbil, Dehok, Hanikin şehirlerinin tevhidı.

2- Hükümeti vüzera heyeti arasına Kürdistan umurundan mesul Kürdistan veziri Nami ile bir Kürdün ithali.

3- Her vezarette bir Kürt vezir muavinin tayini.

4- Maarif, iktisad, Ümran şehirlerinde Kürdistanın istiklali"(9)

Başbakan Nuri Said bir açıklama yaparak anlaşmayı kabul ettiklerini ilan etti. M.Barzani Bağdat'a gitti, Şeyh Ahmet ve beraberindekiler sürgünden döndüler. Bir süre sonra Nuri Said'in istifasıyla başbakanlığa getirilen Hamdi Paçacı Kürtlerle yapılan anlaşmayı kabul etmedi. 2.Dünya savaşının sonucu genel hatlarıyla belli olunca İngilizler Kürt sorununa sırt çevirdiler ve Kürtleri bastırmak için Irak hükümetine yardım sözünü verdiler. Irak hükümeti de Kürtlere saldırmak için bahane arıyordu. M.Barzani'nin dostu Ulu Bey'in polislerle tartışması sonucu çıkan olayda öldürülmesi üzerine Irak hükümeti, Kürdistan'a 30 bin piyade ve 12 bin polis kuvveti gönderdi ve çatışmalar başladı. İngiliz Hava Kuvvetleri hükümete yardım etti. Hükümet bol miktarda para ile bazı aşiretleri kendi tarafında çekmeyi başarıp saldırılarını boyutlandırınca Barzani önderliğindeki Kürt peşmergeleri geri çekilmek zorunda kaldılar. Barzani ve beraberindekilerin İran'a sığınmamaları için İngilizler, İran'a giden yolları sürekli bombaladılar. Bu engellemelere rağmen Şeyh Ahmet ve kardeşi M.Barzani 3 bin peşmerge ve 15 bin kişilik bir kitle ile Mahabad'a ulaştılar. 1946 yılında kurulan Mahabad Kürt Cumhuriyeti'ndeki katkıları nedeniyle general rütbesi alan M.Barzani, cumhuriyetin yıkılmasından sonra beraberindeki 565 kişi ile üç sömürgeci devletin sınırlarını aşarak 20 günlük bir "uzun yürüyüş"ten sonra 15 Haziran 1947 tarihinde Sovyetler Birliği'ne sığındı. Barzani ve arkadaşları yaklaşık 11 yıl S.Birliği'nde kaldılar.

Mahabad Kürt Cumhuriyeti'nin yıkılmasından sonra İran sömürgecileri Kürdistan'da terör estirip başta Kadı Muhammed olmak üzere Kürt cumhuriyetinin önderlerini idam ederken Irak sömürgecileri de Barzani önderliğindeki ulusal demokratik muhalefeti bölüp parçalamak için "af" ilan ettiler. Barzani ailesinden fertlerin de yer aldığı bir grup "af" vaadine kanarak Barzan bölgesine yerleşti. Irak sömürgecilerinin gerçek niyeti kısa sürede ortaya çıktı. 1944 yılında Irak hükümeti ile Kürtler adına görüşen heyetin üyelerinden İzzet Abdülaziz ile Mustafa Hoşnav, Hayrullah Abdülkerim, Mehmet Mahmut 18 Haziran 1947 tarihinde idam cezasına çarptırıldılar. Her dört Kürt önderi de idam sehparlarında "Yaşasın Kürdistan ve Kürt Milleti" şiarını haykırdılar. 1958 yılına kadar yani 14 Temmuz İhtilali'ne kadar yer yer yöresel hareketlenmeler görüldüye de önceki dönemlere nazaran belirgin bir sessizlik hüküm sürdü.

14 TEMMUZ İHTİLALİ VE SONRASI

General Abdülkerim Kasım liderliğinde 14 Temmuz 1958 tarihinde gerçekleştirilen Irak devrimi, Kürt ve Arap halkları başta olmak üzere tüm ulus ve ulusal azınlıkların emperyalizm ve işbirlikçisi krallık rejiminin baskısından kurtulmaları ve çeşitli toplumsal dönüşümlerin gerçekleştirilmesi yönünde yeni olanaklar yaratmıştı, daha doğrusu başlangıçta öyle sanılıyordu.

Haziran 1947 yılından beri Sovyetler Birliği'nde yaşayan M.Barzani ve beraberindekiler 1958 yılında gerçekleşen 14 Temmuz devriminden sonra Irak'a döndüklerinde Kürdistan'da coşkuyla karşılandılar. 16 Ağustos 1946 tarihinde kurulan Irak Kürdistan Demokrat Partisi (IKDP)

(8) Z.Silopi, age, s.182-195

(9) Z.Silopi, age, s.186

Kürdistan'da onbinlerce insanı kucakladı. A.Kasım yönetiminin daha devrimin başlarında Kürt ulusal haklarını tanıyacaklarını taahhüt etmesi ve IKDP'nin çalışmalarına izin vermesi, benzeri gelişmeler Kürtler dahil Arap ve diğer ulusal azınlıklar üzerinde geleceğe ilişkin umut ve beklentiler oluşturmuştu. Devrimden sonra hazırlanan geçici Irak Anayasası'nın

den bir grup bir heyet halinde Bağdat'a giderek bir bildiriye hükümete sunmak istediler. Bildiride, Kürtçenin okullarda okutulması ve Kürt dilinin devlet dairelerinde (Kürdistan'da) resmi dil olarak konuşulmasının ihmal edildiği vurgulanarak böyle devam ettiği takdirde Kürtlerin de tıpkı Cezayirli-lerin Fransızlara karşı ayaklandıkları gibi ayaklanacakları belirtili-

zete ve dergiler kapatıldı. Kürt kelimesi işitilmek bile istenmiyor. Yüzyıllardır Bağdat'a gönderilen "Kürt buğdayı"na "kuzey buğdayı" denilmeye başlandı. Yeni Kürt memurları tayin edilmediği gibi birçok Kürt asıllı memur görevlerinden atılıyor, bir kısmı da güney Irak'a sürgün ediliyor. Bildirisinde bu ve benzeri sorunları dile getirip "gerekli çözümleri" öneren heyet, A.Kasım tarafından kabul edilmedi. Bu dönemde Bağdat'ta bulunan M.Barzani, artık Bağdat'ta kalmanın anlamını yitirdiğini düşünerek Barzan bölgesine gitti.⁽¹⁰⁾

A.Kasım hükümeti, geçmiş dönemlerde olduğu gibi Kürt muhalefetini güçten düşürmek için her yola başvurdu. Hükümet gittikçe gelişme gösteren Kürt ulusal muhalefetini yenilgiye uğratmanın bir yolu olarak aşiretleri birbirine düşürmeye çalıştı. Kürtler arasında huzursuzluğun gittikçe arttığını hükümet çok iyi biliyordu. Bu nedenle hükümet, Zibari, Rikani, Biradost, Lolan, Herki aşiret reislerinden bir kısmını para ve bol miktarda silah vermek suretiyle kendi yanına çekmeyi başarabildi. Hükümetin kışkırtmasıyla önce Rikaniler 1961 baharında Barzan bölgesine saldırdılar. Barzanilerin önderliğindeki ulusal muhalefet Rikanilerin saldırılarını durdurup karşı saldırıya geçti, Rikanileri köylerinden çıkardılar. Bunun üzerine Rikaniler Türkiye'ye kaçmak zorunda kaldılar. Hükümet bu defa Zibarileri Barzan bölgesine saldırtmak istiyordu. Bu amaçla Zibarilere gönderdiği dört kamyon dolusu silah ve cephaneye Barzaniler el koydular. Hükümetin oluşturduğu işbirlikçi "Halk Direniş Örgütü" nün bölge başkanı olan Berwari aşiret reislerinden Tahsin Bey de Barzani önderliğindeki ulusal muhalefet karşısında dayanamadı ve beraberindekilerle birlikte Türkiye'ye sığındı, Berwari

3.maddesinde, Kürtlerle Arapların devletin idaresinde ortak oldukları belirtilmek suretiyle A.Kasım hükümeti, Kürtlerin ulusal haklarını kabul ettiği izlenimini verdi. Ama bu kandırmaca uzun sürmedi. Devrimden iki yıl sonrasına kadar Kürtlere hiç bir hak verilmediği gibi, çeşitli baskılar uygulanmaya başlandı. Bu durumdan şikayetçi olan Kürt aşiret reislerin-

yordu. Kürt heyetinin bildirisinde ayrıca şunlar da dile getiriliyordu: Kerkük ve Süleymaniye eğitim müdürlükleri Bağdat eğitim müdürlüğüne bağlanmış durumda. 1961 yazında toplanması kararlaştırılan Kürt öğretmenleri konferansının toplanmasına izin verilmiyor. Kürtçe yaygın yapan Xebat, Kürdistan, Roja Nû, Azad, Sevtülekrad, Zanistî ve Hetaw gibi ga-

(10) Z.Silopi, age, s.226-228

aşiret reislerinden Tevfik Bey ise bol miktarda cephaneye ve etrafındakiyle Barzan bölgesindeki ulusal muhalefete iltihak etti. Görüldüğü gibi hükümet doğrudan ulusal muhalefet de daha hükümete karşı mücadeleye hazırlıklı değildi, ama içten içe kayınıyordu. Hükümet daha muhalefet güçlenmeden, güçlenmenin yollarını kapatmak istiyordu. Bunun için de yıllardır Kürdistan'da ve ezilen dünya halklarının mücadelelerinde denenmiş bir yöntem vardı. Halkı halka kırdırma olarak ifade edilebilecek olan bu yöntem Kürdistan'da Kürdü Kürde kırdırmada uygulanıyordu. A.Kasım, işbirlikçi aşiret reisleri vasıtasıyla Kürdü Kürde kırdırmaya çalıştı. IKDP'nin kongresi işte böylesi kara bulutların Kürdistan'da cirit attığı bir dönemde toplantı. 1961 Martında Bağdat'ta toplanan kongrede, İbrahim Ahmet'in başını çektiği grup elden geldiğince hükümetle çarpışmayı ertelemek istiyordu. Celal Talabani ve etrafındaki grup ise savaşa hemen başlanmasını savunuyordu. Parti Polit Büro'su C.Talabani'yi, fikrini öğrenmek için M.Barzani'nin yanına gönderdi. Barzani, hazırlıksız isyan etmenin yanlışlığını belirterek silah sağlanmasını ve örgütlenmenin yapılmasını söyledi. Bu tarihten bir süre önce de Kürt aşiret reislerinden bir heyet Barzani'yi ziyaret etmiş ve isyan için görüşünü sormuştu. Barzani, bu heyete de ulusal demokratik muhalefet olarak hazırlıksız olduklarını belirtmişti. Patlama noktasına gelmiş Kürt ulusal muhalefetini kışkırtmak için 9 Eylül 1961 tarihinde bir askeri birliğini Süleymaniye'ye gönderen sömürgeci Irak hükümetinin askerlerinin halka baskı yapmaları üzerine askerlerle halk arasında çarpışmalar oldu ve böylece Kürdistan tarihine 11 Eylül İhtilali olarak adlandırılan hareket başlamış oldu. 18 Eylül 1961'e kadar uçak ve ağır toplar desteğinde Kürdistan'ı bombalayan gerici Irak rejimi, Zi-

bari aşireti desteğinde Barzan bölgesine saldırdı. Bunun üzerine M.Barzani önderliğindeki ulusal muhalefet savaşa fiilen başlamış oldu. Yaklaşık bir yıl içinde Irak askerlerini birçok yerde yenilgiye uğratan Barzani'nin önderliğindeki Kürt ulusal muhalefetinin kurulan bölgesi Zaho'dan Hani-kin'e kadar uzanan 500 mil uzunluğunda bir kavis oluşturuyordu.⁽¹¹⁾

8 Şubat 1963'te bir darbe ile yönetimi ele geçiren Irak Baas Partisi ilk günlerde yayınladığı bildiriye Kürtlerin ulusal haklarını tanıdığını söyledi. Yıllardır A.Kasım yönetimine karşı savaşan IKDP ve yurtsever Kürt aşiret liderleri, Baas yönetimine karşı savaşan IKDP ve yurtsever Kürt aşiret liderleri, Baas yönetimi ile yapılacak görüşmelerin esasını belirlemek üzere 18-22 Mart 1963 tarihlerinde Koy-sancak kasabasında Kürt Ulusal Kongresi adıyla bir toplantı yaptılar. Kongre, Kürt muhalefetinin isteklerini hükümete iletmek üzere 14 kişiden oluşan C.Talabani başkanlığındaki bir heyetin Bağdat'a gönderilmesini kararlaştırdı. Bağdat'ta, hükümetin Kürt ulusal sorununu ciddiye almadığını gören C.Talabani, C.Nasır'la görüşmek üzere Kahire'ye gitti. Bağdat'ta Salih Yusifi başkanlığında kalan heyet, Hükümet tarafından tutuklandı. Bu ve benzeri gelişmeler üzerine savaş tekrar başladı. Kürdistan dağları, Baas'ın saldırılarından kaçan Komünistler için de barınak oldu.⁽¹²⁾

Baas Hükümeti'ni, 18 Ekim 1963'te bir darbe ile deviren Mareşal Abdüsselam Arif de başlangıçta Kürt ulusal haklarını tanıdıklarını söylemişti. M.Barzani'nin da onayıyla C.Talabani'nin 10 Şubat 1964'te hükümetle imzaladığı ateşkes anlaşması parti de ayrılıklara yol açtı. İbrahim Ahmet anlaşmanın Kürt istemlerini tam yansıtmadığını belirterek muhalefet etti. İ.Ahmet ve etrafındaki grup M.Barzani'yi parti başkanlığından

alma kararı aldı. Barzani, bu kararı tanımayarak yeni bir kongrenin toplanmasını istedi. Bu kongre istemi yerine getirilmeyince Barzani, IKDP 6.Kongresi'ni topladı. Kongre, İ.Ahmet, C.Talabani ve diğer bazı yöneticileri partiden atma kararı aldı.⁽¹³⁾ Bunun üzerine ilişkiler daha da derinleşti. İ.Ahmet ve C.Talabani, önce İran'a geçtiler. Bir süre sonra da Irak'a dönerek Barzani önderliğindeki ulusal muhalefete karşı hükümetle işbirliği yaptılar.

1965 yılında Kürtlerle Abdüsselam Arif yönetimi arasında çatışmalar başladı. 1966 yılının ilkbaharında Irak hükümeti, Kürt ulusal hareketini dış destekten mahrum bırakmak amacıyla İran'la görüşmelere başladı. Haziran 1966'da Kürdistan'a da bir heyet gönderen Irak Hükümeti ile IKDP arasında bir anlaşma imzalandı. Kürtlere sınırlı bir "özerklik" tanıyan ve 29 Haziran bildirisi olarak adlandırılan belgeyi imzalayan o zamanın başbakanı Dr.Abdurrahman Bezzaz ile generaller arasında ayrılık çıktı. Generaller böylesi bir anlaşmanın imzalanmasına karşıydılar. Kısa bir süre sonra başbakan görevinden uzaklaştırılarak sürgüne gönderildi. 17 Temmuz 1968'de bir askeri darbe ile ikinci defa yönetimi ele geçiren Baas yönetimi, 1969'da Kürt ulusal muhalefetine karşı yeni bir savaş başlattı. Onbinlerce paralı asker ve hükümet kuvvetiyle saldırıya geçen Baas yönetimi, çok sürmeden yenilginin eşğine geldi. Çünkü daha 1969 Sonbaharı'nda savaş dengesi Kürt ulusal hareketi lehine dönmüştü. Bunun üzerine Baas yönetimi, Kürt ulusal hareketiyle görüşmelere başladı ve 11 Mart 1970'te KDP ile bir anlaşma imzaladı. Bir bildiri ile ilan edilen bu anlaşmaya göre, Kürtlere otonomi

(11) Z.Silopi, *age*, s.228-230, **IKDP Yeni Stratejisi**, Ü.Dünya Y., 1978, s.15-16

(12) Z.Silopi, *age*, s.230-231

(13) Z.Silopi, *age*, s.233

hakki veriliyordu ve bunun için de dört yıllık bir geçiş süresi tespit edilmişti. Bu ara C.Talabani önderliğindeki "Kürdistan Devleti Hareketi", 18 Mart 1970'te kendisini feshederek KDP'ye katıldı.

Daha altı ay geçmeden sömürgeci Baas yönetimi 11 Mart Anlaşması'nın ruhuna tamamen ters uygulamalara girişti. 29 Eylül 1971'de Barzani'ye suikast girişiminde bulunuldu. İdris Barzani'nin otomobili iki defa kurşun yağmuruna tutuldu. KDP'nin Musul Şube binası kurşunlandı. 1 Mayıs işçi bayramında KDP temsilcisinin konuşmasına izin vermediler. Hükümet çeşitli yollara başvurarak parti tabanı ile önderliği karşı karşıya getirmeye çalıştı. Böylesi bir ortamda doğal olarak savaşın başlatılması eğilimi parti içinde de belirginleşti. 1962'den beri çeşitli aralıklarla IKDP'ye yardım eden İran Şah'ı da IKDP'yi yeniden savaşa sürüklemek için her yola başvurdu. "Bütün bunlara rağmen Şah, Kürt ihtilali liderliğini çarpışmalara yeniden başlatmak konusunda ikna etmeyi başaramayınca Ame-

rika Birleşik Devletleri'ni hem de en yüksek düzeydeki iki yöneticisinin şahsında devreye soktu. Bu iki yönetici ne tür adamlardan oldukları bugün artık bütün dünya tarafından bilinmekte olan ABD cumhurbaşkanı Nixon ile Dışişleri Bakanı Kissinger'di. Her ikisi de, Amerika'nın Kürt ihtilalini destekleyeceği, ona yardım edeceği, onu kendi haline bırakmayacağı, ayrıca başkalarının da onu kendi haline bırakmalarına göz yummayacağı konusunda kesin söz verdiler. Bundan başka tank ve uçak vermek, modern tanksavar ve uçaksavar silahlar göndermek gibi birtakım ballandırılmış laflar etmekten de geri kalmıyorlardı."⁽¹⁴⁾

1974'te savaş yeniden patlak verdiğinde askeri yardımlar ne zafere vardırarak düzeydeydi ne de yenilgiye uğrayacak miktardaydı. ABD ve Şah'ın amacı, sonraları daha da açık görüldüğü gibi Irak'ı dize getirmektir. Yoksa ABD gibi dünya halklarının baş düşmanı bir devlet nasıl olurda Kürt ulusal kurtuluşundan yana olabilirdi?

Irak ise Kürt ulusal hareketini gerçek dostlarından uzaklaştırmak için 1963'lerde 'kızıl emperyalist' dediği Sovyetler Birliği ile 7 nisan 1972'de bir 'dostluk' anlaşması imzaladı. Irak komünistlerini Kürt ulusal muhalefetinden uzaklaştırma çabaları daha önceden başlamıştı. 15 Kasım 1971'de Irak hükümeti "Ulusal Misak"ı yayınlamaya Irak Komünist Partisi (IKP) ile işbirliği ortamını yarattı. 1972'de iki IKP'liyi bakan olarak hükümete aldılar. Bu durum S.Birliği'nin KDP'ye bakışını değiştirmede. 1963 yılından 1972 yılına kadar KDP liderleri SSCB'ye her gidişlerinde büyük bir sempati ve saygıyla karşılanıyorlardı. "Öte yandan Sovyetler Birliği de, Kürt ihtilalinin İran'dan yardım almasına itirazda bulunmuyordu. Onlar sadece bundan daha öteye gitmemek gerektiğini belirtiyor ve Barzani'yi, 'gerici bir kaynaktan yardım aldığı halde o kaynağa teslim olmayan ender kimselerden biri' olarak niteleyerek politikasını övüyorlardı." Bu övgüler 1974 yılı Mart ayına kadar sürdü. Erivan'da Kürtçe yayın yapan radyoda sık sık "Barzani" marşı söyleniyordu. KDP'den bir heyet SBKP 24.Kongresi'ne katılmış ve Irak ile Sovyet Anlaşması'nı imzalamak için Bağdat'a gelen Kosigin, bir Kürt heyeti ile görüşmüştü. Kosigin dahil SSCB'nin tüm temsilcileri 11 Mart Anlaşması'na önem vermesi için Irak hükümetini uyarıyorlardı.⁽¹⁵⁾

Öte yandan 11 Mart Anlaşması'nın getirdiği göreceli rahatlatma döneminde Kürt ulusal hareketinde de yozlaşmalar meydana geldi. Parti yöneticilerinden bir kısmı kişisel çıkarlarını ulusal çıkarların önünde tuttular. M.Barzani'nin etrafı çıkarıcılarla dolmuştu. Ulusal sorumluluk bilincinde zayıflamalar azımsanamayacak düzeydeydi. Parti yöneticileri oynanan oyunlara karşı duyarlı ola-

(14) IKDP Yeni Stratejisi, s.98

(15) age, s.83-86

madılar ve olası tehlikelere karşı gereken önlemleri alamadılar. Parti, Kürt halk yığınlarını kucaklamasına rağmen, “gerici, çıkarıcı, fırsatçı zayıf unsurların yerine aydın ve yeterli unsurların getirilmesi için herhangi bir plan ya da program hazırlanmadı. Tam tersine, bu yetersiz ve çıkarıcı unsurlar tüm mekanizmaların başında kaldılar ve tüm gelişme çabalarına karşı mücadele edip bu çabaları engellemeye devam ettiler. Çünkü onlar, gelişmenin ve ilerlemenin kendi çıkarları aleyhine olacağını biliyorlardı. Ve böylece parti, örgüt olarak dağınıklık ve liberal bir tutum içinde kaldı; pratikte ihtilalcidevrimci çalışmaları yönetemez oldu.”⁽¹⁶⁾ IKP ile de çeşitli bölgesel çatışmalara giren KDP, 1974’te Baas’ın özerklik planını kabul etmeyerek savaşa başladığında, Kürdistan’da yüzbinlerce kitle desteğine sahip olmakla birlikte parti önderliğindeki yozlaşma ve ABD ile Şah’la stratejik ilişkiler, mücadelenin başarısı önünde birer dezavantaj oldular. Çünkü ne ABD ne de monarko-faşist Şah rejimi, Kürtlerin kendi ulusal haklarına kavuşmasını istiyordu. Dünya emperyalizminin en saldırgan ve en gözüdönmüş gücü durumunda olan ABD’nin amacı bölgeye ilişkin planlarının daha iyi yaşama geçirilmesi idi. Gericici Baas rejimi de hiçbir zaman Kürtlerin ulusal demokratik haklarına kavuşmalarından yana olmadı. ABD ve Şah Irak rejimi ile anlaşınca olan desteksiz durumda kalan Kürt ulusal muhalefetine oldu. IKDP 1976 Konferans Raporu’nda konuya ilişkin şunları söylüyor: “Kürt ihtilali liderliği daha sonra herkesin açıkça gördüğü gibi, böyle bir durumun meydana gelmesini hesaba katmamıştı; ve elinde, böyle bir durumu nasıl karşılayacağı konusunda ne bir plan vardı ne de hatta düşünce planında bir hazırlığı vardı. Çünkü liderlik, ihtilalin kaderini ve halkın geleceğini 1972 yılında kurulmuş olan dış ilişkilere

(ABD ve İran ile ilişkiler kastediliyor -BA) bağlamıştı. Eğer böyle bir durumda askeri, maddi ve siyasal yönden alternatif olabilecek bir plan hazırlanmış olsaydı, tabii ki işin seyri tümüyle değişik olacaktı. İşte bu, işin çarkını elinde tutan ihtilal liderliğinin işlediği en büyük hataydı.”⁽¹⁷⁾

KDP önderliğinin geçmişte izlediği olumsuz ve yanlış bazı politikalarının bedelini, Kürt ulusal demokratik muhalefeti, 6 Mart 1975’te Cezayir’de, İran ve Irak arasında imzalanan anlaşmadan sonra en ağır bir biçimde ödedi. Anlaşmadan sonra İran ve ABD Kürt hareketinden desteğini çeken gericici Saddam yönetimi bir taraftan “Kürdistan seferi” için yığınak yaptı, öte yandan da Kürt İhtilalini içten çökertmek için, kimi zayıf iradeli insanları hareketten uzaklaştırmak için 13-26 Mart 1975 tarihleri arasında genel bir “af” çıkardı ve herkesin teslim olmasını istedi. Bu durum KDP’de tartışmalara yolaçtı. Parti Merkez Komitesi, partizan savaşının sürdürülmesi kararını aldı ve bunun hazırlıklarına başladı. 18 Mart 1975’te PB, MK ve askeri sorumlular ortak bir toplantı yaptılar. 19 Mart 1975’te alınan ikinci bir kararla savaş durduruldu ve karar bir gün sonra her tarafa duyuruldu. Peşmergeler ve Kürt halkı bu savaşı durdurma kararını şaşkınlıkla ve öfke ile karşıladılar. Kürdistan adeta bir matem havasına büründü. Gericici rejime teslim olanlar, İran’a sığınanlar çok geçmeden tüm dezavantajlara rağmen savaşı sürdürmemenin tarihsel bir hata olduğu bilincine vardılar. Gericici Saddam rejimi yıllardır peşinde koştuğu anı yakalamış gibi yüzbinlerce Kürdü sürgün etti; binlerce köy bombalandı, ormanlar yakıldı, çeşmelerin üstü bir daha kullanılmaması diye betonla kapatıldı ve boşaltılan bölgelerde vur emri verildi. Onlarca askeri havalanı yapıldı. Böylelikle 1961’den beri genellikle silah elde Irak sö-

mürgecilerine karşı savaşan KDP önderliği ve onbinlerce peşmerge, önderliğin yanlış ve uzlaşmacı politikalarının da etkisiyle ilk büyük yenilgisini aldılar.

YENİLGİDEN ZAFERE DOĞRU TOPARLANMA

1975 yenilgisinin etkileri bilindiği gibi Güney Kürdistan’la sınırlı kalmadı. Kürdistan’ın diğer parçalarında da 1975 yenilgisine yolaçan nedenler yıllarca tartışıldı ve sonuçlara varılmaya çalışıldı.

Güney Kürdistan ulusal demokratik muhalefeti de kısa sürede 1975’te savaşı durdurmanın yanlışlığını görerek toparlanma sürecine girdi. Yenilgiden sonra Avrupa ve Ortadoğu’ya gidenlerden bir grup 1 Haziran 1975’de C.Talabani önderliğinde “Kürdistan Yurtsever Birliği Oluşturma Kolu”nu kurdu. Aralarında KDP eski yöneticilerinden Eli Askeri, Ömer Mustafa ve Resul Mamend’inde bulunduğu bir grup yenilgiden hemen sonra Kürdistan Sosyalist Hareketi (KSH)’ni oluşturdu. 10 Haziran 1970’te kurulan Komela, yenilgiden sonra da çalışmalarını sürdürdü. KYB Oluşturma Kolu, Komela ve KSH birbiriyle ilişki kurarak ortak bir cephenin oluşturulması için çalışmalara başladılar. Her üç örgüt de ayrı ayrı mücadele hazırlıklarını da sürdürdü. Üç örgüt arasında 1-12 Eylül 1977 tarihlerinde yapılan bir dizi toplantı sonucunda Kürdistan Yurtsever Birliği (KYB) adında bir birliğin oluşturulmasını kararlaştırdılar. C.Talabani önderliğindeki KYB Oluşturma Kolu yeni kurulan KYB ile isim benzerliğinden dolayı adını değiştirerek Genel Hat (Xeta Giştî) adını aldı.

Barzani ve çevresindeki KDP liderleri ise Kasım 1975’te “Geçici Komite” adı altında yeniden örgütlenmeye koyuldular; 11-15 Ağustos 1976 tarihlerinde düzen-

(16) age, s.118

(17) age, s.122-123

ledikleri bir konferansla da KDP'nin "Yeni Stratejisi"ni çizdiler ve silahlı mücadele hazırlıklarına başladılar.

Kısa sürede Kürdistan dağları yeniden Kürt halkının özgürlük mücadelesi ile ses verdi. Fakat bu defa yurtsever parti ve örgütler arasında da, geçmişteki çelişkilerin yansımaları olarak çatışmalar boyutlandı ve Kürt halkına ve onun mücadelesine zarar vermekten başka hiçbir şey getirmeyen sorunlar birbirini izledi. 1978 Hak-kari olayları adıyla anılan çatışmalarda aralarında Eli Eskeri'nin de bulunduğu onlarca peşmergenin katledilmesi, Kürt ulusal güçleri arasındaki çatışmaların ancak düşmanı sevindirdiğini bir kez daha kanıtladı.

KYB ile KDP arasındaki çatışmalar çeşitli aralıklarla sürdü. Hiç kuşkusuz bu çatışmalar, 1975 yenilgisinden sonra başlatılan toparlanma ve silahlı mücadeleyi tekrar diriltme çabalarının büyük oranda kesintiye uğramasına neden oldu.

Mart 1979'de Resul Mamend, KYB içindeki KSH'den ayrılarak Dr.Mahmut Osman'la birlikte Kürdistan Sosyalist Partisi (KSP)'ni kurdu. Aynı yıl KYB içindeki Komela da adını "Komela Rencderin Kürdistan" olarak değiştirdi. 9 Eylül 1982 de ise KSH ile Genel Hat birleşerek "Kürdistan Devrimciler Birliği" adını aldılar. 1980'lere gelindiğinde Güney Kürdistan'da toparlanma yönünde bazı adımlar atıldı. 1980 sonlarında başlayan görüşmeler sonucunda KYB IKP, Sol Baas ile bazı Iraklı örgütlerden oluşan CEWQED (Yurtsever Ulusal Demokratik Cephe) kuruldu. 1981'de ise KDP, KSP, Pasok (Kürt Sosyalist Partisi) ve IKP'den oluşan CUD (Yurtsever Demokratik Cephe) kuruldu. Kendi içinde olumluluklar barındıran bu adımlar ne yazık ki güçlü bir muhalefet odağını yaratacak düzeyde değillerdi. Çünkü iki cephenin arasında işbirliği bir yana silahlı ça-

tışmalar sözkonusundu. Bir süre sonra IKP, CEWQED'den ayrıldı. Bu dönemde KDP'de yeni bir ayrışma yaşandı ve 1981'de kopan bir grup, Sami Abdurrahman önderliğinde Kürdistan Demokratik Halk Partisi (KDHP)'ni kurdu.

1983 şubatında aralarında Kürt islamcı güçlerinin de yer aldığı Kürdistan ve Iraklı yirmiyi aşkın parti ve örgüt, "Irak'a demokrasi Kürdistan'a gerçek otonomi" amacı etrafında anlaşmaya varmalarına rağmen, bu anlaşma cepheyle sonuçlanmadı. 1983 başlarından itibaren yurtsever Kürt örgütleri arasındaki çatışmalar daha da yoğunlaştı. 1983 Nisan ve Mayıs aylarında KYB ile CUD'a üye partiler arasında meydana gelen çatışmalarda yüzlerce peşmerge katledildi, onlarca değerli kadro telef oldu. 1984 başlarında KYB gerici Saddam yönetimi ile "Kürdistan'a Otonomi" için görüşmelere oturuncu yurtsever güçlerle KYB arasındaki çelişkiler had safhaya vardı. Kimi yurtsever güçler KYB'ye "hain," derken kimileri de otonomi görüşmelerinin yanlışlığına parmak basarak KYB'yi uyarıyorlardı. KYB ile Irak arasındaki "otonomi görüşmeleri" başarısızlıkla sonuçlanınca KYB yeniden silahlı mücadeleye başladı ve başka KDP olmak üzere diğer yurtsever parti ve örgütlerle ilişkilerini düzeltmeye çalıştı. 1986'ya gelindiğinde daha umut verici gelişmeler yaşandı. 1986 yılı ile 1987 yılı başlarında yapılan çeşitli ikili görüşmeler sonunda KDP-KYB, KYB-KSP, KYB-IKP, KYB-KDHP, KDP-Sol BAAS partisi arasında ikili ittifaklar imzalandı. Bu ittifaklar sürecinde Kürdistanı bir cephe yönünde de bir eğilim oluştu. 1987 temmuz ayında KDP, KYB, KDHP, KSP ve PASOK arasında yapılan görüşmeler sonucunda Kürdistanı bir cephenin il-keleri konusunda bir anlaşma sağlandı ve bu anlaşma bir bildiri ile kamuoyuna açıklandı. Güney Kürdistan tarihinde ilk defa bu an-

laşmada "iki cumhuriyetli federasyon" talebi benimsendi. Kısa sürede cephenin kurulması beklenirken şimdiye kadar bu doğrultuda herhangi bir adımın atılmayışı Kürdistanı bir cephe önünde başka önemli sorunların da olduğunun bir kanıtı olsa gerek. Buna rağmen tüm Kürdistanlı örgütler sözkonusu cephenin kurulmasının rolü ve önemini sürekli vurgulamaktadırlar.

Gelinen aşamada Güney Kürdistan ulusal demokratik muhalefeti binlerce kilometrelik bir alanı kontrol etmektedir. Sekiz yıldır çoğu kez ağırlıklı olarak Kürdistan topraklarında geçen Irak-İran savaşının tüm yıkıcılığına rağmen Kürt halkı ulusal demokratik haklarına kavuşma mücadelesini aralıksız sürdürüyor. Çeşitli defalar gözdağı, yıldırma, sindirme ve yoketme amacını taşıyan ve en son 16-17 Mart 1988'de beşinin üzerinde Kürdün soykırımı ile sonuçlanan kimyasal silahların kullanıldığı saldırılar da, biçimsel "Kültürel haklar" ve dinarla satın alınan işbirlikçiler de şimdiye kadar sürüp giden özgürlük tutkusunu bastıramadı ve şimdiden sonra da bastıramayacaktır. Yeterki, yurtsever parti ve örgütler, yanlıcı, yenilgi ve doğrularıyla bir bütün olarak geçmişten ders alabilsinler; bugünden geleceğe ilişkin olası olumlu veya olumsuz gelişmeler konusunda hazırlıklı olsunlar ve herşeyden önce Kürt halkının özgücüne ve gerçek dostlarına güvensinler, Kürt halkının yeni "seraplar" peşinde koşturmaya hiç kimsenin hakkı yoktur. Kürt halkının dost ve düşmanları iyi tanınır ona göre politikalar tespit edilir ve mücadele yükseltirse, zaferin er ya da geç tüm dünya halklarının ulusal kurtuluş mücadelelerinde olduğu gibi ezilen Güney Kürdistan halkının ve onun bir parçası olduğu Ortadoğu'daki Kürt halkının olacağı gün gibi açıktır.

Musul gerçeği ve “Tarihi haklar” masalı

Irak'ın egemenliği altındaki Güney Kürdistan'da peşmergelerin son iki yıl boyunca elde ettikleri başarılar ve İran-İrak savaşında Irak BAAS rejimi aleyhinde oluşan denge değişikliği, Türk burjuva basınında Kerkük ve Musul'un işgal isteklerini hızla kabarttı. Son iki yıllık gelişmeler gösterdi ki, Irak rejimi sıkışıp yenilme tehlikesiyle yüz yüze geldikçe, Güney Kürdistan'da bağımsız bir Kürt devletinin kurulacağı endişesi, hastalık ateşi gibi Türk burjuvazisinin tüm vücudunu sarıyor ve buna bağlı olarak Kerkük ve Musul'u işgal çılgınlıkları atılıyor. Zaman zaman Irak rejimi nefes alır gibi olunca da ona bağlı olarak Türkiye'deki işgal çılgınlıkları gevşiyor.

Kerkük ve Musul'u Türkiye'ye işgal ettirme planlarının arkasında başta ABD emperyalizmi olmak üzere NATO ülkelerinin gerici hükümetleri olduğu açık. Bu güçler, İran-İrak savaşının yarattığı ateşten, kestaneyi çıkarmak için Türkiye'yi maşa olarak kullanmak istiyorlar. Ancak bu amaçlarını gizlemek için, Türkiye'nin “tehlikeye düşen çıkarlarını, Musul ve Kerkük üzerinde Türkiye'nin tarihsel haklarını” ön plana çıkarıyorlar.

Bu plan, yıllarca Kerkük Türklüğünü kurtarma hevesiyle şahlanan ırkçı-şoven Türk çevrelerinin ağızını sulandırıyor. Son yıllara dek, “Kerkük Türkü”ne yapılan mezalim”den dem vuranlar, Kerkük ve Musul'u “anavatan topraklarına” katma hevesine kapılanlar, daha çok sözkonusu ırkçı-şoven çevrelerle sınırlıydı. Fakat son aylarda “Kerkük ve Mu-

sul'da Türkiye'nin tarihi haklarından” dem vurarak Türkiye'nin Güney Kürdistan'ı işgal yolunu açmaya çalışan çevreler artmaya başladı. Öyle ki bu salgın ateşi Cumhuriyet gazetesinin kimi “demokrat” ya da “solcu” yazarlarını bile sardı. Koparılan yaygaralar, Musul ve Kerkük'ün tarihi ve nüfus bileşimi üzerinde piyasaya sunulan yalanlar, hiç kuşkusuz bilinçsiz kitleleri etkiliyor, gözlerini şovenizm perdesiyle karartabiliyor. Musul'un geçmişte Osmanlı İmparatorluğu sınırları içinde oluşu, hiç kuşkusuz Musul üzerine atılan yalanların daha kolay yutulmasına olanak yaratıyor.

Böylesi bir ortamda, Musul'un geçmişte tarih boyunca kimlere yurt olduğu, orada, kimlerin tarihi haklarından bahsedebileceği üzerinde durmak, Türk kamuoyu yönünden Musul üzerine örtülen siyah örtüyü kaldırmak, geçmişte nasıl Musul'un Osmanlı İmparatorluğu sınırları içinde olduğunu ve daha sonra hangi gelişmelerle İngiliz işgaline terkedilerek Irak'a verildiğini ortaya koymak gerekiyor.

Bu yazımız, Musul'un sözkonusu tarihsel yanlarına ışık tutmayı amaçlıyor.

Lozan öncesinde Musul'un nüfusu

Osmanlı İmparatorluğu'nun Asya vilayetleri üzerine yazdığı ve 1890-1891'de Paris'te 2 cilt olarak yayımlanan “La Turquie d'Asie” adlı eserinde, Vital Cuinet, Osmanlı İmparatorluğu içindeki Diyarbakır, Halep ve Bağdat vilayetleri ile İran sınırı tarafından çevrelenen Musul vilayeti'nin yüzöl-

çümünü 75.700 kilometre kare, nüfusunu ise 300.280 olarak verir. Cuinet'nin verdiği sınırlarda Musul, 1890 yılı öncesinde, sadece bugünkü Güney Kürdistan topraklarını değil, Bağdat ve Halep vilayetlerinin devamı niteliğindeki güneyin Arap çöllerinin önemli bir kısmını da içine alıyordu. Cuinet'nin belirttiğine göre Musul 3 sancak, 17 kaza, 28 nahiye, 2314 köyden oluşuyordu. Sancaklar, Musul Merkez Sancağı, Şehrızor Sancağı ve Süleymaniye Sancağı'ydi.

Cuinet'ye göre tüm Musul Vilayeti'nin nüfus bileşimi şöyleydi:

Arap çöllerinde kuzeyden güneye doğru gidip gelen göçebe Arap aşiretleri de dahil Araplar 173.000, Kürtler 74.280, Türkmenler 16.000, Hıristiyanlar 30.000, Yahudiler 6.000 ve diğerleri ise 1.000 idi. (Turquie d'Asie, Vital Cuinet, cilt:2, 1891, Paris, sayfa 764-765)

Birinci Dünya Savaşı öncesinde ve savaştan sonra, kuşkusuz Musul Vilayeti'nin toprak genişliğinde değişiklikler olmuş, aşağı yukarı Güney Kürdistan'ın bugünkü alanlarını içine alır bir duruma gelmişti. Yine üç sancaktan oluşuyordu. Bu sefer Musul Merkez Sancağı'nı, Süleymaniye Sancağı'nı ve Kerkük Sancağı'nı içine alıyordu.

Eskiden Diyarbakır, Bitlis ve Van'da valilik yapmış olan, Birinci TBMM Van mebusu Haydar Bey, Musul sorununun TBMM gizli oturumlarında görüşüldüğü dönemde, kürsüde yaptığı konuşmada Musul'un o günkü durumuna ilişkin şu bilgileri veriyordu: “Musul Vilayeti'nin on yedi kazası vardır. On altısı Türk ve Kürt'tür, yalnız bir kazada Arap, Süryani ve Geldaniler vardır. Araplar hep çöl tarafındadır ve Musul Vilayeti'ne bağları şahısları ile, madenleri ile ve hayvanları dolayısıyla, daha doğrusu işkembeleriyle oraya bağlıdır.

Hayvanların otu kalmadığı vakit Musul'a giderler. Oradan kovulduktan sonra Bağdat'a geçer-

ler. Orada da kovarlarsa Şam tarafına iltica ederler. Binaanaleyh asıl yerleşikler Türk ve Kürt'tür. Musul Vilayeti'nde ve Musul'da bayındır alan altı bin köy vardır. Ahalisi Türk ve Kürt'tür. Altı yüzü Geldani ve Nasturi'dir.' (TBMM Gizli Celse Zabıtları, Cilt 4, Türkiye İş Banması Yayınları, 2.Baskı-1985, s.178)

Milletler Cemiyeti (Cemiyet-i Akvam)'nin Musul sorununa ilişkin 1924'te oluşturduğu araştırma komisyonu raporunda Yezidilerin nüfusunu katmadığı halde, Musul Vilayeti nüfusunun 8'de 5'inin Kürt olduğu belirtiliyordu. Türkiye, İngiltere ve Irak'ın adı geçen komisyona, ayrı ayrı verdikleri nüfus istatistiklerinde de Kürtler, nüfusun çoğunluğunu oluşturuyordu. Bitlis Mebusu Yusuf Ziya, TBMM kürsüsünde Musul Vilayeti nüfusunun yarısından fazlasının Kürt olduğunu belirtiyordu. Lord Curzon, Lozan görüşmelerinde, Musul'da Kürtlerin çoğunluğu oluşturduğunu belirtiyor, TBMM'nde Türkiye Başbakanı Rauf (Orbay) Bey, zaten Kürtler çoğunluğu oluşturduğu için Musul'un Türkiye'ye bağlanmasını istediklerini haykırıyordu.

Birinci Dünya Savaşı'nda Musul'un İngiliz işgali altına girmesi

Bilindiği gibi, Birinci Dünya Savaşı öncesinde Musul, Osmanlı İmparatorluğu sınırları içindeydi. 1914 yılında çıkan Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı İmparatorluğu Almanya'nın yanında İtilaf devletleri (İngiliz, Fransız, İtalya ve Rusya)'ne karşı savaşa girdi. 1916 yılında İtilaf devletleri arasında yapılan Sykes-Pico Antlaşması'na göre Musul Fransızlar'a verilecekti. Rusya da bugün Doğu Anadolu olarak bilinen vilayetlere sahip olacaktı. Ancak savaş yıllarında Musul'da zengin petrol yataklarının keşfi ve 1917 Büyük Ekim Sosyalist Devrimi'yle Rusya'nın işgal ettiği Anadolu topraklarından çekilmesi karşısında, İn-

giltere'nin bir an önce Bolşevizm'in Kafkaslara egemen olmasının önüne geçme ve Batum petrollerini ele geçirme arzusu, İngilizleri süratle Musul bölgesini işgal etmeye yöneltti. 25 Kasım 1918'de Osmanlı İmparatorluğu'nun teslim olduğunu belirleyen Mondros Mütarekesi imzalandı. 1 Kasım 1918'de de İngilizler Musul'un merkezini ele geçirdiler.

Daha sonra Türk kurtuluş savaşı, Anadolu'nun Rumlaştırılmasına ve Ermenileştirilmesine karşı savaş sloganıyla başladı. Sivas Kongresi'nde çerçevesi çizilen; daha sonra İngilizlerin 1920'de dağıttıkları son Osmanlı Meclisi Mebusan'ında deklere edilen Misak-i Milli, Kurtuluş Savaşı önderlerinin ana hedefiydi. Misak-i Milli sınırları içinde Musul Vilayeti ve bugün Suriye'nin egemenliği altındaki Türk toprakları da vardı. Savaş, Kürt ve Türk, birbirinden kopmaz bağlarla bağlanmış olan iki anası İslamiyenin, Rumluğa, Ermeniliğe ve işgale karşı savaş olarak gösteriliyordu. 23 Nisan 1920'de açılan Birinci TBMM de her iki halkın temsilcilerinden oluşan bir meclis olarak dünyaya sunuluyordu.

Mondros Mütarekesi'nden sonra ortaya çıkan durumda, Wilson Prensipleri'nin tüm taraf devletlerce kabul edilmiş olmasını gözönünde bulunduran Kürtler, bağımsız bir Kürt devletinin kurulması için çabalara giriştiler. Ancak çabalar sonucu Kürtler, İtilaf devletlerinin, üzerinde bağımsız Kürt devleti kurulması gereken toprakların çok büyük bölümünü, kurulması düşünülen büyük Ermenistan devletine vermek için çalıştıklarının görünce, Kürdistan'ın Ermenileştirilmesine karşı çıkarak, eşit haklar, kardeşlik ve kopmaz bağlar vadeden Türklerin yanında yer aldılar. Kimi Kürt aydınlarının bağımsız Kürdistan çabaları, bu dönemde de sürmekle beraber, ülkenin Ermeniler'e verilebileceği tehlikesi karşısında, bu çabalar, ge-

niş Kürt çevreleri ve aşiret toplulukları arasında yankı bulmadı. Esas olarak Kurtuluş Savaşı, Kürt Türk her iki müslüman milletin işgale karşı birlikte savaşı olarak sürdü. 1922'de Yunanlıların Anadolu'dan kesin olarak çıkarılmasından sonra, Savaş, Türkiye'nin Mudanya Mütarekesi'nde onaylanan zaferiyle sonuçlandı ve Türkiye'nin geleceğini belirleyecek olan Lozan Antlaşması için girişimlere başlandı.

Nihayet Savaş'tan zaferle çıkmış Türkiye ile İtilaf devletleri ve taraftarları arasında barış görüşmeleri, 20 Kasım 1922 tarihinde İsviçre'nin Lozan kentinde başladı. Lozan'da Türk heyetine İsmet İnönü, İngiliz heyetine Lord Curzon, Fransız heyetine Barrère İtalyan heyetine Marki Garroni Yunan heyetine Venizelos başkanlık ediyordu.

Lozan Barış Görüşmeleri'nde Musul

Lozan'daki barış görüşmeleri sırasında, kimi diğer sorunlar üzerindeki tartışmalar sürüp giderken İngiliz Başdelegesi Lord Curzon, Musul sorununu gündeme alıp Türk Başdelegesi İsmet İnönü'den görüşünü açıklamasını isteyince, İsmet İnönü de bir bildirgeyle görüşünü açıkladı: "Bildirgeye göre: Süleymaniye, Kerkük, Musul sancaklarından meydana gelmiş olan Musul Vilayeti'nde 503 bin yerleşik nüfus vardır. Süleymaniye ve Kerkük'te Arap çok azdır. Büyük çoğunluğu Kürt ve Türk'tür. Musul merkezinde de 137 bin Kürt ve Türk'e karşılık 28 bin Arap mevcuttur. Arap sayılanlar da aslında Türk'türler, fakat uzun süre Araplarla ilişki kurduklarından Arapça'yı da öğrenip konuşmuşlardır. Bölgede bir miktar Yezidi varsa da onlar da Kürt'türler." (Türkiye Cumhuriyeti-1923, Mahmut Goloğlu, Ankara 1971, s.71)

İsmet İnönü, konuşmasını şöyle sürdürüyordu: "Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti,

Türklerin olduğu kadar Kürtlerin de hükümetidir. Çünkü Kürtlerin gerçek ve meşru temsilcileri Millet Meclisi'ne girmiştir. Türklerin temsilcileriyle aynı ölçüde ülkenin hükümetine ve yönetimine katılmaktadırlar. Kürt halkı ve meşru temsilcileri, Musul Vilayeti'nde oturan kardeşlerinin anayurttan ayrılmasına razı değildir." (a.g.e., s.71-72)

İsmet İnönü'nün konuşmasını cevaplamak için söz alan Lord Curzon, TBMM'nde Musul bölgesinden milletvekili bulunmadığını belirterek, varolan milletvekilleriyle ilgili olarak da şunları söyledi: "Ankara'nın Kürt milletvekillerine gelince, onların nasıl seçilmiş olduklarını kendi kendime sormaktayım. Halk oyu ile seçilmiş tek milletvekili var mıdır? Bütün bu insanların atanmış oldukları ve bunlar arasında bazılarının dil bilmedikleri için meclis çalışmalarına katılmadıkları herkesçe bilinmektedir." Lord Curzon, sözü Kürtlerin Türk idaresi karşısındaki tutumlarına de getirerek "Kürtlerin, Türk idaresinden hoşnut kalmadıklarını sürekli olarak açıkladıklarını herkes bilmektedir. Dört yıldır İngiliz Hükümeti'ne, hayal kırıklığına uğrumuş Kürtlerden, Kürdistan'ın özerkliği ya da bağımsızlığı ile ilgilenmemizi isteyen protestolar gelmektedir" dedi. (a.g.e., s.72) Lord Curzon ile İsmet İnönü arasındaki karşılıklı suçlama ve söz düelloları bu çerçevede birkaç kez daha sürdü. Hatta bir keresinde Lord Curzon "Kürtlerle Arapların, getirenin başına atacak kadar seçim sandığını tanımadıklarını" iddia etti.

Lord Curzon'un Kürtler ve Kürt milletvekilleriyle ilgili sözkonusu ağır sözleri, Türk heyeti tarafından TBMM'ne iletilince, Kürt milletvekilleri arasında büyük bir öfke ve kızgınlığa yolaçtı.

Bitlis Milletvekili Yusuf Ziya Bey (daha sonra 1925 Şeyh Sait Ayaklanması sırasında Cıbranlı Xalid Bey'le birlikte Bitlis'te idam

edildi) Büyük Millet Meclisi kürsüsünde şöyle haykırdı: "Lozan Barış Görüşmeleri'nde İngiliz Başdelegesi Lord Curzon, bizlere yani Kürt kardeşlerimize saldırıyor, hakaret ediyor. Kürdistan'dan gelen mebusların, Mustafa Kemal Paşa tarafından tayin edildiğini söylüyor. Kürt arkadaşlarınız için, cahil diyor, Kürtleri temsil edemezler diyor. Cahilliğin anlamı, İngiliz politikasına uymamak ise; biz itiraf ederiz ki cahiliz... Burada Mustafa Kemal Paşa'nın tayin ettiği mebuslar, uşaklar yoktur. (bravo sesleri, alkışlar) Burada, büyük bir milletin vekilleri vardır." (a.g.e., s.74) Kürsüde uzun uzadıya konuşan Yusuf Ziya Bey, bu arada "İngilizler, milyonları ile, altınları ile çalıştıkları halde, Kürtler bu seçime katıldılar ve bu seçime katılmakla bir tek amaç güttüler: Türk kardeşleriyle işbirliği yapmak... Bütün kanılarını bir ilkede topladılar. O ilke, Türlerle kader birliği yapmaktı. Çünkü varolmak, çünkü esirlikten kurtulmak bu ilkenin gerçekleşmesine bağlıdır... Kürtler, Kürt aydınları, Arnavutluk'un Irak'ın ve Suriye'nin sonunu görüp dururlarken, İrlanda'nın acılı sesini iştirken hiçbir kandırıcılığa kapılmazlar... İşte o günlerde, o kara günlerde bu toplulukta seçime katılan ve bizi seçip buraya gönderen milletin vekilleri olarak Lord Curzon'a bağırıyoruz ki; bizler Kürdistan'ın gerçek vekilleriyiz. Senden ve senin siyasetinden Musul'u istiyoruz. Ve alacağız" diyerek hemen hemen Kürt kökenli milletvekillerin düşüncelerine tercüman oldu. (a.g.e., s.74-75)

Söz alarak aynı doğrultuda konuşan Muş Mebusu İlyas Sami efendi de "Kazım Karabekir komutasının Elviye-i Selase (Kars, Ardahan, Artvin)'de yazdığı zafer tarihlerinde bayrağını, mızrağını, atını oynatan, temiz Kürt soyu ve Kürt ulusu" olduğunu vurgulayarak "Kürtler Musul'u almayı ken-

dilerine görev saymışlardır" dedi. (a.g.e., s.75)

Erzurum mebusu Hüseyin Avni Bey de meclis kürsüsünde aldığı sözde "Lozan'daki delegelerimiz iki kardeş olan Türkler ile Kürtlerin temsilcileridir" demişti. (a.g.e., s.77)

TBMM görüşmeleri sırasında, Başbakan Rauf Bey de Musul'la ilgili görüşlerini açıklayarak şöyle belirtmişti "Lord Curzon, Musul bölgesinin çoğunluğunun Kürt olduğunu söylüyor. Zaten biz de onun için Musul'u istiyoruz, burası Arap yurdudur dese idi tartışma olabilirdi."

Lozan görüşmeleri uzadıkça uzuyor, pek çok diğer sorunun yanısıra, Musul sorununda da herhangi bir uzlaşma sağlanamıyordu. İngiltere Musul'u Irak'a bağlayarak kendi egemenliği altına almak için her çabayı gösterirken, İnönü de Musul'un Misak-i Milli sınırları içinde olduğunu, nüfusun çoğunluğunun Kürt ve Türklerden oluştuğunu ve Türk ve Kürt gibi kardeş iki müslüman unsurdan meydana gelmiş olan Türkiye'nin sınırları içine dahil edilmesi gerektiğini savunuyordu.

İngiliz heyeti, Musul'u elde edebilmek için, Lozan'da Musul'suz bir anlaşma imzalamak ve Musul zaten İngiliz işgali altında olduğu için sorunu ertelemek yolundaki taktiklere baş vurarak bu yönde Türk delegasyonunu sıkıştırdı. Musul'la birlikte pek çok sorun üzerinde anlaşmazlık sürünce görüşmeler kesildi. Bundan paniğe kapılan İsmet İnönü Ankara hükümetinin onayını da alarak Musul sorununu askıda bırakacak bir anlaşmayı imzalamaya hazır olduğunu 4 Şubat 1923'de Müttefik heyetlerine bir mektubla bildirdi. Ancak görüşmeler kesilmiş ve heyetler ülkelerine doğru yola çıkmışlardı bile. Türk heyeti de Ankara'ya döndü.

Gelinen aşamada, Türkiye'nin Musul'u geri almak için hevesli olmakla birlikte bu hevesini so-

nuna kadar götürmeyi göze almayla hiç de niyetli olmadığı ve biran önce Müttefik devletleriyle anlaşma sağlamayı, Musul'u geri almayı tercih ettiği anlaşılıyordu. Ankara'da Lozan'dan gelen heyetle görüşen Mustafa Kemal ile Rauf Bey başkanlığındaki hükümet, Musul sorununu erteleyerek, bir anlaşmaya varmayı benimsedi ve bu doğrultuda Müttefik devletlerine, bir karşı proje sunmayı kararlaştırdı. Aslında bu karar, Musul'u İngilizlere bırakma yolunu açan ilk adımdı. Fakat o günkü koşullarda, böylesi bir çözümü TBMM'ne ve Türkiye kamuoyuna kabul ettirmek neredeyse imkansızdı. Çünkü Kurtuluş Savaşı yıllarca Misak-i Milli şiarıyla verilmiş, Misak-i Milli'den hiç bir ödün verilemeyeceği her defasında vurgulanmış ve zafer bu temel üzerinde kazanılmıştı. Misak-i Milli hudutları içinde, hiçbir koşulda vazgeçilmeyecek olarak beyinlere, ruhlara işlenmiş olan Musul da vardı.

Hükümet, her şeye rağmen, kabul edilene projeyi benimsetmek ve bu yönde meclisten karar çıkartmak için, öneriyi TBMM'ne getirdi. Öneri mecliste büyük birşok etkisi yarattı ve mesublar arasında sert tepkilere yolaçtı. Öneri karşısında en büyük öfkeyi duyanlar yine Kürt kökenli milletvekilleri idi.

Hükümet öneriyi geçirebilmek için, esasında Musul'dan vazgeçilmediğini sadece sorunun geçici olarak erteleneceğini, eğer Türkiye ile İngiltere arasında anlaşma sağlanmazsa sorunun Milletler Cemiyeti'ne gideceğini ve orada çözüm yoluna başvurulacağını vurguluyor, aksi halde eğer Musul sorunu ertelenemezse anlaşma imzalanamayacağını, bu durumda İngilizlerle savaşma durumunun doğacağını, Türkiye'nin ise savaşacak gücü olmadığını vurgulayarak milletvekillerini tehdit ve baskı altına alma yoluna gitti.

Bu tutum Türk kökenli çoğu milletvekilini susturmaya ve öneriyi benimsemeye yetti. Görüldüğü kadarıyla söz konusu edilen topraklar, Kürt toprakları olduğu için gereğinde birtakım başka menfaatler karşılığı başkalarına terkedilebileceğini düşünüyorlardı. Anlaşıldığı kadarıyla hükümetin düşüncesi de bu doğrultuydu.

Fakat Kürt kökenli mebusların, göz göre göre Kürt topraklarının elden çıkarılmasını kabul etmeleri düşünülebiyecek bir şey değildi. Hükümetin ve Türk kökenlilerin Musul'u terketme düşünceleri, Kürt milletvekilleri arasında derin bir kaygı ve güvensizliğe yolaçmıştı.

Nasıl oluyordu? Anadolu'nun Rumlaştırılması ve Ermenileştirilmesine karşı iki kardeş millet olan Türk ve Kürtler birlikte savaşmışlardı. Misak-i Milli sınırları çizilirken Türklerle Kürtlerin üzerinde yaşadıkları topraklar esas alınmıştı. Her iki milletin evlatları bunun için kanlarını akıtmışlardı. Türkiye Büyük Millet Meclisi her iki halkın, hükümet, her iki halkın hükümetiydi. Her iki kardeş halk eşit hak ve menfaatlere sahip olacaklar, yeni devleti beraber inşa edeceklerdi. Fakat nasıl oluyordu da şimdi hükümet ve TBMM üyelerinin çoğunluğu, Musul'suz bir antlaşma imzalamak için çırpınıyorlardı? Üstelik Suriye hududunda, 1921'de yapılan antlaşmada Fransızlara bırakılan Kürt topraklarının geri alınması için Lozan'da herhangi bir talepte bulunulmadığı gibi, şimdi de Musul terkediliyordu. Evet ne oluyordu? Yoksa yollar ayrılmaya mı başlıyordu?

Sorun, mecliste görüşülürken, Kürt kökenli milletvekilleri, işte böylesi kaygı ve düşüncelerle kürseye çıkıyorlardı. Erzurum Milletvekili Hüseyin Avni Bey, Musul'suz bir barış antlaşmasına şiddetle karşı çıkıyor "olmazsa savaş çıkabileceği" tehdidine karşı, ülke işgal edilirken, çok daha ağır ko-

şullarda halkın savaşı göze aldığı, memleketin bugün dünden daha elverişli koşullarda olduğunu vurguluyor ve şöyle diyordu: "Bir taraftan İzmir işgal edilmiş, bir taraftan Bursaya kadar düşman geliyor, diğer taraftan Eskişehir'e kadar düşman ilerliyor, biz buradan geçediyoruz. O gün direniş gösterirken ve beş yıllık bir savaştan (Birinci Dünya Savaşı b.n.) çıkmış olan millet, yavrusu ile, evladiyle yanıyorken üç dört yüz bin kişilik bir ordu hazırlayarak, amaca ulaşmaya yönelen bu millet, bu Meclis, ne oldu ki efendiler memleketlerini istirdat, arazisine bir misli zam, evladını bir misli tezyid ettiği halde, karşısında bir düşman olmadığı halde bugün yanlış bir harekette devam ediyor." (TBMM Gizli Celse Zabıtları, Cilt 4, İş Bankası Yayınları, 2.Baskı, Ankara 1985, s.92) Esasında hiç de savaş yanlısı olmadıklarını, barışa istekli olduklarını, ama her şeye rağmen barış yapmak için yalvarmadıklarını belirten Hüseyin Avni Bey, Musul sorununu erteleyelim demenin milletin alay etmek olduğunu şu sözleriyle vurguladı: "Eğer acimiz varsa resmen veririz. Kendi kendimizi aldatmayız efendiler. Musul bir sene bekletme durumunda bulunacak. Bu ne demektir efendiler? Bu, milletin alaydır. İngilizlerden Mısır'ı aldınız, Kıbrıs'ı aldınız mı efendiler? Musul'u bugün sana vermeyen yarın niçin versin?" (a.g.e., s.93)

Diyarbakır Milletvekili Kadri Bey, Lozan'da dayatılan tavizleri vermektense savaşmanın daha iyi olacağını belirtiyordu. (a.g.e., s.152)

Görüşmeler sırasında kürseye çıkan Erzurum Milletvekili Mustafa Burak Bey, "Musul gayet mühim bir meseledir. Bendeniz bugün harbin Çanakkale'sini ne kadar mühim görüyorum Musul'u da o kadar mühim görüyorum" diyor ve "Musul meselesini geleceğe devretmek, aradan zaman geçirmek zannediyorsam

doğru değildir” şeklinde görüş belirtiyordu.

Lozan’da verilecek tavizlere en çok karşı çıkan ve özellikle Musul’un terkedilmesi karşısında en çok kaygı duyan Bitlis Milletvekili Yusuf Bey’di Türk heyetinin Lozan’da Suriye sınırında yeni düzenleme talebinde bulunmamasını da eleştiren Yusuf Ziya, Musul’un teredilmesine karşı duyduğu kaygıyı şu cümlelerle ifade ediyordu. “Bu hususta söz söylemek benim için vazife olduğundan söyleyeceğim. Musul’un vaziyeti coğrafyası, ırki ilişkileri, oluşum biçimi, siyasal ve sosyal yapısı, barış sonrasında bir dakika bile İngiliz siyaseti altında, İngilizlerin muamelesi altında, İngilizlerin mandası altında kalmaya tahammül göstermez.”

“Arkadaşlar temenni ederim ki Musul Türkiye’nin bir parçası denilsin. Çünkü Türklerle Kürtlerle meskun, Türkiye’nin bir parçasıdır. Yarısından fazlası Kürt’tür. Musul’un, Kürd’ün tarihinde bir kıymeti, bir önemi vardır. İhtimal bir mahalde olsa idi bu kadar telaş etmezdim. İhtimal ki başka bir yer olsaydı bu kadar telaş etmezdim. Musul’un Kürd’ün tarihinde bir sandalyesi vardır. Arkadaşlar bir insanı ikiye bölmek veyahut herhangi bir parçasını ayırmak (nasıl) mümkün değilse Musul’u Türkiye’den ayırmak öylece mümkün değildir.” (a.g.e., s.163)

Dönem henüz Türk Kürk kardeşliğinden, her iki halkın eşitliğinden, devletin, hükümetin ve meclisin iki müslüman unsurdan oluştuğundan dem vurulduğu bir dönemdi. Bu nedenle meclisteki Kürt kökenli milletvekillerini, Kürtlerin yakın bir gelecekte yok sayılacağı, her türlü ulusal demokratik haklarının inkar edileceği kanısından çok, Kürdistan’ın parçalanması güney topraklarının Fransız, Musul vilayeti topraklarının da İngiliz egemenliği altına terkedilebileceği, Kürt topraklarından koparılarak Arap topraklarına ka-

tılacağı gerçeği endişelendiriyordu. Bitlis Milletvekili Yusuf Ziya Bey, Musul’un terkedilmesine olduğu kadar Mardin, Urfa ve Gaziantep topraklarının Fransızlara terkedilmesine de karşı çıkıyordu. Şöyle diyordu Yusuf Ziya Bey: “Arkadaşlar, insan karnını doyurmak ihtiyacındadır. Bu, beşerin muhtaç olduğu şeydir. Mardin, Nusaybin, Kilis, Urfa, Ayıntap, ahalisi de yaşamak ihtiyacındadır... Arkadaşlar ziraat yapamıyor buralarda yaşayanlar. Çünkü hudut ile arasında nihayet yarım at mesafe vardır. Kendisi kasabada oturuyor, arazisi falan öbür taraftadır. Bugün gidiyor, birer surette bir şey kaçırıyor getiriyor. Ziraat yapıyor. Fakat yarın Fransızların ne gibi bir kanunla o hududu kendilerine katmayacaklarını kim biliyor?... Arkadaşlar bu halk ticaret yapamıyor. Çünkü hududun ötesinde yeni yeni şehir, yeni yeni kasabalar, pazarlar vücuda getirmişlerdir. Rüşüm ile bu tarafa geçiyor, bir şey beş kuruşa çıkar. Fakat diğer tarafta yüz paraya veriyorlar, buraya gelip beş kuruşa almıyor, gidiyor öte tarafa yüz paraya alıyor. Bu yüzden pazarlara kimse gelmiyor ve kapalı kalıyor. Çarşı kapalıdır arkadaşlar. Sanat ölüyor çünkü muhtaç olduğu alet ve levazım ötede daha ucuzdur... Binaenaleyh tekrar ediyorum, Fransızlarla yapılan anlaşma günlerin zaruretidir. Bu gayri tabiidir. Bütün insanlar teneffüs borularını kapatmış hudut yanında bulunan insanlar dıkkı sade tutulmuş boğuluyorlar. Teneffüs borularını açınız, teneffüs etsinler arkadaşlar.” (a.g.e., s.164)

Urfa Mebusu Bozan, Ali Sâip; Mardin Mebusları Derviş, Mithat, İbrahim, Necip ve Esat; Muş Mebusları Abdulgani, Osman Kadri; Siirt mebusları Mehmet Kadri, Hacı Nuri; Ayıntap Mebusu Ali Cenani; Bayazıt mebusu Ali, Siverek mebusları Sırrı ve Bekir Sıtkı, Abdulgani; Dersim Mebusları Mustafa, Abdullah Tevfik; Erzincan mebusu Hüseyin; Kars

mebusu Fahredin; Van mebusu Hakkı; Genç mebusları Haydar, Celal; Sivas mebusu Vasıf; Ergani mebusu Memet Emin; Bitlis mebusları M.Arif, Sadullah, Derviş, Resul; Diyarbakır mebusu Hacı Şükrü; Malatya mebusu Feyzi ve diğer kimi illerden bazı mebuslar verdikleri önergede, Suriye sınırının 1921 Fransız anlaşmasıyla düzenlenen biçimiyle kalmasına razı olmuyorlardı. Ama Lozan’a götürülecek projeye de konulmamasını ve daha sonra Fransızlarla yapılacak ikili görüşmede çözümlenmesini öneriyorlardı. Mardin mebusu İbrahim, tek başına verdiği bir önergede ise Suriye hududunu düzeltme isteminin kesinlikle Lozan’a götürülecek projede yer almasını istiyordu.

Proje konusunda, verilen değişik önerilerde, Musul’suz sulh yapılmasına karşı çıkan Kürt milletvekilleri ya da Kürtlerin yaşadıkları şehirleri temsil eden milletvekilleri de şunlardı:

Ergani: Mehmet Emin, Mahmut, Hakkı

Mardin: Derviş

Erzurum: Mehmed Nusret, İsmail, Süleyman Necati, A.Vasfi

Siverek: Abdulgani, Sırrı

Bitlis: Yusuf Ziya, Resul, Derviş

Mardin: İbrahim, Sait, M.Mithat, Necip

Sivas: Emir, Vasıf, Taki, Ziyaettin, Rasim

Genç: Fikri Faik, Ali Vasıf, Hamdi, Şeyh Fikri, Dr.Haydar

Dersim: Hasan Hayri, Mustafa, Diyarbakır, Abdullah Tevfik

Erzincan: Mehmed Emin, Hüseyin

Muş: Kasım, Mahmud Said, Abdulgani, A.Rıza, Osman Kadri, A.Hamdi, İlyas Sami

Kars: A.Rıza, Cayit, Muhittin

Ardahan: Server, Hilmi

Bayazıt: Şevket

Diyarbakır: Hacı Şükrü, Kadri

Maras: Arslan, Rüştü, Tahsin

Elaziz: Feyzi, Muhittin, Naci, Hüseyin

Siirt: Necmeddin

Hakkari: Mehmed Tufan, Mazhar Müfit

Urfa: Ali Saip

Van: Hasan Sıddık, Hakkı

Gaziayıntab: Kılıç Ali, Ali Cenani (a.g.e., s.181-182-183-184-185-196)

Kuşkusuz, tüm bu milletvekilleri isteklerinde sonuna kadar direnç gösterebilecek kişilikte değillerdi. Bunlarla beraber daha pek çok milletvekili, Musul'dan vazgeçilemeyeceğini belirtmelerine rağmen, sonuçta, Musul'suz antlaşma yapma ve Musul'u bir yıl erteleyerek sorunu gerekirse Milletler Cemiyeti'ne götürme düşüncesinde olan hükümet heyetine 190 oyla yeniden vazife verildi. Karşı çıkan oy sayısı ise 130 idi.

Aslında görüşmeler ilerledikçe, sonucun bu yönde olacağı açığa çıkmıştı. Durumu anlayan Bitlis Mebusu Yusuf Ziya Bey, kürsüde yaptığı konuşmayı şu sözlerle bitirdi: "Binaenaleyh son söz arkadaşlar: sözümün (hiç) birinin yapılmayacağına kanaat getirdim. Allah hazır, tarih hazır, elinizi vicdanınızın üzerine koyun, nasıl bilerseniz öyle yapın" (a.g.e., s.165)

Mustafa Kemal, Ankara hükümeti ve TBMM bildikleri gibi yaptılar. Musul'suz bir antlaşma yapmak üzere kolları sıvadılar. Bu arada, herşeye rağmen TBMM'nde önemli oranda muhaliflerin varolmasından ve bunların ikide bir "başağırtmasından" hiç de hoşlanmayan Mustafa Kemal, imzalanacak Lozan Antlaşması'nın bu mecliste tehlikeye girebileceği endişesinden de hareket ederek TBMM seçimlerini yenilemeyi, muhalefeti, özellikle Kürtlüğe şöyle ya da böyle sahip çıkan milletvekillerini tasfiye etmeyi kararlaştırdı. TBMM, 1 Nisan 1923'de seçimlerin yenilenmesini kararlaştırdı ve seçimler yaptırıldı. Hükümetin, devlet bürokrasisinin ve ordunun da gücü kullanılarak hemen hemen tüm muhalifler tasfiye edildi ve Mustafa Kemal ile Kemalizmin tek parti yönetimini kuracak olanlar açısından temizlen-

miş, tek ses çıkaran 2. dönem meclis seçimleri yapılırken 24 Nisan 1923'te yeniden Lozan görüşmelerine başlandı.

Lozan Antlaşması 24 Temmuz 1923'te Musul sorununu erteleyen bir biçimde imzalandı. Lozan Antlaşması'nın 3.maddesine göre eğer 9 ay içinde Türkiye ile İngiltere, Musul konusunda kendi aralarında bir anlaşmaya varmazlarsa sorun Milletler Cemiyeti'nde çözülecekti. Suriye sınır da 1921 antlaşmasına göre kaldı. Lozan görüşmeleri tamamlanırken 2.dönem meclis üyeleri de belirlenmişti. 2. dönem TBMM, 11 Ağustos 1923'te toplandı. Artık Antlaşma tek sesli mecliste rahatlıkla onaylanabilirdi.

Lozan Antlaşması'nın ilgili maddesi uyarınca Türk-İngiliz görüşmeleri, 19 Mayıs 1924'te, İstanbul'da başladı. Türk heyetine Büyüyük Millet Meclisi Başkanı ve İstanbul Mebusu Fethi (Okyar) Bey, İngiliz heyetine de o sırada Irak Yüksek Komiseri bulunan Sir Percy Cox başkanlık ediyordu.

İlk toplantıda, Fethi Bey Türk görüşünü açıklayarak Musul halkının üçte ikisinin Türk ve Kürtlerden oluştuğunu, etnik nedenlerle bu bölgenin Türk sınırları içinde kalması gerektiğini, daha önceki hiçbir antlaşmanın Musul'u Irak'a bırakmadığını belirtti. İngiliz temsilcileri ise Türk görüşlerini tartışmadıkları gibi, Musul Vilayeti'nin Irak sınırları içinde kalmasını sağlamak için (Nasturi Hıristiyan azınlığın yerlerinden göç edilmelerine son verilip geri dönmelerini bahane ederek b.n.) Hakkari Vilayeti üzerinde de hak öne sürdü. Tarafların görüşlerinde direktmeleri üzerine, İstanbul Konferansı 5 Haziran 1924'te dağıldı (Yurt Ansiklopedisi-Türkiye genel 8309) ve sorun Milletler Cemiyeti'ne gönderildi.

Musul sorunu, 20 Eylül 1924'te Cenevre'deki Milletler Cemiyeti Meclisi'nde görüşülmeye başlandı. Türkiye Musul'da bir halk oy-

laması yapılmasından yana olduğunu belirtti. "İngiltere ise, bölge halkının cahil olduğunu öne sürerek halk oylamasına karşı çıktı. Görüşmeler sırasında Meclis, tarafların varılan durumu bozmalarını öngören bir karar aldı ve Musul halkının isteklerini saptamak, ilgili üç devletin (Türkiye, İngiltere, Irak çünkü Irak krallığı 1921'de kurulmuştu b.n.) resmi rakamlarıyla görüşmek ve bunlara dayanarak bir rapor hazırlamak amacıyla bir komisyon oluşturdu." (a.g.e., s.8309)

30 Eylül 1924'te oluşturulan üç kişilik komisyonu, Musul Vilayeti'nin ulusal, toplumsal ve ekonomik yaşamını değişik yönleriyle araştırarak, ayrıca vilayetin değişik yörelerine gidip dolaşacak, halkla yakından ilişki kuracak, çeşitli toplulukların liderleriyle görüşecek ve bütün bu çalışmaların sonucunu bir raporla Milletler Cemiyeti'ne sunacaktır.

Komisyon, önce Londra, İstanbul, Ankara ve Bağdat'a giderek üç devletin yetkilileriyle görüştü. 27 Ocak 1925 günü de Musul'a vardı. Bir kaç gün sonra da komisyon üyeleri ve beraberindekiler dağ yolunu takibederek, şimdiki Irak Kürdistanı'nın pekçok şehir, kasama ve köylerine bu arada Hewlêr (Erbil), Kerkük ve Süleymaniye'ye de uğradılar, pek çok kimseyle görüşmelerde bulundular. Komisyan Nisan 1925'te Cenevre'ye vardı ve 16 Eylül 1925 günü raporunu Milletler Cemiyeti Meclisi'ne sundu. (Kurt û Kome-la Gelan "Kürtler ve Milletler Cemiyeti, Kemal Mazhar Ahmet-Karwan hejmar 17 r. 2-29)

Son derece kapsamlı olan ve Kürtlerin o yıllardaki ekonomik, sosyal ve siyasal yaşamları, aşiret ilişkileri açısından da değerli bir kaynak olarak kabul gören rapora göre "Kürtler ne Arap, ne Türk ne de Fars'dırlar. Ama diğerlerine nazaran Farslara daha yakındırlar."

Musul Vilayeti'nin etnik durumunu da ele alan rapor da bu konuda şunları yazıyordu: "Musul bölgesi irki açıdan araştırılacak olursa, komisyonun görüşüne göre bağımsız bir Kürt devletinin kurulması gerekir. Çünkü Kürtler, nüfusun 8'de 5'ini oluşturuyor. Soruna bu açıdan bakılırsa hemen her bakımdan Kürtlerle benzerlik gösteren Yezidilerin de Kürt sayılması gerekir. Türkler de Kürtler arasında kendilerini çok rahat hissediyorlar. Bu durumda Kürtler nüfusun 8'de 7'sini oluşturuyorlar" (Question of the Frontier Between Turkey and Iraq. League of Nations, Geneva 1925 p.57)

Türkiye, Irak ve İngiltere Musul nüfusunun ulusal ve dinsel bileşimine ilişkin ayrı ayrı istatistikler vermişlerdi. Her biri istatistiklerin belişim oranını kendi istemleri doğrultusunda şişirmelerine rağmen, her üç devletin verdiği istatistiklerde Kürtlerin nüfusu, diğer milletlerden gözle görülür oranda fazlaydı.

falarca ayaklanmıştı. Hatta Süleymaniye ve Erbil yöreleri Irak Krallığı'nın yaptırdığı seçimleri boykot etmişlerdi.

Buna rağmen Komisyon Musul'un geleceğine ilişkin Milletler Cemiyeti Meclisi'ne yaptığı öneride ne etnik özellikleri ne de halkın istemlerini gözönüne aldı. Komisyon'un önerisi şuydu:

"Ekonomik ve coğrafi durumu ille halkın arzuları, Brüksel hattının(*) güneyinde kalan tüm toprakların iki koşulla Irak'a ait olması gerektiğini ortaya koyuyor.

1- Bu toprakların 25 yıl süreyle İngiliz mandası altında kalması

2- İngiltere'nin, "Kürtlere iyi davranma, mahkeme ve okullarda yöneticileri Kürtlerden atama ve burada Kürtçe'yi resmi dil olarak kabul etme yönünde garanti vermesi" (Yahya Haşab, Şerefhan Bitlisi'nin İran Kürdistan'lı büyük şair Hejar Mukriyani tarafından Kürtçe'ye çevrilen Şerefnamesi'nin 2. baskısına yazdığı önsöz, Tahran 1981, s.148)

Türkiye bu duruma, Meclis'

gili maddesinin, Meclis'e bu yetkiyi verdiği yönünde görüş belirtti.

Türk tarafının tepkilerine ve Cenevre'deki temsilcilerini geri çekmesine karşın, Milletler Cemiyeti Meclisi 16 Aralık 1925'te İnceleme Komisyonu'nun önerilerini onaylayan bir karar aldı. (Yurt Ansiklopedisi-Türkiye Genel s.8309)

Daha önce sözkonusu ettiği gibi TBMM gizli oturumlarında Musul'suz bir barış antlaşmasının yapılmaması için çırpınıp duran, haykıran milletvekillerini bertaraf etmek, ayağa kalkan meclisi yatıştırmak için Ankara hükümeti, Musul'un da Misak-i Milli sınırları içinde olduğunu, sözkonusu topraklardan hiçbir zaman vazgeçmeyeceklerini, Milletler Cemiyeti'nde tersi bir karar çıkarsa savaşarak bunun önüne geçileceğini iddia etmişlerdi. Ama özellikle Kürt kökenli milletvekilleri, sarfedilen bu sözlerin sırf meclisi yatıştırmak ve oyalamak olduğunu, Türk hükümetinin aslında Musul'u İngilizlere bırakmaya hazır olduğunu anlamışlardı. Nitekim hükümetin bu tutumu daha o günlerde atılan pratik adımlarda kendini ortaya koyuyordu. Musul'u gözden çıkaran hükümet artık rahatlıkla Kürtlere yönelebiliyordu. Birinci TBMM'nde bulunan Kürt milletvekilleri tasfiye edildiler. Kurulan devletin, Türk devleti olduğu, Türklerden başka hiç kimsenin hak iddia edemeyeceği yönündeki politikalar yürürlüğe kondu. Kürdistan'ın par-

(*) Cenevre'de görüşmeler sürerken Musul bölgesinde İngiliz ve Türk Askeri güçleri arasında mevzii çatışmalar başladı. İngilizler, 9 Ekim 1924'te verdikleri bir ultimatomda Türk birliklerinin 48 saat içerisinde belirledikleri sınırı gerisine çekilmelerini istediler. Bunun üzerine Türkiye, geçici bir sınır saptaması için Milletler Cemiyeti Meclisine başvurdu. Brüksel'de olağanüstü bir toplantı yapan Meclis, 29 Ekim 1924'te geçici bir sınır belirledi. Tarafların bu sınıra uyacaklarını bildirmeleri üzerine uyuşmazlık bir süre için çözüldü. (Yurt Ansiklopedisi Türkiye Genel s.8309) İşte Brüksel hattı sözkonusu sınırdır.

Üç devletin komisyona sundukları nüfus istatistikleri:

	Türkiye 1923	İngiltere 1921	Irak 1922
Kürt	263.830	424.720	494.007
Arap	43.210	185.763	166.941
Türk	146.960	65.893	38.652
Yahudi	31.000	62.255	61.336
Yezidi	10.000	30.000	26.257
Göçebe	170.000	—	—
Hıristiyan	—	16.000	13.977
Toplam	673.000	785.468	801.170

(a.g.e., s.46)

Musul Vilayeti nüfusunun çoğunu Kürtlerin oluşturduğu gerçeği ortadaydı. Halkın istemi de çoğunlukla ne Irak'a ne Türkiye'ye bağlanmak yönündeydi. Bağımsız bir Kürt devletinin kurulmasından yanaydı. Daha 1919 yılından beri Şeyh Mahmud Berzenci'nin önderliğinde İngiliz işgaline karşı de-

in bağlayıcı karar alma yetkisinin bulunmadığını öne sürerek karşı çıktı. Milletler Cemiyeti Meclisi bunun üzerine Milletlerarası Daimi Adalet Divanı (Lahey Adalet Divanı b.n.)nın görüşüne başvurdu. Divan, Meclis'in genel olarak bağlayıcı karar alamıyacağı, ancak Lozan Antlaşması'nın Musul'la il-

çalanarak güney topraklarının İngiliz ve Fransız işgalcilerine peşkeş çekilmesi, Kürtlerin devlet kurumlarından tasfiyesi varlıklarının ve haklarının inkar edilmesi, Kürtlerde, Kürt aydınları arasında büyük bir kaygı ve öfkeye yolaçtı. Artık Türklerle müşterek hiçbir yanlarının kalmadığı kanaatine varan Kürt aydınları daha aktif bir şekilde Kürt halkını ayaklandırma yönünde çabalara giriştiler. Bu çabaların sonucu 1925 yılındaki (Şeyh Sait Ayaklanması olarak bilinen) Kürt ayaklanmasında ifadesini buldu. Türk hükümeti ve ordusu Fransızların da yardımıyla ayaklanmayı şiddetle bastırdı. Oluk gibi kan aktı. Bu olay Kürtlerle Türkler arasındaki ipleri büsbütün kopardı. Aynı tarihlerde Kürtler ile İngiliz işgalcileri arasında da benzeri mücadele, savaş ve kanlı olaylar yaşanıyordu.

Bu nedenle, Türkiye bir Kürt sorunu olan Musul sorunu konusunda değil İngilizlerle savaşmak, onlarla işbirliği yapmak gibi bir gerçeğe inanır olmuştur. Her iki taraf da Kürt sorununu kendileri açısından bir başağrısı olmaktan çıkarmak için, Kürt topraklarının ayrı devletler arasında bölünmüş olmasının daha doğru olacağına inanmış olarak bu yönde işbirliğine yönelmişlerdir bile.

Bu nedenle, Türkiye Musul'un İngiliz mandası altındaki Irak Arap Krallığı'na bağlanmasına hiç de savaşla karşılık vermediği gibi, razı olmayı tercih etti.

"Bu nedenlerle, Cemiyet'in kararını temel kabul ederek İngiltere ve Irak'ta görüşmelere girişti. Bu görüşmeler sonunda Türkiye'nin ödün vermesi üzerine, 5 Haziran 1926'da yapılan antlaşma ile Musul sorunu çözülmüş, Türkiye'nin Batılı devletlerle olağan ilişkilere girmesi için önemli bir adım atılmış oldu.

1926 Antlaşmasına göre Türkiye ile Irak arasındaki sınır Brüksel'de belirlenmiş olan sınır olacak ama, Türkiye lehine küçük

değişiklikler yapılacaktı. Musul üzerindeki haklarından vazgeçen Türkiye'ye 25 yıl süreyle Musul petrolerinden % 25 (Bazı kaynaklara göre % 10 b.n.) pay verilecekti. Türkiye daha sonra 500.000 İngiliz Sterlini karşılığında bu paydan vazgeçti." (Yurt Ansiklopedisi-Türkiye Genel, s.8309)

İşte bugün işgal edilmesi üzerine çeşitli planlar hazırlanan, manevralar çizilen, şoven propagandalar yapılan Kürt şehirleri Kerkük ve Musul'un Irak Arap egemenliğine terk edilmesinin gerçek hikayesi budur. Geçmişte Kürtler

bağımsız bir devlet kuramasınlar diye Musul (bugün Irak'ın egemenliği altında bulunan Güney Kürdistan toprakları) 500.000 sterline satıldı, bugün de yine Kürtler bağımsızlıklarına, hatta hiç bir ulusal demokratik haklarına kavuşmasınlar diye işgal edilmek isteniyor. Yoksak Kerkük ve Musul'un Türklüğü ya da Türkiye'nin oradaki tarihsel hakları v.s. tüm Türk kamuoyunun gözünü şovenizmle karartmak ve gözü bağlı ateşe sürmek için uydurulmuş hayal ürünü laflardır.

Sevda ile suladılar
Tohumunu bu toprağın.
Ümit ektiler
Tarihini aklatanlar.
Filiz filiz büyüdü, güllendi,
Kesildi,
Budandı,
Yeniden dallandı
Bak yine meyvede.
Kurutmalar kar etmez,
Kesilmeler de.
Derinliklerine toprağın
kök salmış çünkü.
Aşklarla, sevdalarla
Kızıl kızıl kanlarla
Sulandı çünkü.
Sulandıkça serpildi,
seviştikçe çoğaldı
Barişe sevdalılar,
Kana kan,
Dişe diş,
Cana can savaşanlar.

D.Bakır'dan MAZHAR KARA

MUSUL KERKÜK SORUNUNA İLİŞKİN OLARAK SORULARIMIZA ÇEŞİTLİ SOL DERGİLERİN VERDİKLERİ YANITLAR

1- TÜRKİYE'NİN MUSUL VE KERKÜK ÜZERİNDE TARİHSEL HAKLARININ BULUNDUĞU ŞEKLİNDEKİ İDDİALARI NASIL DEĞERLENDİRİYORSUNUZ? "TARİHSEL HAK" KAVRAMINI TANIMLAR MİSİNİZ.

2- SİZCE TÜRKİYE'NİN KERKÜK VE MUSUL'A GİRİŞİ OLASI MIDIR, GİRMESİ HALİNDE NASIL BİR SONUÇLA KARŞILAŞABİLİR? BUNLARI DEĞERLENDİRİR MİSİNİZ.

MUSUL-KERKÜK
MACERASINA YANIT: HALK
GÜÇLERİNİN BİRLİĞİ!

Çağatay Anadol (*)

12 Eylül 1980'den bu yana Musul-Kerkük konusu Türkiye'nin gündemine sık sık getiriliyor. Önceleri sadece Tercüman yazarları, NATO'cu emekli büyükelçiler, 12 Eylül darbesine davetiye çıkarılanlar ve darbe anayasasını, daha 1979'da hazırlamaya başlayanlar bu konuyu ısıtmaya çalışıyorlardı. Son zamanlarda ilerici olarak bilinen bazı yazarlar da ne yazık ki aynı kazanın altına bir-iki odun attılar.

Musul-Kerkük iştahının 12 Eylül'le birlikte ortaya çıkması, bu

iştahın gizli olarak daha önce mevcut olmadığı anlamına gelmiyor. Türk burjuvazisinin Asya'daki "dış Türkler'i kurtarmak" kadar büyük iddiaları olmasa da sınırlı bir yayılmacılık karakteri taşıdığı pek bilinmeyen bir özelliği değil. 12 Eylül sadece bu özelliğin daha görünür hale gelmesini sağladı. Bunun da başlıca iki nedeni var. Birincisi, 12 Eylül ile burjuvazinin en gerici, en şoven kesiminin egemenliği sözkonusu oldu. İkincisi, İran-İrak savaşı Orta Doğu haritasının tekrar çizilebileceği yönünde "umutlar" doğurdu.

Ama bir üçüncü neden, Kürt halkının mücadelesinin Irak Kürdistanı'nda başarıya ulaşması ihtimali, Türk burjuvazisinin korkulu rüyası haline geldi ve diğer tüm nedenleri bastırdı.

Çeşitli ülkeler tarafından yurtları bölünmüş durumda olan Kürt halkının en eski ve köklü mücadelesinden birini Irak Kürdistanı oluşturuyor. Irak'ta, İran'la savaşın başlamasından çok önce önemli kazanımlara ulaşan Kürt direniş hareketi, özellikle son savaş sırasında daha da gelişti ve Irak Kürdistanı'nın geniş alanlarını kontrol eder hale geldi. Çeşitli Kürt örgütleri "Cephe Vatanı" içinde güçlerini birleştirdiler. Şoven Baas rejimi, bu gelişmeler karşısındaki çaresizliğini bir jenosit hareketiyle gidermeye kadar işi vardırdı ve kimyasal silahlarla Kürt köylerine, kasabalarına saldırılarda bulundu. Bunun trajik so-

nucuna, Kürt halkının beş bin evladını yitirmesiyle tüm dünya tanık oldu. Irak'a satılan kimyasal silahlara bazı Türk firmalarının aracılık ettiği yolundaki basın haberleri, Kürt düşmanlığında uluslararası nitelikte bir şovenist ittifakın varlığının kanıtlarından birini teşkil eder.

Bu üçüncü neden, Irak Kürdistanı'ndaki halk direnişinin güçlenmesi, Türk burjuvazisinin geniş kesimlerini Musul-Kerkük planı çerçevesinde biraraya getirmiş görünüyor. Özellikle İran birliklerinin kuzeyden geliştirdikleri saldırılar, bir ara cephenin çökmesi ihtimalini ciddi olarak ön plana çıkardı. Böyle bir gelişmenin aslında "Kürdistan'a özerklik, Irak'a demokrasi!" şiarıyla çarpışan Kürtlerin, Irak Kürdistanı'nda kendi devletlerini kurmaları sonucuna yolaçması ihtimali Türk burjuvazisini şiddetle korkutuyordu. Bir Musul-Kerkük müdahalesi, eğer gerçekleştirilebilirse hem bu ihtimali bertaraf edecek, hem İran'ın Irak'taki nüfusu dengelenmiş olacak, hem de zengin petrol alanları Türk burjuvazisinin eline geçecekti.

İşte tam bu sıralarda bazı ilerici yazarlar da 'Türkiye'nin, İran'ın kuklası durumundaki bir Kürt devletine karşı kayıtsız kalamayacağı' yolunda yazılar yazdılar. Böylelikle şovenizmin sadece gericiyle özgü bir hastalık olmadığını bir kere daha kanıtlamış oldular. Filistin halkının kendi kaderini tayin etmesini, kendi devletini kurmasını onaylayan ve böyle bir durumda Filistin halkını bir başka devletin "kuklası" olmakla suçlamayı aklından geçirmeyen bazı aydınlarımız, iş Kürtlere gelince ikinci standartlarına, Türk şovenizmine saplandılar.

Bazı ABD yetkililerinin beyanlarından anlaşıldığı kadarıyla Irak Baas rejiminin çökmesi durumunda Türkiye'nin Musul-Kerkük'e "huruc etmesi" teşvik edil-

mektedir. Böyle bir maceranın sonuçları bellidir; Irak ordusunun yıllardır başa çıkamadığı iyi eğitim görmüş ve iyi teçhiz edilmiş peşmergelerin istilacılara kök söktürmesi; Türkiye'nin Arap alemi, sosyalist sistem, üçüncü dünya ülkeleri ve tüm insanlık karşısında yalnızlaşması; ve içerde yükselecek halk muhalefeti. Ama Türk burjuvazisinin Kürt korkusu gözönüne alınırsa, sonuçları önceden görülebilir olsa da, askeri maceralara girilmesi beklenmedik bir ihtimal olmayacaktır.

Ama daha şimdiden maceracıların özlemlerine set çekilebilir. Yapılacak şey bellidir. Türkiye'ye demokrasinin kazanıldığı günlere kavuşturmak. Ve demokrasinin darbelerle karşı korunmasını onun gerçek sahibine, emekçi halka bırakacak koşulları yaratmak. Şovenizm ve maceracılığa karşı etkili panzehir halk güçlerinin örgütlü birliği ve bu birlikte kazanılmış demokratik mevziler olacaktır.

(*) Türk Sosyalist İşçi Partisi'nin yöneticisi olarak İstanbul sıkıyönetim Mahkemesince hapis cezasına çarptırılmış olan konuk yazarımız halen GÖRÜŞ Dergisinin yayın yönetmenliğini sürdürmektedir.

GÜNEŞE ÇAĞRI DERGİSİNİN YANITI

—Türkiye'nin Musul ve Kerkük dahil, Kürdistan'ın tek bir karış toprağı üzerinde hiçbir hakkı yoktur. Olamaz da. Dahası TC bir yana, diğer sömürgeci devletlerin de Kürdistan toprakları ve O'nun birer parçası olan Musul ve Kerkük üzerinde hakları yoktur. TC, Lozan anlaşmasıyla Kerkük ve Musul'u Irak'a bırakmıştır. Sömürgeci devletler Kürdistan'ı,

Kürtlerin'in iradesi dışında kendi aralarında paylaşmışlar, şimdi de kalkıp 'hak' iddia ediyorlar. Kürdistan topraklarının sömürgeci devletler arasında paylaşılması ve bunun yasalarla, anlaşmalarla sağlanmış olması hiçbir şeyi değiştirmez. Kürdistan üzerinde söz, karar ve hak sahibi olabilecek tek güç Kürt ulusudur.

Kürdistan üzerindeki hak iddiaları sömürgeci devletlerin ve onların tarihçi artıklarının gerçek dışı tahrifatlarından öteye gidemez. Kerkük ve Musul, Kürdistan'ın birer parçasıdır ve bu topraklar üzerinde de Kürtler yaşamaktadır. Nüfusun çok küçük bir oranını Arap-Türk vd. halkların oluşturması da hiç kimseye böyle bir hak bahsetmez.

—Özellikle son aylarda TC'nin, Musul ve Kerkük'ü işgal planları hep gündemde tutuluyor. Her tonda burjuvazi politikacıları, yazarları ve basını TC'nin 'tarihten gelen hakları' (!) olduğu gerekçeyle işgale zemin hazırlamaktalar. Bunlar burjuvazinin minareyi örtme amacı taşıyan kılıflarıdır. Bizce bu işgal senaryolarının genel olarak iki nedeni vardır.

Birincisi ve en önemlisi, Irak Kürdistan'ında kurulabilecek bağımsız bir Kürt Devletidir. Niteliği ne olursa olsun bu, TC'nin tahammül edemeyeceği bir durumdur. Irak Kürdistanı yurtsever güçlerinin her mevzi kazanışları TC'de bu tür planları gündeme getiriyor. Böylesi bir gelişme durumunda TC, Irak Kürdistanı'nı işgal edebilir.

İkinci nedeni ise, 80 sonrasında gittikçe bunalıma giren Türkiye ekonomisini bir nebze olsun rahatlatmak için, petrol kaynağı olan Kerkük ve Musul'un işgal edilmesidir. Türkiye tekelci sermayesi bunalımdan sıyrılabilmek için her yolu deniyor, deniyecektir.

Ayrıca TC, Osmanlı İmparatorluğu'ndan devralınan yayılmacı-talancı-işgalci geleneğin uzantısı olarak da bu bölgeye girebilir. Pe-

ki TC'nin bölgeye girmesi halinde karşılaşacağı sonuç ne olur?

Herşeyden önce, Irak Kürdistanı'ndaki yurtsever güçlerin yüz yıllık bir silahlı direniş ve savaşıklık geleneği vardır. TC'yi hiç ummadığı bir bozguna uğrattılar. Ve Kürt ulusunun her geçen gün daha ileri bir düzeye ulaşan Ulusal ve Toplumsal Kurtuluş Mücadelesi, bir işgal durumu karşısında tüm varlığını ortaya koyacaktır.

Unutulmaması gereken bir nokta da, Türkiye devrimci-sosyalist güçlerinin ve başta sosyalist ülkeler olmak üzere tüm dünya ilerici-devrimci-sosyalist kamuoyunun göstereceği tepkidir. Türkiye ve dünya sosyalist güçleri, emperyalizmin ve O'nun kuklası sömürgeci devletlerin oyunlarını bozacak duyarlılık, güç ve inançtadırlar.

Güneşe Çağrı Dergisi

SORUN DERGİSİ ADINA SIRRI ÖZTÜRK'ÜN YANITI

1-) TC Devleti, uluslararası antlaşmalar çerçevesinde "Misaki Milli" ile bağlıdır. Orta Doğu'nun siyasi coğrafyası İngiliz emperyalizminin bölgedeki çıkarlarına göre çizilmiştir. Günümüzde bu bölge, ABD emperyalizminin "Batı'nın çıkar bölgesi" ilan ettiği bir öneme sahiptir. Uluslararası antlaşmalarda Kerkük ve Musul'dan sözedilmesi, Türkiye'nin "tarihsel hakları"ndan söz edilebilmesini haklı çıkarmıyor. Osmanlı Devleti artık yoktur; günümüz de başka bir gündür. Türkiye'nin tutumu bir çok konuyu tartışmaya getirir. Bölgede çoğunluk olarak Kürt halkı, azınlık olarak da Arap ve Türk kökenliler yaşamaktadır. Kürk halkının Anayurdu yoktur. Bu halk kendi topraklarında yurtsuz ve bö-

lünmüştür. Gericî rejimler Kürt halkını çok yönlü asimilasyon politikalarıyla, tarihsiz, kültürsüz ve dilsiz kılmak için çaba gösteriyor. Ekonomik ve kültürel açıdan sömürülen Kürt halkı sıcak mücadele şartları altındadır. Bu durumda Türkiye'nin anılan bölgede "hak" iddia etmesi nasıl "olumlu" karşılanacaktır? Tarihsel ve sosyal olarak Kürt halkına ait olan bir hakkın karşısında ve emperyalizmin işine yarayabilecek bir çözüme, hangi devrimci isteyebilir?

2-) Türkiye'nin, gezegenimizde, özellikle Orta Doğu'da karmaşık niyetlerin çarpıştığı bir bölgede, Kerkük ve Musul'a girmek istemesi, savaş ilanı demektir. Emperyalist savaş, uluslararası tekelci sermayenin yararına, halkların zararına olacaktır. Kışkırtıcı politikalarıyla ABD emperyalizmi Türkiye'yi bu türden bir maceraya sokmak istiyor. Gizlenmeyen bu niyet açıkça da ilan ediliyor. ABD bölgesinde, "bağımsız Kürdistan" kurulmasından yana olduğunu da deklere ediyor. NATO ülkesi Türkiye'ye bağımlı bir "pazar" emperyalist amaçlar için doğaldır. Fakat bu "çözüm" bölgedeki "Milliyetler Sorunu"nun çözümü anlamına gelmeyecektir. Çünkü milletlerin kendi kaderlerini tayin hakkı, yalnızca kendilerine ait bir sorundur. Türkiye burjuvazisi, ABD destekli bir "müdahale" için can atmaktadır; ama bir siyasal ekonomik bunalım döneminde, konuya hangi hesaplarla yanaşacağı henüz bilinmiyor. Bir yanda ABD, AT, öte yanda bölge halklarıyla "yakın" ilişkiler ağında çarpışan bir Türkiye, iradesi dışında (bu irade de tartışılabilir) sürükleneceği bir iç savaş kışkırtmasından ne kazanacaktır? Muhtemel bir askeri harekât ve bölgenin işgali, mevcut şoven milliyetçilik duygularını kabartır; ama ülkenin içine itildiği bunalımdan çıkmasına yardımcı olmaz. Aksine artırır. Kapitalist ve sosyalist blok yeni bir cepheleşmeyi uygun bulmaz, göze alamaz;

bölge halkları karşı koyar; uluslararası kamuoyu ve Birleşmiş Milletler olayı kınar; ve onaylamaz. Mevcut uluslararası dengelerin bozulabilmesi, bazı şartların oluşmasına bağlıdır. Türkiye'nin "müdahale"sini, ilkesel olarak onaylamamak bir yana; her namuslu insan, bölgedeki ilkesel, adil ve insancıl bir çözümün, Kürt halkının haklı demokratik haklarının teslim edilmesinden geçtiğini bilir.

SIRRI ÖZTÜRK

ÇÖZÜM DERGİSİNİN YANITI

1-) Türkiye'nin Musul ve Kerkük üzerinde "tarihsel hakları" bulunduğu ilişkin iddialar, bulunduğu gibî faşist-şovenist çevrelerden kaynaklanmaktadır. Bunun yanısıra CIA ve Pentagon da ABD emperyalizminin Ortadoğu'da hassas ve değişen dengeleri kendi lehine çevirmek ve yeniden düzenleyebilmek amacıyla sorunla yakından ilgilidir. İran-İrak savaşının gelişimine göre bu iddialar CIA tarafından gündeme getirilmekte ve ülkemizdeki faşist-şovenist çevreler tarafından da gönüllü olarak işlenmekte, kamuoyunda yapay bir tartışma konusu haline getirilmek istenmektedir.

Amaç, objektif olarak emperyalizme hizmet eden, bölgede asıl hedeflenmesi gereken güçlere karşı gerçekleştirilmediğinden dolayı haksız bir savaş niteliği taşıyan İran-İrak savaşı ve bunun yanısıra ulusal Kürt hareketinin gelişimine göre, bölgedeki dengelerin emperyalizm aleyhine bir değişiklik yaratması durumunda gelişmelere müdahale ederek durumunu sağlamlaştırabilmektedir. Bu yüzden de daha şimdiden işgal projeleri yapılıyor. Türkiye'nin Merkük-

Musul üzerinde "hakları" bulunduğu iddia edilerek kamuoyu şimdiden olası bir işgale hazırlanmak isteniyor.

2-) Şu aşamada bir işgal olasılığı sözkonusu değil, gibi görünüyor. Zira Irak Kürdistanı'na girmek TC açısından tam bir çıkmaza girmek olacaktır. Bölgedeki örgütlü Kürt hareketi kuşkusuz işgal planları yapanların en büyük kaygı kaynağıdır.

Ancak, Filistin ve Kürt sorunları başta olmak üzere bir sorun ve çelişmeler yumağı olan Ortadoğu'da günlük gelişmeler, her zaman mevcut dengeleri alt-üst edebilir ve emperyalizm ile bölgedeki işbirlikçi rejimler, ulusal kurtuluş savaşlarını kanla boğmak için sonuçta hüsrana uğrayacakları bir şekilde saldırganlıklarını tırmandırabilirler. Bu elbette ki hesaba katmak gereken bir olasılıktır ve devrimci, demokrat güçler bir an önce bu konudaki tutumlarını netleştirecek olası gelişmeler karşısında ulusal, devrimci güçlerin yanında yerlerini almalıdır. Ayrıca bugün de "tarihsel hak" iddialarının sahipleri ve Paul Henze gibi tescilli CIA ajanlarının yapış kamuoyu yaratmaya yönelik propagandalarıyla mücadele etmek de bir görev olarak devrimci demokrat güçlerin karşısında durmaktadır.

Bir önceki maddede belirtilen "tarihsel hak" kavramını tanımlamaya yönelik soruyu ayrıntılı bir biçimde yanıtlamayı ise, kendi açımızdan çok gereksiz bir çaba olarak görüyoruz. Çünkü bu kavramı ortaya atanlarla bizim, en genelinde de devrimci demokrat güçlerin, hiç bir ortak noktası bulunamaz. "Hak" iddiasını ortaya atanlar bilindiği gibi faşist şovenist çevrelerdir ve bu iddiaların temelinde de bir ulusu ve onun meşru, haklı mücadelesinin yok edilmesi, kanla boğulması hesapları bulunmaktadır.

Ancak emperyalizm, yaşadığımız döneme damgasını vuran

ulusal ve sosyal kurtuluş savaşları olgusunu ortadan kaldırmaya kesinlikle muktedir değildir. Ve kazanan ezilen halkların mücadelesi olmaktadır ve olacaktır.

ÇÖZÜM DERGİSİ

YENİ ÖNCÜ DERGİSİNİN YANITI

İki sorunuz birbiriyle bağlantılı. Bu nedenle ikisini birden cevaplamak istiyoruz.

“Tarihsel hak” kavramı, sömürgeci içerikli bir kavram. Bu kavramı Türkiye’nin Musul ve Kerkük’e müdahalesini savunanlar kullanıyor. Amaç, olası bir işgale şimdiden kitlesel bir destek hazırlamak. Bunun zemini de var. Çünkü, Türkiye’de şovenizm çok güçlü.

Musul ve Kerkük’ün geçmişte Osmanlı egemenliğinde olduğu doğru. Ama Osmanlılar orada işgalci ve sömürgeci konumundaydılar. Oysa Musul ve Kerkük Kürtlere aittir. Tarihsel olarak da, sömüt olarak da bu böyle. Osmanlılardan sonra Musul ve Kerkük İngiliz emperyalizminin işgali altına girdi. Kemalistler, İngilizlerle ve Fransızlarla Kürdistanın dörde bölünmesinde anlaştılar. Musul ve Kerkük üzerindeki hak iddiasından o tarihlerde vazgeçmişti. Bu iddianın yeniden ortaya atılması boşuna değil. Sömürgecilik, Osmanlılardan Türklere miras kalmadı mı? Eski Osmanlı sömürgelelerine ilişkin “tarihsel hak” iddialarını doğal karşılamak gerekir.

Arap sömürgeciliği de Musul ve Kerkük’ün Kürt karakterini değiştirmek istedi. Kürtler, yıllarca Irak’ın güneyine göçe zorlandılar. Ancak bu politika da başarılı ola-

madı. Musul ve Kerkük Kürt kentleri olarak kaldı.

İran’ın Irak’a karşı üstünlük sağladığı dönemlerde, özellikle savaşın Güney Kürdistan topraklarında yoğunlaşmasından bu yana, Türkiye’nin olası bir müdahalesi için gerekçeler oluşturuluyor. Türk hükümeti birkaç kez açıklama yaptı: Musul ve Kerkük’ün işgal edileceği iddiası haberi doğru değildir diye. Buna rağmen olası bir işgal için hazırlıkların tamamlanmaya çalışıldığı şüphe götürmez.

Türkiye emperyalizminin dayatmasıyla da müdahale edebilir; kendi hayati çıkarlarını korumak bahanesiyle de.

Türkiye ekonomik, toplumsal ve siyasal boyutları olan bir bunalıma doğru yol alıyor. Musul ve Kerkük’ün işgali Türkiye’nin iç krize girdiği bir ana denk getirebilir. Bir başka ifadeyle, müdahale kitlelerin dikkatini iç sorunlardan uzaklaştırmanın aracı olabilir.

Musul ve Kerkük’e müdahale, Türkiye’de siyasal bir rejim değişikliğine de dönüşebilir. Böyle bir olasılığı görmezlikten gelmek çok yanıltıcı olur. Ülke çapında sıkıyönetim ilan edileceği kesindir. Sosyalistlerin yasal siyasal faaliyetlerinin yasaklanacağı ve ilk darbenin onlara vurulacağı tartışılmaz gerçeklerdir.

Müdahaleye karşı, Kürt halkının direneceği çok açık. Zira Güney Kürdistan tarihi, aynı zamanda bir isyanlar tarihidir. Kürdistan’ın bu bölgesinde, Kürt halkının mücadelecisi geleneği olduğu biliniyor. Türk devleti, sert bir kayaya çarptığını çok kısa bir süre içerisinde anlayacaktır.

Müdahale Türk sosyalistlerini işgale karşı direnecek olan Kürt halkıyla sıkı bir ittifak kurmak ve işgalcileri gerisin geri çekecek mücadeleye biçimlerine başvurmak göreviyle karşı karşıya bırakacak. Bu, kaçınılmaz tarihsel bir görev olacak.

Sömürgeciler nasıl olası bir işgal için hazırlanıyorsa, sosyalistler de pratikte gerçekleştirecekleri politikaları şimdiden saptamalıdır.

YENİ ÖNCÜ DERGİSİ

GÜN DERGİSİNİN YANITI

Medya Güneşi Dergisine,

Türkiye’nin kuzey Mezopotamya ile ilgili dış politikasına ilişkin yazılı sorularınıza yanıtlarımız aşağıdadır...

1- Türkiye’nin Musul ve Kerkük üzerinde herhangi bir hak iddia edebilmesi olası değildir. Dünyanın bugünkü durumu da, dünyanın en sıcak alanlarından biri olan Ortadoğu’nun konumu da ve devletlerin halkların çıkarları da böylesi “hak iddiaları”na izin veremeyecek kadar belirlenmiştir. Ayrıca nesnel durum böyle olmasa bile, nükleer silahlanmanın ulaştığı boyutta bölgesel kıvılcımların bile toplu yok olmaya temel oluşturabileceği düşünülürse, değil Türkiye’nin hiçbir ülkenin böylesi “hak iddiaları”na yeltenmesi olası değildir.

2- Biraz önce de değindiğimiz gibi, oldu bittilere olanak tanımayan bir dünyada yaşamıyor. Ve içinde bulunulan dönem bu olguyu daha da kesin bir duruma sokuyor. Bu nedenle, Türkiye’nin güney sınırlarını değiştirmeyi hedefleyen bir “oyun” a kalkışması kolay değildir. Ancak ülke içi politik oyunları dengeleyecek böylesi “oyun” lar iktidarın işine gelmektedir ve bugün de, yarın da gerek bizleri gerek tüm politik yaşamı ve halkı meşgul edecektir.

GÜN DERGİSİ

ULUSLAR VE SÖMÜRGELER SORUNU (2)

Stalin'in, Çarlık Rusyası'nın egemenliğindeki ulusların özgül koşulları ışığında yaptığı çözümlerle, bağımlılık ilişkilerinin "ezilen uluslar" şeklinde nitelendirilmesinin yeterli olmadığını ve ulusal sorunun temelde, sömürge sorununu olarak değerlendirilmesi gerektiğini belirleyen açıklamalarından da anlaşılacağı gibi, sorunun irdelenip, somut tahliller ve somut belirlemelerle aydınlatılması izlenecek en sağlıklı yoldur.

Stalin'den önce, aynı doğrultuda, ulusal sorun üzerine yaptığı çalışmalarda, sosyalistlerin soruna bakış açılarını netleştirirken, ayrıntılarıyla ulusların gelişim süreçlerini ele alan Lenin, ulusal bir ezgi biçimi olarak ilhaklar sorunu ile ilgili düşünce ve tavrını belirlerken, aynı zamanda ezilen uluslar sorununun, daha da aydınlanmasını sağlamıştır. "Eğer bir sosyalist parti, ezilen bir ulusun ilhak eden devletin sınırları çerçevesinde zorla alıkonulmasına karşı olduğunu ilan ediyorsa, bu parti iktidara geldiği zaman, zorla alıkoymayı kabul etmeyeceğini de yükümleniyordur"⁽⁶⁾ Bu belirlemeden de anlaşıldığı gibi, diğer bağımlılık ilişkilerinin dışında (sömürge, yarı-sömürge, bağımlı ulus vb.) ilhak edilmiş uluslar olarak da değerlendirilebilmektedir.

Tarihsel gelişim sürecinde, sosyalistlerin temel tartışma noktalarından birini oluşturan ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı (U.K.K.T.H.) sorununun ele alınması, herşeyden önce, bu sorunun mihenk taşı oluşturan, ezen-ezilen uluslar ve genel olarak ulus üzerine bir değerlendirme yapılmasını gerektiriyor. Yazımın esas konusunu, U.K.K.T.H.'nin anlamı ve somutlanması sorunu oluşturmakla birlikte, sorunu bu noktadan

başlayarak ele almak yerine, biraz daha başlara dönerek, tarihsel zincirin her halkasını tek tek ele alıp, sonuçta, U.K.K.T.H.'nin ne anlama geldiği, bu hakkın ezen ve ezilen ulus sosyalistleri açısından nasıl yorumlanması gerektiği ile ilgili düşüncelerimizi açıklamaya çalışacağız.

Evet, uluslar ve sömürge sorununun genel, teorik irdelenmesi ve bu konuda sosyalist kavramların tekrarlanarak, okuyucuların teorik bilgilendirilmesi, kitap okuma olanağı bulamayanlara yardımcı olunması veya unutulmuş bilgilerin canlandırılıp, tazelenmesi amacıyla ele alınmadı bu yazı. Başka bir deyişle saydığımız bu noktaları bir ölçüde kapsamakla birlikte, soruna yaklaşımımız, daha çok, insanları araştırma ve tartışmalara yöneltmek, somut koşulların yorumlanması aşamasında, bilinen, temel ve basit noktaların ne denli carptıldığı, bilimsel teorinin doğruya çalışıldığına dikkatleri çekmektir. Ve bu düşünceden hareketle de, ilkin en genel, bısınıf iktidardır. Dolayısıyla da, diğer noktaları ele alarak, ertesinde bu bilgiler ışığında somut koşulları çözümleme yöntemini seçtik. Ve görüleceği gibi, herkesin üzerinde birleştiği genel ve teorik belirlemelerin, iş somuta geldiğinde, nasıl öz değişikliğine uğratıldığı, daha doğrusu, bilimsel açıdan, bu belirlemelerin aslında nasıl inkar edildiği daha net anlaşılabilir. Burada hemen bir noktaya daha değinmek gerekiyor. Sorunların bu şekilde halka halka irdelenmesi bazıları tarafından farklı şekillerde de yorumlanabilir. En genel şekliyle, sorunun bilinmesinin yeterli olacağını, değişik görüşler altında yansıtmaya çalışılan anlayışlarla karşılaşılabılır.

Böyle bir tutum karşısında sosyalist tavır, hiç bir sorunun hasıraltı edilmemesi, en basitinden, en karmaşığına değin her sorunun tarihsel gelişimi ve somut koşulları içinde diyalektiksel olarak irdelenmesi gerekliliğinin bilince çıkarılması ve sorunların çözümünde bilimsel yöntemden şaşılmamasıdır. Ulusal ve toplumsal sorunların dayandığı sınıf temelleri gözardı edilmeden ve bu temelden hareketle her sorunu incelemek gerekir. İşçi sınıfının, temel sınıf çıkarları ışığında ulusal sorunun çözümüne yönelirken, adım adım sorunları aydınlatma göreviyle karşı karşıya olan sosyalistler, "nasılsa ulusal sorun bir sınıf sorunudur, o halde, sorunun tek çözüm yolu da sınıf iktidardır. Dolayısıyla da, o durum böyleyken, geniş boyutlarıyla sorunu irdelemeye ne gerek vardır. Bir insan topluluğunun halk mı, milliyet mi, ulus mu olduğu; ihlak mı, bağımlı ezilen ulus mu, sömürge mi, yarı-sömürge mi olduğu sorunun çözümünde neden önemli noktalar olsun. İşçi sınıfının iktidarı ele geçirmesiyle, bütün ulus ve ulusal azınlıkların işçileri de özgür olacağına göre, daha şimdiden bu sorunları tartışma konularına dönüştürüp, sınıf mücadelesini bu dar ulusalcı yaklaşımlarla oyalamaya, mücadelesinin ivmesini düşürecek bu tür yönelimlere ne gerek vardır..." vb. yaklaşımları mahkum etme ve tarihin çöplüğüne atmak için bilimin ışığında savaşım verme göreviyle karşı karşıyadırlar. Bu tür kör perspektiflerin olamayacağı yanlıgısına kapılmaktan kaçınmak gerekir. İleride görüleceği gibi bundan da geri yaklaşımlar alabildiğine yaygındır.

Şunu iyice netleştirelim; bilimin ve bilimsel teorinin varoluş

nedeni, sorunları yalnızca görünen yönleriyle çözümlenmekle yetinmeyip, madde ve maddi olan her şeyin iç dünyasını, yapısındaki dinamikleri, dinamizmi yaratan karşıtları ve bunların ilişkilerini ayrıntılarıyla irdelemek, çözümlenmeye çalışmak ve bundan hareketle de oluşan kuramları, birer eylem kılavuzuna dönüştürmektir. İşte, tarihsel ve toplumsal olayların diyalektik çözümlenmiş ve materyalist yorumlanışının bilimi olarak Tarihsel Maddecilik, bizlere her olayın incelenmesinde bu temel bakış açısını sağlar. Bu nedenle de, sosyalistler (özellikle ezen ulus sosyalistleri) ulusal sorunu sınıf sorununun bir parçası olarak çözümlenmeye ve nitelendirmeye çalışırken, ezilen ulusun özgül koşullarını geniş boyutlarıyla tahlil etme ve sorunların çözümünü de bu tahlillere dayandırma durumundadırlar. Somut koşulları şablonlara sığdırmaya çalışmak yerine, temel belgeleri, bilimsel normları somut koşullarla bütünleştirmek, yoğurarak uygulamak, izlenecek en sağlıklı yol olur düşüncesindeyiz.

SOMUT KOŞULLARIN YORUMLANMASI

Tekrar başa dönüyoruz. Yazımızın amacını daha önce de belirttik; bilimsel teorinin yeniden keşfi veya bir daha boyutlu ele alınışını hedeflemedik. Yapacağımız her tanımlama, belli bir amaca yönelik olup, bazı bilgilerin tekrardan çok ülkemizin somut koşullarının ele alınışında birer yardımcı bilgi misyonu taşımaktadır. Ulusları tanımladık; tanımlama, yalnızca ulus nedir sorusunu cevaplamak amacıyla değil, daha çok, somut bir durumun, ülkemiz koşullarının nitelendirilmesi amacıyla yapıldı. Şimdi, sorunu bu noktadan irdelemeye çalışalım.

Ulusun, tarihsel olarak oluşmuş, bir dil, toprak, iktisadi yaşam ve kendini kültür ortaklığında dile getiren ruhsal biçimlenme birliği olduğunu ve bu dört öğeden birinin bile eksikliği durumunda

ulusun düşünülmeceğini belirttik. Ulusların, üzerinde yaşadıkları belli bir toprak bütünlüğü oymasızın oluşamayacağını özellikle dile getirdik. Ekonomik yaşantı birliğinin (ki, ulusların en belirleyici ögesidir.) feodalizmin tasfiye ve kapitalizmin gelişim dönemlerinde ulusal bir pazarın oluşumunun doğal bir sonucu olduğunu, ulusu ulus yapan son damlanın kapitalist üretim biçimi olduğunu belirttik. Böylece de ulusu tanımladık. Burjuva ideologlarının yapmış oldukları ulus tanımlamalarını çürüterek, yukarıda belirttiğimiz sonuçlara ulaşan, bilimsel sosyalizmin kuramcıları, tabii ki, bunları birer soyut formülasyon olarak ve yaşamdan kopuk bir şekilde oluşturmadılar. İnsanlık tarihinin, bilimsel süzgeçten geçirilip, sürecin diyalektiğinde tek tek deneyimlerin irdelenmesi, sosyo-ekonomik yapıların, sınıf savaşlarının, kültürel mirasların derinlemesine irdelenmesi sonucu oluşan bilgi birikimlerinin, arı bir şekilde, doğduğu bir sonuçtur, ulus tanımlaması. Yani bu tanımlama, bir sorunun başlangıcını değil, sonucunu yansıtmaktadır. Ve bugün Marksizm'i Leninizm'i bilimsel veri olarak seçen herkes bu sonuca katılmaktadır. İşte bende, bundan hareketle, başka bir sonucu yazıyorum: Kürtler, tarihsel gelişim sürecinde dil, toprak, iktisadi yaşam ve kendini kültür ortaklığında somutlayan ruhsal şekillenme birliğine sahip bir ulustur. Görüldüğü gibi bu tanımlama, herbiri ayrı bir çözümlenme konusu olan dört bileşenin birarada olduğunu dile getiren bir sonuçtur. Bu nitelendirmeyi okurken, bazıların suratlarında beliren somurtuları, bazıların da kafalarında oluşan alabayı görebiliyorum. Kimisi, Kürtlerin varlığını bile kabullenmediğinden, O'nun için, yaptığımız ulus tanımlaması pek bir anlam ifade etmez. Kimisi de, Kürt halkının varlığını kabul etmeyle birlikte, Kürtlerin, kendile-

rine ait belli bir toprak birliklerini olmadığını, dolayısıyla, ulusal bir pazara da sahip olmadıklarını söylemektedirler. Bu tür düşünenler, ilk saydıklarımızla birlikte, Kürt ulusunun varlığını açık olarak reddedenler hanesinde yer almaktadırlar.

Kürtlerin varlığını kabul etmeyenler, bir bütün olarak sömürgeci egemen burjuvazinin sınıf perkpektifi doğrultusunda hareket eden anlayışlardır. Ezilen sömürge halkların dili, kültürü, toprağı ve tarihsel miraslarıyla, varlıklarını reddeden ve bunları kendisine maletmeye çalışan egemen burjuvazi, bu halkların kendi istemlerini, doğal haklarını dile getirme, savunma ve varlıklarını haykırma mücadeleleri karşısında, sürekli olarak inkar ve asimilasyonu birarada yürütülen bir politika olarak uygulamaktadır. Bu anlamda, ezilen bir ulusun veya ulusal azınlığın varlığını inkar, egemen burjuvazinin, tarihsel geçmişe dayanan şoven bir perspektifidir.

Suratlardaki somurtuların bir bölümünü de, Kürtlerin ulusal yapılarını kabullenmemekle beraber, onları bir halk olarak gören, kabul eden anlayışlardır. Bu perspektife sahip olanların tümünü, bütün yönleriyle aynı kefedede değerlendirmenin sağlıksızlığını belirtirken, aralarındaki önemli bir ortaklığa da işaret etmek gerekiyor. O da, ezen ulus burjuvazisinin sınıf çıkarlarının biçimlenişine olan şovenizmi ideolojik yapılarının eksenine yerleştirmeleri ve taktıkları at gözlüğüyle sorunları görmemeleleri (görmek istememeleri) veya bu gerçekliğin aydınlatılmasının, onların çıkarlarıyla çelişmesidir. Burada dile getirmeye çalıştığımız anlayış ve çevreler, burjuvazinin gerici -şoven- asimilasyoncu propagandaları sonucu gerçekleri göremeyen ezen ulusun geniş emekçi kitleleri değildir. Bunların aydınlatılması önemli bir görevinken, (başta ezen ulus sosyalistleri tarafından) mücadelenin hedefini

bunlar oluşturmuyorlar. Bu kategoride ele almaya çalıştıklarımız, egemen burjuvazinin sınıf çıkarlarının biçimlenmesi olan bu çarpık, şoven anlayışları, bakış açılarının bir bileşeni haline getirip burjuvazinin çıkarlarındaki sarsıntıların önüne geçmenin, bu çıkarları savunmanın ideolojik-politik yansıması olarak, ulusal varlığı inkar eden şoven anlayışlardır.

Kürtlerin varlığını inkar eden veya ulus olarak varlığını kabullenmeyenlerin dışında, ulus, halk veya milliyet oluşunu önemli bir sorun olarak görmeyen, herşey sosyalizmde somutlaştırılır deyip, ulusal sorunu sınıf sorununa bağlı bir şekilde düşündüğünü zanneden anlayışlar da sözkonusudur. İleride de ele almaya çalışacağımız gibi "sömürge-ezilen ulus v.s." tartışmalarını gereksiz gören "milliyet'de olsa, ulus da olsa" sorunun çözümünde önemli değişiklikler olmayacağını, işçi sınıfı iktidarını hedeflemekle bu sorunların da arka planlara düştüğünü belirtip, böylece de ne ölçüde "sınıfsalci" olduklarını somutlaştırdıklarını zanneden çarpık anlayışlarda sözkonusudur.

Şu ana kadar ele aldığımız noktalardan da anlaşılacağı gibi, esas ele almak istediğimiz noktayı ulusun tanımlanmasının somut koşullardaki yorumlanması sorununu ele almış değiliz. Evet, Kürt ulusunun varlığını belirttiğimizde, kimilerinin suratlarındaki somurtulardan, kimilerinin de kafalarında oluşan alaboralardan söz etmiştik. Bu alabora, yani düşünsel karmaşa, bir yandan ulusun bilimsel çözümlemesinin kabulü, bir yandan da bu çözümlemenin somut koşulların yorumlanışında sindirilemeyeşinden kaynaklanmaktadır. Burada, olayın sindirilemeyeşini somutlamaya çalışacağız.

Yukarıda çıkardığımız sonucu kabul eden, yani Kürtlerin ulus olarak varlıklarını kabullenenleri ele alalım. Kürt ulusunun varlığı, tarihsel evrimin bir sonucudur. Bu

evrim, kürtçeyi konuşan insanların, yüzyıllardır yaşadıkları topraklar üzerinde, yarattıkları kültür mirasının ruhsal biçimlenmeyle bütünleşmesi, feodalizmin tasfiv ve kapitalizmin gelişmesiyle ulusal bir pazarın, yani iktisadi yaşam birliğinin oluşmasında somutlanmaktadır. Bu anlamda, Kürt Ulusu'nun varlığının kabulü, saydığımız öğelerin kabulüyle içiçedir, daha doğrusu kendisidir. Ne yazık ki, teorik olarak kabul edilen bir çok noktanın pratik süreçteki yansımaları çok farklı olabilmektedir. Bunu birkaç örnekle açmaya çalışalım.

Ezen uluslar sol hareketleri içinde yaygın olarak kullanılan bir kaç nitelendirmeyi ele alarak, soruna girelim. Burada yapılan nitelendirmeleri, bunu yapanların yapısına bağlı olarak ele almak gerekir. Çünkü, çoğu kez "ağız alışkanlığıyla" (terimlerde bile olsa, yanlışlarını düzeltmelerini belirtmek kaydıyla) yapılan nitelendirmeler de olumsuz boyutlarda değerlendirilebilmektedir. Şimdi, Kürtlerin ulus olarak varlıklarını kabul ettikten sonra, "Kuzey Irak'ta yaşayan Kürt halkı" veya "Ülkemizin doğu bölgesinde yaşayan Kürt vatandaşlarımız" gibi yorumlamaları irdelemeye çalışalım.

Ulusun belirleyici öğelerinden biri de toprak birliğidir. Başka bir deyişle, ülkedir. Bir ulus üzerinde yaşadığı topraklarla, yani ülkesiyle bilinir. Türk ulusunun üzerinde yaşadığı toprakları (ülkesi) Türkiye, İngiliz ulusunun ülkesi İngiltere, Bulgar ulusunun ülkesi Bulgaristan'dır. Bir ulusun toprakları üzerinde, farklı ulusal azınlıklar yaşayabilir. Örneğin Türkiye'de Araplar, Çerkezler vb. yaşarlar. Ancak, bir ülkede (ulusu belirleyen bir öge olarak ülke) birden fazla ulus birarada yaşayamaz. Durum bu iken, yukarıda saydığımız iki nitelendirme ne anlama geliyor? Kürtlerin bir ulus olduğunu belirttiikten sonra "Kuzey Irak'ta

yaşayan Kürt halkı" demek ne anlam ifade ediyor? Bir ulusu, başka bir ülkenin topraklarında yaşayan bir halk statüsünde değerlendirmek, bazıları açısından bir "sürç-ü lisan"dan öte "sürç-ü anlayış"tır. Ve bu anlayış çarpıklığı, sonuçta, örneğimizdeki gibi, Kürt ulusunu varlığını inkar ile özdeşleşebilmektedir. Irak; Arapça konuşan Irak ulusun ülkesel varlığı olduğuna göre, Irak'ta yaşayan başka bir ulustan söz etmek anlayış çarpıklığının ürünüdür. "Kuzey Irak" olarak nitelendirilen yer özünde Irak Sömürgeciliğinin egemenliğindeki bir ülke, yani Kürdistan'ın bir parçasıdır. Bu anlamda Kürt ulusu Kuzey Irak'ta değil, Kürdistan'da yaşamaktadır.

Aynı paralelde kullanılan ikinci nitelendirmeyi, "Ülkemizin doğu bölgesinde yaşayan Kürt vatandaşlarımız" nitelendirilmesini ele alalım. Kürtlerin ulus olarak varlıklarını kabul ettiğini belirten bir anlayışın yaptığı bu yorumlama, iki noktada ele alınabilir. Birincisi "ülkemizin doğusu"nda yaşayan bir halk, yani ulusal toprakları olmayan, ulusal karakter taşımayan bir halk olarak Kürtler, ikincisi, "Kürt yurttaşlarımız" demekle de, Kürtlerin kendi yurtları inkar edilmekte, böylece de, İran, Irak ve Suriye dışında Kürtlere başka bir yurt daha bulunmuş olmaktadır. Kendilerine "sosyalist" diyen bazı anlayışların, sürekli olarak kullandıkları bu nitelendirme, Kürtlerin ulusal varlıklarının önemli bir ölçütü olan toprak birliğinin varlığını inkar anlayışıyla bütünleşmektedir.

Evet, biçimde basit, özde çok geniş bir anlamı içeren "yurttaşlık" kavramı, sonuçta bir ulusun varlığını inkara kadar götürülebilmektedir. Ayrıca soruna "yurttaşlık" bazında yaklaşmanın, ulusal sorunun çözümünde de, sonradan değineceğimiz gibi, köklü değişikliklere yolaçabilmektedir. Bu konuda açık bir örnek olarak, TKP genel sekreteri Haydar Kutlu'nun

günlük bir gazeteye verdiği bir demeci verebiliriz. H.Kutlu şöyle diyor: "Biz, Kürt sorununun çözümünü, Türkiye sınırları içinde düşünmüyoruz."

Kürt ulusunun, sorunun çözümünü kendilerinden bekleyip beklemediği ayrı bir tartışma konusu olmakla birlikte, bu açıklama iki şeyi ifade ediyor. Birincisi, Kürtler, Türkiye sınırları içinde (devlet değil, ülke olarak Türkiye) yaşayan bir halktır, yani kendi ülkesinde yaşayan bir ulus değildir. İkincisi de bunun doğal sonucu olarak, "Kürt sorunu"nun (Kürdistan sorunu değil, Kürt sorunu olarak, olayı nitelendirdikleri net olarak ortaya çıkıyor.) çözümünü Türkiye'de yaşayan halklar ile aynı statüde "ata toprakları" içinde gerçekleştirecektir. Bu durum doğal olarak ulusal sorunun çözümüne de yansiyacak ve "ülke" toprakları da bölünmemiş olacak.

Görüldüğü gibi, teorik anlamda ulusların oluşum biçimlerini kabullenmek, hatta bu doğrultuda Kürt ulusunun varlığını sözde kabul etmek de yeterli olmuyor. Ölçüt, teorinin pratikle bütünleşmesiyle, ulusu ulus yapan dört bileşenin tek tek varlığının somutlanması ve bunun kabullenmesidir. Aksi durumda, teorinin bir şablon, sınıf perspektifini saptıran bir doğma olmanın öte bir anlamı kalmayacaktır.

Ulusların oluşum koşullarıyla ilintili olarak görülen diğer bir yanlış yaklaşım da, ulusal yapının irdelenmesi ile sosyo-ekonomik yapının çözümlenmesinin farklı süreçler olarak ele alınması ve ikisi arasındaki diyalektik bağın kavranamamasıdır. Bu sorunu biraz açalım.

Bir ülkenin sosyo-ekonomik yapısı, o ülkedeki üretim biçimi ve buna bağlı olarak oluşan toplumsal yapıların bileşiminden oluşur. Bu anlamda, üretim biçimini oluşturan üretici güçler ve üretim ilişkilerinin gelişim düzeyleri, toplumsal örgütlülüğün de belirleyici

noktasını oluşturmaktadır. Bir ulusun tarihsel gelişimi incelenirken, üretim ilişkisi sisteminin bu incelemede belirleyici bir rol oynadığı gerçeğini gözardı etmemek gerekir. Toplumsal sistemlerin feodalite aşamasını yaşayan bir ülkede, üretim ilişkilerinin belirleyici dinamiği olan, ihtiyaca göre üretimin sonucu oluşan kapalı pazarların üretici güçlerin gelişimi ve bunun üretim ilişkilerinde yarattığı değişimlerle ihtiyaç fazlası bir üretimin oluşması, bu üretim fazlasının diğer pazarlarda pazarlanma gereksinimi yaratması, bu gereksinimin, pazarlar arası organik bağı yaratacak bir ortamı geliştirmesi, ulaşımın hızla gelişerek, ticaret yolları ve ticaretin gelişmesiyle birlikte parçalanıp yerine ulusal bir pazarı biçimlendirmesi; bu gelişim süreci, feodalizmin tasfiyesi ve kapitalizmin gelişmesiyle özdeştir. Bu anlamda da kapitalist egemenlik olmaksızın ulusal bir pazarın oluşumundan söz edilemez. Başka bir deyişle, ulusu ulus yapan bu belirleyici bileşenin, iktisadi yaşam birliğinin somutlanması, ulusal bir pazarın oluşumunda, ulusal pazar ise kapitalist üretim ilişkilerinin gelişimi ve feodalizmin tasfiyesinde ifadesini bulmaktadır.

Kapitalizm ile ulus arasındaki bağıntıyı bir kez daha tekrarlamak zorunda kalışımızın nedeni, sorunun somut koşullarda ne denli sağlıklı ve bilimsel olmayan bir perspektifle ele alındığını daha net olarak gözler önüne sermek ve bu konuda daha önce yapmış olduğumuz değerlendirmeleri daha geniş somutlayabilmektir.

Bir ulusun dil, kültür, toprak ve iktisadi yaşam birliğinden oluşan dört ögenin bileşiminin ifadesi olduğunu, bu bileşenlerden bir tekinin bile yokluğunun ulusu ulus olmaktan çıkarmaya yeterli olacağını kabul eden bir sonuca varırsak; o halde bu ulusun tarihsel ve kültürel gelişimini incelemiş, bir ulusal dili ve bütün bunların üzerinde olduğu belli bir toprak ile

bu topraklar üzerinde yaşayan insanlar arasındaki iktisadi bütünlüğün varlığını belirtmiş oluyoruz. Ulusun varlığını kabul etmekle, feodalizmin tasfiyesi ve kapitalizmin gelişimini kabul etmiş oluyoruz. Yani, iktisadi bir yaşam birliğinden söz ediyorsak, bu demektir ki, o topraklarda kapitalist egemenlik söz konusudur. Bu sonuçtan yola çıkarak bir çözümlemeye bulunmak istiyorum. Kürtler bir ulustur; feodalizmin tasfiye ve kapitalist üretim biçiminin egemenliğiyle, ulusal bir pazarın oluşması, Kürtlerin ulusal yapılarını bütünlendirmiştir. Buradan şu nitelendirmeye varıyorum: O halde, Kürdistan'da egemen üretim biçimi kapitalizm'dir.

Başka bir deyişle, Kürt ulusundan bahsediyorsak, bu, yalnızca bir sonuçtur. Bu sonuca, bazı aşamalar katedilerek gelinmiştir. Bu aşamaların son halkası da, iktisadi yaşam birliği, yani ulusal bir pazarın oluşumudur. Bu anlamda Kürt ulusunun oluşumu, feodalitenin tasfiyesi ile kapitalizmin egemenlik sağladığı sürece denk gelir.

Yazıdaki amacımız, derin, sosyo-ekonomik tahliller yapmak değil, ulusun tanımlanmasının somutta neleri içerdiğini açıklamaya çalışmaktır. Bu nedenle de, kapitalizmin Kürdistan'daki gelişim sürecinden çok, ulusun bir ögesi olarak kapitalizmin gelişim hatları üzerinde durmaya çalışıyoruz.

Evet, kapitalizm-ulus ilişkisini dile getiren çözümlemeyi yaparken, oluşabilecek bir takım tepkileri, kafalarda oluşabilecek karmaşaları az çok görebiliyorum. Kürtlerin ulusal gerçekliğini kabul eden, buna karşın, Kürdistan'daki üretim biçimini ele alırken, bir geçiş süreci yaşandığını, bu geçiş sürecinin, yarı-feodal bir üretim ilişkisinin biçimlenmesi olduğunu belirten yaklaşımlar, bu konuda ilk kıvrımdanma gösterecek olanlardır. Bir yandan Kürtlerin ulusal birliğinden, öte yandan da kapitalizmin egemenlik sağlayamayışın-

dan söz eden bu anlayışlar, kendi yapılarında önemli çelişkiler barındırmaktadırlar.

Feodalizmin egemenliği altında, kapitalizmin gelişimine devam ettiği ve kapitalist üretim ilişkilerinin ülkenin bütününe tek ulusal bir pazarda birleştirecek bir gelişim düzeyine henüz ulaşamadığı bir geniş sürecin sosyo-ekonomik açıdan yorumlanması olan yarı-feodalite, uluslaşma sürecinin de yaşandığı tarihsel-toplumsal bir kesiti ifade etmektedir. Bu süreç ülkede iktisadi yaşantı birliğinin bir bütün olarak daha sağlanamadığı bir süreçtir. Dolayısıyla ulusal bütünlüğün henüz sağlanmadığı bir süerçi de tanımlamaktadır. Daha önce Gürcistan örneğinde belirtmeye çalıştığımız gibi, feodalizm aşamasını aşarak kapitalizmi geliştiren ezilen ülkelerde, kendi ulusal devletlerine sahip olmasalarda, belli bir ulusal yapı oluşmaktadır. Bu pazar, ezilen sömürge ülkelerde acılı ve zor oluşmasına karşın, yine de iktisadi yaşantı birliğini sağlayarak, ulusu ulus yapan son halka olma özelliğini taşımaktadır.

Bu konuda (ulus ile ilgili) görülen bir anlayış çarpıklığı da ulus devlet, çok uluslu devlet nitelendirmesiyle ilintili olarak görülebilmektedir. Ulus devletleri çok uluslu devletlerden ayıran noktaları ele alırken Lenin "Heterojen ulusların oluşturduğu devletlerin (ulusal devletlerden farklı olarak bu devletlere çokuluslu devlet deniyor)"(7) varlığına dikkatleri çekmiştir. Böylece, uluslaşmayı ulusal devletlerinin kuruluşuyla bütünleyen ulusların varlığı belirtilirken, bir yandan da ulusal ve çok uluslu devletlerin nitelikleri arasındaki ayrımlar da netleştirilmiştir. Ulusal devletlerle çok uluslu devletlerin birbirine karıştırılmasını, daha doğrusu, sorunun çarpıtılmasını somut bir örnekle ele alarak açıklamaya çalışalım.

Ulusal sorunla ilgili olarak Yılmaz Uslu imzasıyla, Yarın der-

gisinde yayınlanan bir yazıda, bu soruna değinilmiş ve kendi içindeki tutarsızlığın yanısıra sorun çarpıtılarak ele alınmıştır. Yazıdan iki aktarma yaparak sorunu biraz daha somutlamak istiyorum. (Yarının ulusal sorunun çözümüyle ilgili çarpık bilimsel sosyalist perspektifi reddeden anlayışının bir yanısıması olan yazının bazı noktalarını sonradan ele almak üzere, şimdilik bir nokta koyuyorum.) "Ulusların oluşu sürecinde ulus devletlerle (Fransa, İngiltere) çok uluslu devletler (Rusya, Avusturya-Macaristan) oluşuyordu."(8) Ulus devletler ve çokuluslu devletlerle ilgili birkaç doğru örnek veren Yarın yazarı daha sonra şöyle diyor. "Klasik sömürgeci imparatorluk ilişkileri gelişen ve değişen koşullarda dağılmaya başladığında ulus devletler ve çok uluslu devletler kurulmuştur. Sömürge ilişkisinin dayandığı kapitalizm öncesi üretim ilişkileri ve gelişen kapitalist üretim ilişkileri kurulan bu ulusal devletlerde birlikte yer alırken, farklı diller, gelenekler, dinler, uluslar, varlıklarını koruyabilmişlerdir. Hindistan ve Türkiye örnekleri verilebilir."(9)

Görüldüğü gibi, bu aktarmadan çıkan sonuç; Türkiye'nin bir ulus devlet olduğudur. Fransa ve İngiltere'nin ulus devlet olduğu belirtilirken, Türkiye'nin de bu kategoriye dahil edilişi olayın hangi boyutlarda ele alındığını daha da netleştirmektedir. Bu durumda, birkaç noktaya değinmemiz gerekiyor.

Ulus devletler, tek ulus ve değişik halk veya ulusal azınlıkları içeren bir yapıya sahiptirler. Bir ulus devletin yapısında birden fazla ulusun bulunmasını iddia etmek, bilimsel gerçeğin çarpıtılması, sorunların kapalı gözlerle değerlendirilmesidir. Birden fazla, heterojen ulusların oluşturduğu çok uluslu devletler, değişik biçimlerde kurulsalarda ortak olan temel bir noktayı paylaşmaktadırlar. O da; çok ulusluluktur.

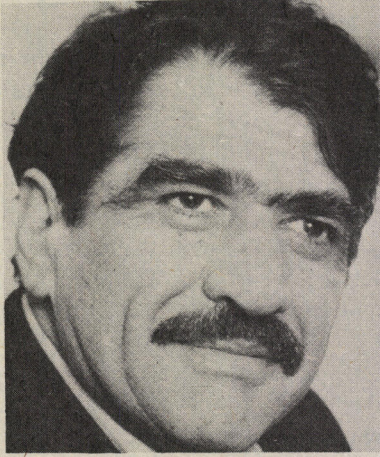
Bu yaklaşımların dışında çoğu kez şöyle bir nitelendirmeye de karşılaşılmaktadır. "Çok uluslu bir ülke olan Türkiye... "Ülke kavramı sınırları belli toprak parçası olarak ele alındığına ve çok ulusluluktan da sözedildiğine göre, tek ülkede, birden fazla ulusun varlığı gündemleştirilmektedir. Bu durum, bir ulusun varlığının önemli bir ölçütü olan ülkesinin inkar edilmesi sonucuna bizleri götürebilir. (Gönüllü birliğin oluşturduğu ülke olarak SSCB'nin bu konuda Türkiye'ye vb. örneklerle karşılaştırılması, aynı yapıda değerlendirilmesi, sorunun çarpıtılmasından öte bir anlam taşımaz.)

Bir daha beritelim; ulus, ezilen ulus, ulus devlet, çok uluslu devlet vb. konularda "Sürç-ü lisan"ları anlayış çarpıklıklarından ayırmak ve bu dil sürçüşmelerini de yapıcı bir şekilde eleştirip, doğru bir perspektife gelişini sağlamak, sağlıksız anlayışları tarihin çöplüğüne atmak için tutarlı bir mücadele vermek, her zaman önümüzde duran bir görevdir.

(SÜRECEK)

- (1) Marksizm ve Ulusal Sorun ve Sömürge Sorunu (J.Stalin-Sol Yayınları) s.14
- (2) Aynı eser, s.20
- (3) Aynı eser, s.314
- (4) Aynı eser, s.308
- (5) Aynı eser, s.309
- (6) Ulusal Politika ve Proletarya Enternasyonalizmi (Ürün Yayınları V.I.Lenin) s.32
- (7) Ulusal Pol. ve Prolet. Ent. s.11
- (8) Yarın Dergisi, Ağustos 1987 s.8
- (9) Yarın Dergisi, Ağustos 1987 s.10

ÇAĞDAŞ KÜRT ŞAİRLERİNDEN ŞÊRKO BÊKES

Şêrko Bêkes, Güney Kürdistan'daki Süleymaniye kentinde 1940'ta doğdu. Babası Bekes olarak tanınan Faiq Bêkes'tir. Faiq Bêkes'te ünlü bir şair olup şiirlerinden oluşan bir divanı Bağdat'ta iki kez basılmıştır.

Alaaddin Secadi'nin Kürt Edebiyatı tarihinde belirttiğine göre, Faiq Bêkes'in babası yani Şêrko Bêkes'in dedesi olan Ebdulay Kakê Hemê, daha önce Sarbajer'de taburağası iken 1911'de Osmanlı ordusunda görevli olarak Bağdat'a gönderilir. Ebdulay Kakê Hemê Bağdat'a ailesini de götürür ancak bir yıl sonra bu kez görevli olarak Maraş'a gönderilince çocuk çocuğu Bağdat'ta kalır. Faiq Bêkes, 1929'da babasının Maraş'ta öldüğünü duyunca oraya gider, ancak babasının mirasını bile alamaz. Ebdulay Kakê Hemê Maraş'ta yeniden evlenmiş fakat bu evlilikten çocuğu olmamıştır. Şêrko Bêkes'in söylediğine göre, dedesi Maraş'ta Miralay (albay) iken ölmüştür.

Babasının Maraş'a gitmesinden sonra yoksulluk içinde büyüyen Faiq Bêkes de, Şêrko'nin henüz 8 yaşlarında olduğu bir sıra-

da ölü. Şêrko Bêkes bu gün babasını halay meyal hatırladığını söyler.

Çağdaş Kürt şiirinin güçlü seslerinden biri olan Şêrko Bêkes'i başlangıçta şiir yazmaya yönelten neydi? Kendi deyişiyle bunda şair olan babasının dolaylı bir etkisi olmakla birlikte, yine kendisinin Paris'te yayınlanan Sanat-87 dergisine açıkladığına göre onu şair yapan önemli nedenler şöyle sıralanabilir:

En başta, merkezi Süleymaniye'de olan Şêx Mehmud Berzenci liderliğindeki ulusal kurtuluş hareketinin etkileri; bunun yanında annesinin çocukluğunda geceleri anlattığı türkölü hikayeler, destanlar, fabllar ve Kürdistan'ın doğal güzellikleri.

Şêrko Bêkes'in ilk şiir kitabı 1968'de yayımlandı. Kendisi iki yıl sonra, 1970'de Bağdat'ta kurulan Yetiki Nuserani Kurd (Kürt yazarlar birliği) yönetim kurulu üyeliğinin yanısıra birliğin Süleymaniye şubesinin kültür bölümü sekreterliğini yaptı. Daha sonra Irak Baas rejiminin Kürt, Türk ve Asurilerin kendi örgütlerinin varolmasına tahammül edemeyerek bunları dağıtma veya işbirlikçi konuma düşürme girişimleri karşısında ilerici, devrimci kürt yazarları, kurtarılmış bölgelere giderek orada Yekitiyai Nuserani Kürdistan'ı kurdular. Şêrko Bêkes bu birliğinde başkanlığını yaptı.

Şiirlerini Güney Kürt lehçesi (sorani) ile yazan şairin bu güne dek 11 şiir kitabı yayımlandı. Bunlardan birkaçı şunlardır: Kawey Asinger (Demirci Kawe) 1971, Mın Tinuyetim be Gırr Eske (Ateş giderir susuzluğumu) 1972, Aşk (Ceylan) 1976, Rubar (Nehir) 1981.

Şiir kitaplarından başka Arapçadan çevirdiği Ernest Hemingway'in İhtiyar Balıkçı ve Deniz'i 1982'de yayımlandı.

Şêrko Bêkes'in deyimiyle yaşamı acılar, zulüm ve direnişlerle doludur. Yoksulluk içinde geçen çocukluğu kadar sonraki yılları da mücadele içinde geçti. Güney Kürdistan'daki 1975 yenilgisinden sonra ırkçı Baas yönetimi tarafından Güney Irak'a sürgüne gönderildi ve üç yıl orada kaldı. Şairin bir çok şiirinde bu dönemin izlerini görmek mümkündür. Şair 1984'de yeniden dağlarda Pêşmerge güçlerinin yanında yerini aldı. Gerçi Irak'ta şoven Baasçılar onun şiirlerini yasakladılar ama şiirleri sınırları aştı, İtalyanca, İngilizce, İsveççe gibi birçok dile çevrildi. Şêrko'nun şiiri de yaşamı gibi mücadelenin, direnişin, umut ve sevdanın şiiridir.

Şêrko Bêkes 1987'de İsveç'e iltica etti ve aynı yıl İsveç PEN Kulübünün Kurt Tucholsky adına düzenlemiş olduğu ödülü aldı (Kurt Tucholsky Hitler faşizmi döneminde Almanya vatandaşlığından çıkarılıp tüm kitapları meydanlarda yakılmış, İsveç'e sığınmış bir aydıdı).

Yukarıda değindiğimiz derginin, kendisiyle yaptığı söyleşide Şêrko Bêkes, "Türk şiirinin göksel bir minaresi" diyerek övdüğü Nazım Hikmet'in şiirlerini çok sevdiğini belirtiyor, "Ancak Amerika'dan Asya'ya tüm insanlığa seslenen, insanların acılarını dile getiren bu yüce ozan'ın şiirlerinde, ne yazık ki, isyanlarına, direnişlerine tanık olduğu yanbaşındaki Kürt ulusunun acılarını görmüyoruz" diyor.

Aziz Nesin'in ve dolayısıyla Türk aydınlarının, "demokrat"larının ulusal sorundaki tutumlarını eleştiren şair "Ben bağımsız olmazsam, O'nun da bağımsız olmayacağı kanısındayım. Aslında, bu ülkelerin devrimci sanatçılarının bu düşüncüyü yaymaları gerekirdi." diyor.

Şairin Sehpa ve Veda şiirlerini ilk defa biz yayınlıyoruz. Sevda, Şenlik ve Giz şiirleri ise Sanat 87'de (Paris'te) yayınlanmıştır.

SEVDA

Toprağın yüreğine kulak verdim,
Yağmurla olan sevdasından sözetti.
Suyun yüreğine kulak verdim,
Kaynağıyla olan sevdasından sözetti.
Ağacın yüreğine kulak verdim,
Dallarıyla olan sevdasından sözetti.

Sevdanın yüreğine kulak verdiğimde,
Bana özgürlükten sözetti.

ŞENLİK

Güldü darağacı
Şili'de
Bakıp kendi bedenine asılı kurbanlık kıza
Ak kefeni
Bir duvaktı salınan
Sanki düşün alayında
Ve direniyordu genç kız
Bırakmamak için elini Neruda'nın
Ölüm halayında.

GİZ

Çok şey vardır yeryüzünde
Paslanıp
Ölen
Ve sonra unutulup giden
Taçları
Asaları
Ve altın tahtları gibi padişahların...
Ve şeyler vardır yeryüzünde
Paslanmayıp
Yitmeyen
Ve de ölüp gitmeyen
Şapkası
Bastonu
Ve pabuçları gibi Charlie Chaplin'in.

Türkçesi: Malmisanij

SEHPA

Üzerinde şairi astıkları sehpa
Tanıktı.
Yaşadı
Celladın ölümünü görünceye,
Üzerine özgürlük konuncaya dek.

VEDA

Yaşı geçkin bir dağın ardında
kamburu çıkmış bir yokuş
Eğilmiş, peşmerge için
Vakit akşam vaktidir.
Tek kolda dizilmişler
Karşı kıyıya doğru birer birer
Ses,
Sadece katırın soluyuşu
Ve bir de ayakları altındaki çakıllardan
çıkan ses

Sessiz... sessiz
Taş merdivenin basamaklarını tırmanıyor.
Kervan, sanırsın sağır ve dilsiz.
En öndeki katırın sırtında
İki kolu sarkık duruyor
Şehit gövdesinin.

- Ey saçları tozlu bodur çalılar!
Değmeyin sakın şurdaki taze yaraya.

Vakit akşam
Güneş, takatsiz bir ressam
Son ışınlarıyla kolunu uzatıp belli belirsiz
Sarı renge bulamakta tüfeğin namlusuyla
Katırın kana bulanmış yelesini
Ve artık yummakta gözlerini.

- Ey acelesi varmışcasına esen rüzgar!
Koşturma öyle
Ve dikkatli ol
Şuradaki taze bir yara
Ve karışmasın birbirine saçları ki kara

Vakitlerden akşamüstü
Tepe,
Alçakta duran buluttan bir şemsiyeyi
Tutmuş başının üstüne.

- Ey yüce tepe
İşte birazdan varacağız nezdine.
Boynunu uzatıp de ki o yapayalnız buluta
Vakta ki gölgesine vardık
Damla damla... yağsın artık.
Boynunu uzatıp hafifçe deyiver ona
"Köyüne gitmekte olan
Bir şehit var yanlarında
Uyuyacak orada."
Deyiver hafifçe ona
"Korkunç susamış, suyu gerekseyen
bir şehit."

Türkçesi: Malmisanij

Ulusal Sorun'un Dile Yansıması

Serdar ŞEREFHAN

9 Şubat 1988 Salı.

Çoğumuz için sıradan bir gün. Kahvaltı-varsa-edip, ardından-öğrenci isek-okula koşuşturacağımız, kimimizin güzel bir filmi izlemeye, bir dostu ziyarete, belki de alışverişe çıkacağı soğuk bir kış gününün başlangıcı..

Güneşin doğuşu yeni bir günü müjdeliyor. Ve doğuş değişik coğrafyalar, zamanlar hatta insanlar için farklı anlamlar taşıyor; farklı çocuklara gebe oluyor.

Zindanlarda da doğuyor güneş. Aydınlık engel tanımıyor. Tel örgütler, taş duvarlar, demir kapılar kar etmiyor. Zindanlarda güneş, yirmidört saatte bir değil, her dakika, her saniye, her an doğuyor. Kimileyin çöl kavuruculuğunda bir damla ışığa hasretle ömürler tükenirken, zindan zifirliğinde aydınlık bayraklaşabiliyor. Kaynağını inançlı yüreklerden, inançlı beyinlerden alıyor.

Diyarbakır zindanında doğan güneş, insanlık onurunu yüceltecek yeni bir kavgaya tanıklık ediyor. "İçerdeki"nin yaygın deyişiyle, yeniden "kelle istiyor" cellatlar bir kez daha, bedeli yitirilecek canlar bile olsa, yurtseverler, zaferin kavgadan geçtiğini kanıtıyorlar.

Kanıtlama bununla bitmiyor. Uluslararası işkence "uzman" kuruluşlarının işbirliğiyle yıllarca vahşeti yaşatan; sistemli, planlı, programlı kişisizleştirme, maddi ve manevi yoketme politikalarının iflâsı bir yana; direnişle, nesnelin, kuma gömülmüş kafalarca yok sayılarak ya da baskı ile, zulümle unutturulmaya çalışılarak hasıraltı edilemeyeceği gerçeği bir kez da-

ha ortaya çıkıyor. Nesnel gerçeklik, ulusal sorun, gündemdeki yerini alıyor.

Yankısı yurt dışına taşan direniş, gözleri Diyarbakır'a çevirdi; muhalefeti ve iktidarıyla burjuvaziden, sağcısı ve "sol"cusuyla holding basınına, yurtsever kamuoyundan sokaktaki vatandaşa kadar herkes Diyarbakır'ı konuştu, Diyarbakır'ı tartıştı.

İşkenceden söz edildi, insan hakları anıldı ve son zamanlarda gazete sütunlarında yer verilen, sıkılarak ya da lütfen de olsa bazı ağızların telaffuz etmeye başladığı "Kürtler", "Kürtçe" sözcükleri hatırlandı.

Ve Kürtçe ile birlikte yasaklama ve Kürtçe ile birlikte yasalar...

Bir ay öncesine dönelim isterseniz ve TBMM'de gündem dışı bir konuşma yapan SHP Milletvekili M.Ali Eren'i dinleyelim:

"Türkiye'de" diyor Eren, "Kürt sorunu vardır ve Meclis bu konudaki tabuları, yıkmak zorundadır." Kürtlere baskı yapıldığını belirten Eren şöyle sürdürüyor sözlerini:

"...Kürtlerin varlığı sürekli yadsınmıştır... farklı siyasal ve ekonomik uygulamaya tabi tutulmuşlardır..."

"...Bölgede asimilasyon var gücüyle devam ettirilerek isimler değiştirilmekte, vatandaşlar çocuklarına özgürce isim verememektedirler." (Basından)

Sen misin bunları söyleyen! tepkisiz dururmu "yurttan sesler korusu." Başlamaz mı çok sesli kahramanlık türküleri:

— Eyvah! elden gidiyor devlet, bölünüyor millet, ata yadigarı bu ülke toprakları tehlikede...

Gelsin "vatan millet sakarya"; saf tutsun iktidarı, muhalefeti ile burjuvazi; arşa çıkarılsın kutsal ve son Türk devleti; yaşasın "ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğü"; titresin ve kendine gelsin "ey türk gençliği"; çalınınsın mehteran; kuşansın yasalar, anayasalar; hatırlansın Lozan...

Türkiye bir "hukuk devleti" ya, öyleyse ne diyor yasalar, ne diyor Lozan...

Evet, koro tepkiler yasalarla başlıyor. Mecliste anayasa'nın ikinci maddesi okunuyor. "Anayasayı unutmama" diyor bir milletvekili Eren'e, İnönü: "Kürt sorununu diye, anayasa çerçevesinin dışına çıkacak biçimde ortaya koymak yanlış." sözleri ile o dokunulmaz çerçeveyi bir kez daha çiziyor.

Demirel "kutsal ittifak"ta yerini şu sözlerle alıyor: "Lozan anlaşması ile bir kısım gayri müslim dışında Türkiye'de azınlık yoktur... Meclis kürsüsü hürdür ama bütünlüğümüze bu kürsüden hançer saplamayı ayıplıyorum."

Yıllarca T.C.'ye başbakanlık yapmış bir zat, üstelik de "konuşan Türkiye"ci ise eğer, elbette çıkmayacak yasalar dışına, elbette bir yerlerine dokunan hançeri, yasalar çerçevesinde "ayıplayacak."

Bu ara ANAP da faal. 40 kadar milletvekili ile toplanıyor Özal ve meseleyi gündemde tutmama gereğine işaret ediyor. Eren'in anayasa suçu işlediği ve hakkında savcının dava açması gerektiği belirtiliyor.

Burjuva basını da aynı telden çalıyor; hukukçuların görüşleri alınıyor ve ardından yasalar, yasa maddeleri ve ardından yorumlar, yorumlar... "Boyasız basın", koroda sol enstrümanlık görevini yerine getiriyor: "M.Ali Eren'in" diyor Hasan Cemal 24 Ocak tarihli yazısında, "Doğrular da vardır,

yanlıklar da; partisinin programını da, anayasayı da zorlayan, yer yer aşan ifadeler de kullanılmıştır konuşmasında.”

Bir daha yasal çerçeve, bir kez daha anayasa.

Peki nedir bu gizemli, bu mırıldanınca akan sular duran, bu yüce, bu kutsal, bu dokunulmaz “yasallık?” Nedir bütün bu yasalar, anayasalar, anlaşmalar? Nasıl oluyor da bir çırpıda çizmeleri altında ezdiği tüm hukuk kurallarını, günü geldiğinde tapınılası kılmak istiyor burjuvazi?

MUCİD REJİM

Ekonominin reçetelerini IMF’den hazır alan, üniversitelerden bilimi kovduktan sonra teknoloji kısıntıları için Avrupa’ya el açan, kültürel ve sanatsal kaygıları pek bulunmayan egemen sınıflar, 12 Eylül rejiminde mucidlik de yapabileceklerini dosta düşmana gösteriyorlar. Özal’ın vergi icadında parlak zekasını kanıtlamasından çok önce 12 Eylül rejimi, 1876 Kanunî Esasisinin de gerisine düşerek, milletvekillerinin meclis kürsüsündeki konuşmalarının meclis dışında tekrarlanmasını yasaklayabilen bir maddeyi 82 Anayasasına koyuyor ve bununla çağ atlamamın hukuki öncüllerini hazırlıyor.

Bu, dünyada ve Türkiye’de Osmanlı İmparatorluğu dahil ilk oluyor. 12 Eylül rejimi bu yönüyle tüm faşist rejimleri “atlatıyor.”

Ve yine tesadüf değil, bu anayasa maddesi ilk kez Kürt halkının varlığını dile getiren bir konuşmanın yasaklanmasında kullanılıyor. Rejim, gündemden çıkması için fazla kurcalamama politikası izlediği Kürt sorunu ile ilgili tartışmaların meclis tutanaklarına tam yansımaları önüyor, konuşmaların meclis dışında tekrarını yasaklıyor.

Kafalar kuma gömülüyor.

İçerde “Kürt davaları”, Mussolini İtalyası armağanı 141-142 eşliğinde gırla giderken, Güney Kürdistan’da sömürgeci Baas re-

jiminin geçirdiği temelden sarsıntılar pür dikkat izleniyor, olağan yer değiştirme; bölgede asayiş sağlama bahaneleri ile sınıra özel kolordular kaydırılıyor ve tarihi bağlar, vazgeçilmez menfaatler, bu arada da Lozan antlaşması gazete manşetlerine taşınarak yeni bir işgali meşru göstermeye yönelik kamuoyu oluşturulmaya çalışılıyor.

Herşey yüce menfaatler uğruna, herşey yasalar adına, uluslararası antlaşmalar için yapıyor!

Minareyi çalan kılıfını hazırlamış. Kılıf hazır. Resmi politikalar, ifadesini resmi yasalarda -pozitif hukuk anlamında kullanıyorum- buluyor. Sadece yasalarda mı? Elbette hayır. Burjuvazi hiçbir aşamada, kendi eli ile koyduğu yasaları, kendisi için sınırlandırıcı görmüyor.

Bir üst yapı kurumu olarak hukuk, kaynaklandığı toplumsal-maddi üretim ilişkilerinin ve bu ilişkilerde üretim araçlarını, dolaşısıyla da yönetme erkini elinde bulunduranların sınıfsal egemenliklerinin sürdürülmesi aracıdır. Doğumunu, insanlık tarihindeki sınıf farklılaşmasında buluyor.

Toplumsal yapının maddi temelini oluşturan üretim ilişkilerinin, şu ya da bu tarzda olması, tarihsel gelişmişliğin belirli bir aşamasına denk düşüyor ve değişen üretim ilişkileri, toplumsal kurumları yeniden biçimlendiriyor.

Köleler ve köle sahip’leri arasındaki üretim ilişkilerinin damgasını taşıyan antik çağda bir üst yapı kurumu olarak hukuk, ekonomik-maddi temelin emekleri üzerinde şekillendiği köleleri konuşan hayvan düzeyine indiriyor, feodalizm de serfleri toprağa zincirlemenin meşruluğunu anlatıyor.

Biliniyor; her yeni toplum, eski toplumun bağrında filizlenir. Yeni bir toplumsal yapının müjdecisi genç burjuvazi, feodalizmin bağrında doğuyor, gelişip serpilmesi için, serf’in toprağa bağımlılıktan kurtarılması, feodal soylu-

luğun ayrıcalıklarından arındırılması gerekiyor. Devrimci sınıf olarak burjuvazi, eşitlik ve özgürlük sloganlarını bu anlamda formüle ediyor. Eşitlik, özgürlük ve temel insan hakları talepleri, köylülük ve diğer emekçi katmanlara, feodalizme karşı savaşan burjuva saflarına katılmaları için de gerekiyor.

Bu ilkeler, Fransız demokratik burjuvazi devrimince evrenselleştiriliyor. 1789 insan ve yurttaş hakları bildirgesinde “Bilimmemesinin, unutulmasının ya da hor ve hakir görülmesinin kamuoyunun başına gelen felaketlerin yegane sebebi olduğu” belirtilen insan hakları “doğal, devredilmez ve kutsal olarak nitelendiriliyor.” ...toplumun bütün üyelerinin benliğinde her zaman canlı kalarak onlara haklarını ve ödevlerini durmadan hatırlat”ması istenen iki yüzyıllık bu bildirinin düşünce özgürlüğü ile ilgili 11.maddesi şöyle:

“Düşüncelerin ve kanaatlerin serbestçe iletilmesi ve ulaştırılması insanın en değerli haklarından biridir. Böylece her yurttaş serbestçe konuşabilir, yazabilir ve basabilir.

Türk burjuvazisi evrensel hukuk ilkelirini hiçe sayıyor.

İki yüzyıl sonra 82 Anayasası düşünce özgürlüğüne, -burada da dünya çapında ilk olma şerefini(!) kimseye kaptırmadan- yepyeni bir engel getiriyor: “Düşüncelerin açıklanması ve yayılmasında kanunla yasaklanmış olan herhangi bir dil kullanılamaz.” “Basın hürdür”ün ardından hürlüğün ilk sınırı geliyor. “Kanunen yasaklanmış olan herhangi bir dilde yayın yapılamaz.”

İcat edilen sınırlamayı değişik ülkelerin anayasalarıyla karşılaştıralım ve mucidlik sıfatının yok yere kazanılmadığını görelim:

“Cumhuriyet, dil açısından mevcut azınlıkları uygun tedbirlerle korur” (İtalyan Cumhuriyeti Anayasasından)

“Federal mahkemelerin üye-

leri ve yedek üyeleri Konfederasyonun üç resmi dilini temsil etmelerine dikkat edilmek üzere -federal meclisce atanır.” (İsviçre Federal Anayasası)

“...Mahalli ve kavmi dillerden basında ve kitle haberleşme araçlarında yararlanma ve okullarda bunların edebiyatının öğretilmesi, Farsçanın yanında serbesttir.” (İran İslam Cumhuriyeti Anayasası)

“Bütün milliyetler kendi konuşma ve yazı dillerini kullanma hürriyetine sahiptir.” (Çin Halk Cumhuriyeti Anayasası)

“Mahkeme, federe cumhuriyet, özerk cumhuriyet ya da özerk bölgenin dilinde olur.” “Okullarda anadilde öğretim yapılması ...sağlanmıştır.” (SSCB Anayasası)

Hitler Almanyasına geçelim ve Nasyonel Sosyalist Parti programının basın ile ilgili düzenlemesine göz atalım: “Alman olmayan gazeteler, ancak devletin açık bir müsaadesiyle çıkabilmelidir. Böyle gazeteler Alman dilinde basılmazlar.”

Parti programı, alman olmayan gazetelerin basımı için devlet iznini gerektiriyor ve buna bir de dil yaşağını ekliyor: Alman dili. Hitler Almanyası Alman olmayan gazetelerde ulusal dilin kullanılmasını yasaklamıyor.

Gayet açık. Hitler faşizminin barbarlığı ile sadece İsrail siyonizmi yarışmıyor; yasakoyuculuk alanında da olsa 12 Eylül rejimi bu yolda epey öne geçiyor.

İş bununla bitmiyor. 12 Eylül son maharetlerinden birini, 83 tarihli, Türkçe’den başka dillerle yapılacak yayınlar hakkında kanun’a gider ayak yürürlüğe koyuyor. Kanunun 1.maddesinde açıklanan yaşağın amacının, sıkıcı olacak biliyorum, fakat gerekiyor, aktarıyorum: “Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün, milli egemenliğinin, Cumhuriyetin, milli güvenliğinin, kamu

düzeninin korunması.”

Gerekçe bu; tehlike bu kadar büyük.

Demek ki “yasaklı dil”le düşünceler açıklandımı, demek ki “türkçeden başkadiller ana dil olarak kullanıldı” mı, demek bu dillerin yayılmasına yönelik faaliyetlerde bulunuldumu, yani bir ana “de lori” eşliğinde bebesinin beşiğini salladımı, yani bir kürt köyünde kürtçe sohbet edildimi, yani bir kürt ozan’ın kasedi dindimimi... bölünmez bütünlük de, milli egemenlik de, cumhuriyette, milli güvenlik de, kamu düzeni de tehlikede...

Bu büyük tehlikeyi sezmiş yasa koyucu, bir kanun çıkarmış, kanunun bir maddesinde “Türk vatandaşlarının ana dili türkçedir” diyerek sıralamış yasakları, yasa ya uymayanlar için de bir yıldan üç yıla hapis cezası biçmiş.

Öteden beri varolan, sorunları yasalar eliyle halletme merakının güzel bir örneği daha. Napolyonu hatırlatıyor. Napolyonun azgın dalgalar karşısına geçip verdiği “Dur” komutunu hatırlatıyor.

Devamla yasanın uygulanmasında küçük bir pratik güçlüğü işaret edelim. 15 Milyon civarında polisi gerektiriyor bir defa. Öyle ya ana dili Türkçe olmayan 15 milyon civarında insan harıl harıl bu yasa yı ihlal ediyor. Bunu önlemenin tek yolu, her birinin başına bir polis dikmekten, dolayısıyla da 15 milyon polisten geçer.

Hukuk literatüründe bir kavram var: Butlan. Hukuki hiç bir anlam ifade etmeyen, hukuki hiç bir sonuç doğurmayan, yapıldığı andan itibaren hükümsüz akitler için kullanılır. Ölü doğumu deyimliyor. Uygulanabilirlik yönünden bazen yasalar da ölü doğabiliyor. Nitekim sözkonusu yasaya rağmen, bir şehit vererek de olsa Diyarbakır cezaevi tutukluları kürtçe konuşma özgürlüğü elde ettiler. Direniş Özal’a aynı yasaya rağmen “Herkesin rahat ettiği bir dilde ko-

nuşabilmesinde bir engel olmamalı. Bazı tabuları artık yıkmamız gerekir” dedirtti. -Basından-

Ardından yine aynı yasaya rağmen, bu kez direnişe gerek kalmadan, Arabesk kapitazizm, kürtçenin arabeskine kasete girme izni verdi..

Kaset için izin alındıktan ve kürtçe arabest piyasada çalındıktan sonra polis, türkücü Beşir Kaya’yı siyasi şubede sorguya çekiyor. Gerisini Kaya’dan dinleyelim:

“Okuduğum parçaları türkçeye tercüme etmemi istediler. Bir kağıda yazıp verdim. Bunlar ask- mesk anlatıyor deyip beni bıraktılar; bir daha da gelen olmadı.” (Nokta, 27 Mart 88)

Kürtçenin aşk- meşk anlatanı siyasi polisin canını sıkırmıyor; kürtçenin arabeski kimseyi rahat-sız etmiyor.

Diyarbakır cezaevi tutuklularının Kürtçeleri aşk- meşk’ten dem vurmuyor; Mehdi Zana’nın Kürtçesi aşk- meşk anlatmıyor. Bu yüzden de 5 no’lu da kürtçe konuşabilmek için bir şehit vermek gerekiyor; bu yüzden de duruşmalarda Kürtçe konuşacağım, diyen Mehdi Zana’ya yargıç: “Sen kürtçe konuşursan biz de gerekeni yaparız, diyebiliyor.

Tutuklu analarının kürtçeleri de suya sabuna dokunuyor. Bu yüzden analar, “Çocuklarımızın istedikleri yapılamayacak şeyler değil, radyo istiyorlar; görüşlerde bizlerle yalnız olmak istiyorlar; ana dillerini, kürtçeyi konuşmak istiyorlar. Türkiye’de kanun yok. Hırsızlık yapan Vuralhan’ın peşine düşmüyorlar. O kızı (Aysel) getiriyorlar. Zulüm yapıyor, kendi dillerini konuşurmuyorlar.” diye bas bas bağıyorlar. “Onlara sesleniyorum. Onlar önce dönüp kendi yaptıklarına baksınlar. Bizlere kendi dilimizi konuşurmuyorlar. Sonra Avrupa’ya Demokrasiden bahsediyorlar. Bu böyle olmaz.” diye haykırıyor bu yüzden analar. “En büyük işkence ana dilimizle

konuşturmamaları” diyorlar. (Yarın Dergisi)

Kürt dili üzerindeki sınırlamaların tarihi 12 Eylül öncesine sarkıyor. Yenilik, kürtçenin “miltattan sonra” artık ana dili olarak da kullanılmasının yasaklanması.

1965 tarihli S.P.Y.’nin 89. maddesi, TİP’in kapatılma gerekçesi oluyor. “Azınlıkların yaratılmasının önlenmesi” kenar başlığına taşıyor 89.madde.

Azınlıkların yaratılması!

Yaratmanın nasıl becerildiğini ve bunun önüne nasıl geçileceğini S.P.Y.’den öğrenmeden önce azınlık kavramını tanımlayalım: Dili veya ırkı, kendisinininkinden farklı bir devlet içinde yaşayan, ayrı bir dil veya din bağı olan küçük insan toplulukları.

Demek ki 20.yy’ın son çeyreğinde, hadi sahte bir peygamberin çıkıp yeni bir din oluşturabileceğini ve çevresinde bir azınlık toplayabileceğini kabul edelim bir an için. Türkiye’de birileri yeni bir ırk türetecek, ya da bir dil oluşturacak, bu dili yayacak, böylece bir azınlık yaratacak; tüm bu işleri de siyasi bir partinin aracılığıyla yapacak!

Kazın ayağı hiç de öyle değil.

Azınlıkların nasıl yaratılacağını SPY açıklıyor:

“Siyasi partiler T.C. ülkesi üzerinde milli veya dini kültür farklılıklarına, yahut dil farklılığına dayanan azınlıklar bulunduğunu öne süremezler.”

“Siyasi partiler, Türk dilinden ve küldüründen gayri bir de kültürleri korumak veya geliştirmek veya yaymak yoluyla Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde azınlıklar yaratarak millet bütünlüğünün bozulması amacını güdemezler.”

Öğretici değil mi? Azınlıkların bulunduğu öne sürmek ya da Türk dili ve kültüründen gayri dil ve kültürleri korumak; eşittir, azınlık yaratmak ve bu yüzden de yasak.

Yasak, 83 tarihli iki yasaya, son Dernekler Yasası ve son Siyasal Partiler Yasasına genişletilerek sokuluyor.

TİP’i kapattıran bu yasa maddesi, bir siyasi partinin genel başkanı, ki SPY’na göre genel başkan partinin yasal temsilcisi ve merkez organıdır, “Türkiye’de Kürt toplumunun varlığının gerçek olduğunu ve yadsınamayacağını” (18 Şubat 1988, Cumhuriyet) söyleyerek ihlal edince, bu genel başkan Özal ise ve bu partide ANAP ise devletin hiçbir gücü harekete geçmiyor. Yasaların sivri ucu, sadece Kürtçenin arabeskinin ıskalıyor. Yasaların kimin adına, kim için ve kime karşı var olduğu bir kez daha netleşiyor.

“HUKUK DEVLETİ: BURJUVA İKİYÜZLÜLÜĞÜ”

Hukuk’un milli iradenin ürünü olduğu aldatmacasını sınıfsal egemenliğini gizlemek, yasaların temel kaynağının kendi iradesi, sınıf çıkarlarının ifadesi olduğu gerçeğini gözden yitirmek amacıyla kullanan burjuvazi günü geldiğinde, tüm pozitif hukuk kurallarını tank paletleri ile eziyor. Kapitalizmin kendinden menkul ürünü, ekonomik bunalımların faturasını emekçi halk yığınlarına yüklemek ve toplumsal muhalefeti susturmak için yola koyulan sistem bekçilerinin elinde bir yönetmelik maddesi, Anayasanın “tağyir”i, “tebdil”i ve “ilga”sına yetiyor. Anayasal düzeni değiştirmeye, millet meclisini çalışamaz duruma yönelik faaliyetlerde bulunduğu gerekçesiyle darağaçlarında genç bedenler sallandırılırken, aynı anayasayı postallarıyla çiğneyenleri, aynı meclisin kapısına kilit vuranları kutlama kuyruğunda, hem de Anayasa Mahkemesi tüyeleri, sırada bekleyebilir.

Hukuk devleti aldatmasını Marx şöyle sergiliyor: “Burjuva düzeninin köleleri, efendilerine karşı baş kaldırdıkları zaman, bu

düzenin uygarlık ve adaletinin tüyler ürpertici iç yüzü gözler önüne serilir. Bu gibi durumlarda, sözü geçen uygarlık ve adalet de, bütün peçelerini yüzünden atmış bir vahşet ve yasatanıma bir intikam görünümü ile su üstüne çıkar.” (Marx-Engels, Hukuk ve Devlet Üzerine, May Yayınları, s.143-144)

BAAS Parti Anayasasında “Araplar tüm maddi ve manevi olanaklarının elverdiği ölçüde özgürlükleri için savaşım veren halkları desteklemeye çalışırlar” ilkeleştiren, yayınladığı broşürde “Kanıtsal bulgular sömürgeciliği bir eylem olarak değerlendiren parti görüşünün doğruluğunu ortaya çıkarmaktadır” diyen sömürgeci-faşist Saddam rejiminin özgürlük savaşçısı Kürt halkına kimyasal bombalarla vahşice saldırması, ikiyüzlülüğün son ve çarpıcı bir tekrarı oluyor. (BASS İdeolojisi ve İnsan Hakları, Basi Yusuf, Irak Kültür ve Tanıtma Bakanlığı Yayını, s.28-29)

KÜRT VAR MI? = DÜNYA ÖKÜZÜN BOYNUZLARINDA MI?

Ulusal sorunu bir kez daha gündeme getiren iki olayla başlamıştık söze; yasaları ve tepkileri irdelemeye çalışmıştık. İlk kez Lozan’da uluslararası bir platformda savunulan ve artık devletin en yetkili ağızlarının yavaş yavaş terketmek zorunda kaldıkları resmi red politikasının hala bazen açıkça, bazen de “sol” dalkavuklarca inceden cilalanmış şovenizm kimliğiyle boy göstermesi, teşhiri zorunlu kılıyor.

Teşhire ikinci türden başlayalım. Maskeli görüldüğü için en tehlikeli en sinsi şovenizm örneği, bu konuda bazı Cumhuriyet gazetesi yazarlarıyla yarışan İ.Selçuk’tan. “Barzani ve Türkes” adlı yazısının üzerinden yıllar geçti, şovenizmden sıyrılmada arpa boyu yol almayan, almaya da niyetli görünmeyen İ.Selçuk’un başka bir

alandaki, sarmısağı süsleyip ata bindirmede epeyce mesafe katettiği anlaşılıyor. Ama kokusu çok erken çıkıyor, kırk gün geçmesi gerekmiyor.

Deneyimli şovenist İ.Selçuk şovenizmin bağınaz milliyetçilik olduğunu vurgulayarak söze giriyor. Ve ardından birkaç parlak tümceyle cila tamamlanıyor.

Sıra, ağızdaki baklayı çıkarmaya geliyor. Bakla çıkıyor: Bay Selçuk Kemalizmin şovenizm olmadığını tesbit ediyor!

Eh, artık gerisi kolay. Artık resmi politika savunuculuğunda kralı geçmesi, bu geç kalmış kralcı için çorap söküğü gibi geliyor. Artık evde kalmış ihtiyar kızın penceresinden sevgili burjuvazisine göz kırpması, mendil sallaması için bir engel kalmıyor. Kur sürüyor:

“XX —Kendini Kürt bilen vatandaşlara” diyen İ.Selçuk, “bilen” sözcüğünü yanılma ihtimalini çağrıştıracak şekilde bilinçlice kullanarak, yıllardır, “Dağ Türkleri” masallarıyla kargaları güldürmekten öteye gidememiş resmi tez’cilere, meslek edinilmişse eğer, şovenizmin de maharet gerekmediğini kanıtlıyor.

Vatandaş için Bay Selçuk’un uygun gördüğü karşılık, şovenizmin incisinin de sınırlarını zorluyor: “Türkiye Cumhuriyeti vatandaşım, bu bakımdan da Türküm.”(1)

Bay Selçuk, bir ulusa mensup olmanın tarihsel, sosyolojik vb. birçok faktör tarafından belirlendiğini; boyunduruğu altında yaşanan devletin vatandaşlığı ile ilgili olmadığını bilmiyor mu? Ne zamandan beri, örneğin Alman vatandaşlığına geçmiş üç beş sözcük Almanca bilen bir Türk işçisi Alman, Sovyet vatandaşı bir Ermeni Rus, ya da Britanya parlamentosundaki bir İrlandalı İngiliz sayılmaya başlandı?

Bu kadar cahil değil kuşkusuz İ.Selçuk. Yoksa “Bulgaristan”-

da 2 milyon Türk yaşıyor. Sofya, bir kalemde bu Türklerin adını nüfus kütüğünden sildi; hem insan haklarına hem sosyalizme ters düşen bir iş yaptı; suç işledi, şovenlik yolunda rekor kırdı.” (29 Nisan 88, Cumhuriyet) dermiydi? Belki de Bulgar vatandaşı olmak Türkleri Bulgarlaştırmıyor da, sadece Türkiye’ye özgü bir olay bu, ne dersiniz? Şovenizm üzerine ahkam kesip şovenliğin almasını yapanlar, çifte standarttan sızlanarak yakınıp bir kezcik olsun çifte standart uygulansınlar, çok mu (!) ? Çifte vatandaşlıklara ne demeli? Yoksa ikinci ülkeden nüfus cüzdanını aldıkları anda melezleşiyor mu bunlar? Nerede ulus kavramı? Nerede dil, kültür birliği? Ruhsal şekillenme nerede? Egemen sınıflara yaranma kaygısı, şovenizmle şaşılma “pencere”den dünyaya bakış değil nedir: Devlet, vatandaşlık ulus gibi kavramları kör-topallaştırıyor; bilim, bilimsel dünya görüşü; diyalektik üzerine döşenen edebiyatları unuttuven, şovenizmin yokuş aşağı yolunda hızla çukura yuvarlanan İ.Selçuk’a, freni ni Kemalist çivilere patlatmada gönüllü olduğu için, güle güle demekten, bu arada rotayı ve dipteki bataklığı teşhir etmekten başka bir şey gelmiyor elden.

Dünyayı, öküzün boynuzlarında, taşımadığını ispata kalkışmayacağız. Ancak radyo, TV, basın ve benzeri araçlarla ve “sol” şovenistlerin yoğun desteğiyle resmi ideolojiyi kitlelere empoze etme çabalarını, çarpıtılan tarihi gerçekleri açıklamakla boşa çıkarmak görev olarak önümüzde duruyor.

Bunun için de, birinci büyük savaş sonunda dünya haritasını sil baştan düzenlemek için masaya oturan emperyalist devletlerin paylaşım antlaşması olma özelliği bir yana, mevcut şekliyle de hayasızca çarpıtılan Lozan’ı, konumuz

çerçevesinde iki yönüyle ele alacağız.

Yukarıda da değindiğimiz gibi resmi inkar politikası(2) ilk kez Lozan’da gündeme geliyor, bu bir; ve ek olarak “Türkiye’de Azınlıklar var diye bir yaklaşım kabul etmiyoruz”, “Lozan Antlaşması Türkiye’de azınlık olarak yalnızca hristiyan ve musevi vatandaşları saymıştır.” iddiaları gerçekleri yansıtmıyor. Konferans tutanaklarından izleyelim. Yukarıya aldığımız iddiaların sahibi Erdal İnönü’nün babası İsmet İnönü, Lozan Konferansı genel toplantısında: “Tür-

kiye’de katıyın müslüman akaliyet (azınlık) yoktur, zira, nazariyede olduğu gibi fiiliyatta dahi, ahall-işlamiyenin anâsır-ı muhtelifesi (çeşitli unsurlar) arasında hiçbir fark gözetilmiyor.” (Lozan Barış konferansı tutanakları/Dışişleri Bakanlığı, 1969, s.332) diyor ve başka bir yerde, Kürtlerin Turan soylu olduklarını öne sürüyor.

İddialara en iyi yanıt, aynı konferansta, Lord Curzon’dan (İngiliz Temsilciler Heyeti ve aynı zamanda konferans başkanı) geliyor. Aktarıyorum:

(1) Bir yerden gözüm ısırıyor bu tümceyi, derken, hatırladım (Anayasanın Türk vatandaşlığı ile ilgili maddesinden). Türk Devletine vatandaşlık bağları ile bağlı olan herkes Türk’tür diyen Anayasa’da ve sonra Bay Selçuk’un satırları arasında da çıktı bu tümce karşımıza.

(2) Bir yandan Kürt ulusal varlığı yadsırken öte yandan çeşitli yasalarda bir korkuya, “bölünme” korkusuna, yer veriliyor. Yasaklar belgesi olma niteliğinin yakında 82 Anayasası bu korkuyu da çok iyi yansıtıyor. Açıyorsun Anayasayı: “Türk varlığının devleti ve ülkesiyle bölünmezliği esası”, bakıyorsun Anayasaya “Devletin ülkesiyle bölünmez bütünlüğü”, okuyorsun Anayasayı: “Türk vatan ve milletinin bütünlüğü -

ne”Hem mezarlıktan geçerken ılık çal, hem de bunlar mezar taşı değil, Ürgüp’ün peri bacaları, diye bas bas bağır; ki-me yutturursun?

"...Kürtlerin Türk ırkından olduklarını ilk defa olarak Türk temsilciler heyetine özgü olmuştur... İsmet Paşa Kürtlerin Turan soylu oldukları düşüncesini vurgulayan tek bir kaynaktan söz etti; fakat bu düşünceye ne en yetkili yazarlar ne de gerçekten, benim bildiğime göre hiç kimse katılmamıştır..." (Barış konferansı tutanakları sayfa 396)

Gerek Curzon, gerek diğer devlet temsilcileri, Türk iddiasına katılmak bir yana, bu konudaki görüşleriyle resmi tarih tezini çürütüyor. İkincisi; Kürt dilini yasaklayan yasalar, tutanaklardan da açıkça anlaşıldığı üzere koro iddiaların aksine, Lozan Antlaşması hükümlerini ihlal ediyor; burjuva yasatanımazlığına iyi bir örnek teşkil ediyor bu durum, burjuva yasa tanımazlığını bir başka örneğini açığa çıkarıyor,

Tutanakları izlemeyi sürdürelim:

(3)"...Tali Komisyon Türkiye Temsilciler Kurulu'na iki büyük müsaadede bulunmaya muvafak etti. Evvela bütün irki azınlıkların, yani müslüman olmayan azınlıklar gibi müslüman azınlıklar da mesela Kürtler, Çerkezler ve Arapların da projede anılan koruma tedbirlerinden yararlanmaları için ısrar etti. Türkiye Temsilciler Heyeti bu azınlıkların korunmaya muhtaç olmadıklarını ve Türkiye idaresi altında tamamen memnun olduklarını ifade etti. Lord Curzon durumun hakikaten böyle olduğunu ümit eder. Her ne hal ise Tali komisyon, bu teminat üzerine, koruma tedbirlerinin müslüman olmayan azınlıklara özgü kılınmasını kerhen kabul etti. İkinci maddenin bu azınlıklara yeterince koruma temin edeceğini Tali Komisyon ümit etmektedir. Lord Curzon bundan pek emin değildir, fakat emin olmak arzusundadır." (s.332)

Görülüyorki; Lozan'da azınlık olarak sadece müslüman olma-

yan vatandaşlar sayılmıştır, yalanları, statükoyu korumak için yıla-na, bu anlamda Lozan'a, sarılmadan öte bir anlam taşımıyor.

Şimdi de Tali Komisyonun değindiği ve projenin ikinci maddesinden Lozan antlaşmasının 38. maddesine geçen, Türkiye'yi "tüm sakinleri açısından bağlayan hükmü okuyalım: Türkiye Hükümeti, doğum, milliyet, dil, ırk veya din ayırmaksızın Türkiye halkının hepsine hayat ve hürriyetlerinde tam ve üstün bir koruma sağlamayı taahhüt eder."

Antlaşmanın son olarak aktaracağımız iki maddesi, yoruma gerek kalmadan ve yatsıyı beklemeden mumu söndürüyor:

"M.37-Türkiye, 38'den 44'e kadar olan maddelerde beirtilen hükümlerin temel kanunlar olarak tanınmasını ve hiç bir kanun, hiç bir yönetmelik ve hiç bir resmi işlemin bu hükümlere karşı ve aykırı olmamasını ve hiç bir kanun, hiç bir yönetmelik ve hiç bir resmi işlemin sözü geçen hükümlere üstün tutulmamasını taahhüt eder."

"M.39-Türkiye vatandaşlarından hiç birinin gerek özel yada ticari ilişkilerde, gerek din, basın veya her türlü yayın hususunda ve gerek toplantılarında herhangi bir dili serbestçe kullanmasına karşı hiç bir kayıt konmayacaktır."

Yalnız burada İ.Selçuk'a bir soru: Türkiye Cumhuriyeti vatan-daşı oldukları için Türk! Kürtlerin dilleri yasaklandığında başka bir ülkenin vatandaşı mı oluyorlar ve bunun için mi Bay Selçuk'un yasak karşısında sesi soluğu çıkmıyor?

Ulusal sorun ne salt bir dil sorunudur, ne de yasalardan kaynaklanan ve yasalarla çözülebilecek hukuki bir sorun.

Sömürgelerde ulusal baskı, siyasi, ekonomik ve kültürel olmak üzere çok yönlüdür. Ancak sömürgecilerin fethettikleri topraklarda ilk faaliyetleri halkın manevi gelişmesini önlemek ve onu

kişiliksizleştirmek için ulusal kültürü unutturmağa çalışmak, ulusal dili yasaklamaktır. Asimilasyon sadece sorunun bir yönü, karakteristik bir özelliğidir.

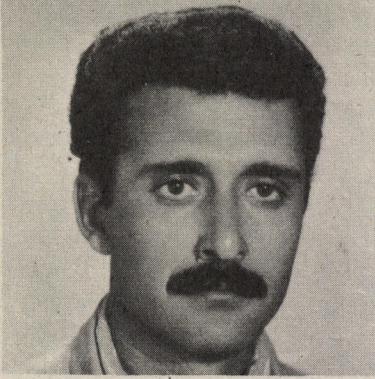
Bağımsız bir devlet olarak var olmayı engellemek ulusal baskının siyasi; sömürgelerin birer pazar, birer ucuz hammadde ve işgücü deposu olarak talanın ekonomik yüzüdür.

Ekim devriminden sonra sömürgeler genel sorunu, sömürge halklarının emperyalizmle savaşları sorunu niteliğine bürünmüş, ulusal sorunu çözenin, bilimsel dünya görüşü ışığında, tek yolu vardır.

Buna rağmen biliyoruz ki en baskıcı dikta koşullarında bile en temel hakları almak için verilen demokrasi savaşımı, (tabi ki biz bunu bağımsızlık, demokrasi ve sosyalizm mücadelesi olarak anlıyoruz) abesle iştiligal değildir. Diyarbakır direnişi bunun en güzel kanıtıdır.

(3) Konferans müzakerelerinde sözkonusu olan tüm sorunları, oluşturulan üç komisyon inceliyor. Komisyonların başkanlığını üç düzenleyici devlet; İngiltere, Fransa ve İtalya; temsilcileri yapıyor. Komisyonlar, Tali Komisyonlar ve uzman komiteleri meydana getiriyor. Konferans Genel Toplantıları'nın görevi, Komisyonların sunacakları raporları incelemek ve kabul etmek. Temel işlevi komisyonlar gerçekleştiriyor.

CEMİLE BÜYÜKKAYA İLE RÖPORTAJ

MEDYA GÜNEŞİ: Medya Güneşi için sizinle bir röportaj yapmak istiyoruz.

Cemile Büyükkaya: Medya Güneşi'ne hayır demek zor.

M.G. Başlayalım öyleyse... Bize, Necmettin Büyükkaya'yı anlatır mısınız biraz?

C.B.: Çok kısa ama hareketli ve onurlu bir yaşamı anlatmak sayfalarca yer tutacaktır. Genel bazı özelliklerini vermeye çalışayım. O her şeyden önce devrimciliği bir yaşam biçimi olarak kabul etmiş ve uygulayan bir insandı. O'nun özel yaşamı, hiçbir zaman O'nun devrimci mücadelesine engel olmadı. sürekli araştıran ve sorgulayan bir özelliği vardı. Hiçbir zaman umutsuzluğa kapılmazdı ve sizlandığını da hiç görmedim.

M.G.: O'nunla nasıl tanıştınız?

C.B.: O'nunla 1970-1971 yıllarında Ankara'da D.D.K.O. içerisinde tanıştık. Tanışmamız devrimci bir ortam içerisinde oldu.

M.G.: O'nunla tanıştıktan sonra yaşamınızda değişiklikler oldu mu?

C.B.: Elbette...

M.G.: Ne gibi?

C.B.: Kişiliğimi onunla buldum. Paylaşmayı, sevgiyi, özveri-yi, Kürt olmanın aşağılanacak bir şey olmadığını O'nunla öğrendim ve ulusal benliğimi kazandım.

M.G.: Peki O'nunla evlenmeden önce sizi zor bir yaşamın beklediğini biliyor muydunuz?

C.B.: Tabii... O'nunla nişanlandığımızda aranıyordu ve dışarıya çıkmak zorunda kaldı. Ve biz ancak 4 yıl sonra tekrara görüşebildik ve evlendik. Nişanlandığımızda yüzük alacak paramız yoktu, arkadaşlar aralarında para toplayarak almışlardı. Hiç unutmama evlendiğimiz gün (21 Mart 1975, bir NEWROZ günüydü) bir işi çıkmıştı. O'nu saatlerce beklemiştim... Daha sonraları da 6 ay, 1 yıl görüşmediğimiz oluyordu.

M.G.: Az daha unuttuyorduk, neyle meşgulsunuz?

C.B.: Eczacıyım efendim...

M.G.: Kürtçe biliyor musunuz?

C.B.: Tabii ki biliyorum. Benim annem tek kelime Türkçe bilmez. Ben ve çocuklarım, Türkçe öğrenmeden önce, kendi ana dilimizi, "Kürtçe"yi öğrendik.

M.G.: Kaç çocuğunuz var, isimleri nedir?

C.B.: İki kızım var. İsimleri SERDİL ve ELİYA.

M.G.: Necmettin Büyükkaya'nın eşi olmak nasıl bir şey?

C.B.: Gurur verici bir şey... Şu an "ihnet pahasına" dışarıda dolaşanlar gibi olmaktansa, onurlu bir ölümü tercih ettiğinden eşimle gurur duyuyorum.

M.G.: Necmettin Büyükkaya'nın ölümü hakkında birşeyler söylemek ister misiniz?

C.B.: Herşeyden önce Necmettin Büyükkaya'nın ölmediğini, öldürüldüğünü belirtmem lazım. Ayrıca Necmettin Büyükkaya'nın öldürülmesi tesadüfi bir olay değil, planlı, tasarlanmış bir olaydır.

M.G.: Peki, bunu ispat edebilir misiniz?

C.B.: Kesinlikle... Şu an bile,

O'nun işkence ile öldürüldüğünü, tanıkların ifadelerine dayanarak ispat edebilirim. Hatta bir yüzbaşı (Abdullah Kahraman) kendisine: "Şu ana kadar, 36 kişiyi öldürdük, sen 37. olacaksın" demiş. O da şu cevabı vermiş: "Evet, belki ben öleceğim ama, çocuklarım başı dimdik, alını apak, babamızı halkının onurunu kendi onuru bildiğinden, onurlu bir ölümü, şerefsizce bir yaşama tercih etti diyebilecekler. Fakat senin çocukların, bir işkencecinin çocuğu olmalarından dolayı ömür boyu başı eğik dolaşacaklardır?" Bir keresinde de ben kendim şahit oldum. Mahkemede: "Bize, jop sokma, pislik yedirme, elektrik gibi insan haysiyetine yaşmayan uygulamalarda bulunuyorlar. Ben şu an gayet sağlıklıyım, eğer bana birşey olursa bunun sorumlusu cezaevi idaresidir" demişti. Sanki öldürüleceğini biliyor muşcasına...

M.G.: Peki, neden Necmettin Büyükkaya?

C.B.: Birincisi, Necmettin Büyükkaya "onurunu mermi etmiş" bir halkın evladıydı. Ve O halkının onurunu kendi onuru bilmiş, ilk gençlik yıllarından başlayarak devrimci mücadeleye atılmıştır. Ülkenin ilk gençlik örütü olan D.D. K.O'nun kuruluşuna aktif olarak katılmış, mücadelenin daha sonraki evrelerinde, mücadele içerisinde çelikleşmiş bir kişilik kazanmış ve ölümüne değin bir devrimci gibi yaşamıştır. İkincisi, polis sorgularında "vatan satmanın ustalarının" verdiği ifadeler Necmettin Büyükkaya'yı hedef haline getirmiştir. Üçüncüsü, cezaevi direnişlerinde hep ön saflarda yer almış, direnişin sembolü haline gelmiştir. Dördüncüsü, bütün işkence tezgahlarından geçirilmesine rağmen, ağzından tek bir söz alamamışlardır. Bardağı taşıran son damla ise, 60-70 sayfalık, dilekçe ile birlikte, içeride yapılan insanlık dışı uygulamalar ve işkenceyle öldürülenlerin listesini savcılığa vermesidir. Bu

da O'nu direnişçilerin temsilcisi durumuna sokmuş ve idare tarafından 37. kişi olarak ölüm listesine alınmıştır.

M.G.: Peki ölümü sizi nasıl etkiledi?

C.B.: Ölüm bir devrimci için yabancı bir olay değil, her an karşısına çıkabilecek bir şey. Biz bunu yaşamımız boyunca yaşadık ve bizi ürkütmedi. Güzel bir dünya yaratma savaşımında çekilen acılar da güzeldi. Fakat ölümü çocuklara anlatmak zor oluyor. Hep "Niye?" diye soruyorlar. İnsanların birbirlerini öldürmelerini anlamıyorlar, hele işkenceyle öldürmelerini hiç anlamıyorlar. Onlara duyurmamaya, hissettirmemeye çalışıyorsun, fakat duymalarını engelleyemiyorsun. İşkenceyle ölmek çağımız adına utanç verici bir şey. Herhalde, bilim adamları elektriğin birgün işkence aygıtı olarak kullanılacağını bilselerdi onlarda utanç duyarlardı. Beni de üzen taraf bu. Yoksa onurluysa eğer, ölüm de olsa hoş geldi, safa geldi... Zaten ölüm dediğin şey de fiziksel olarak yok olmak değildir. Çünkü yaşamak, biyolojik olarak varlığını sürdürmek gibi her varlığını sürdüren de insan değildir. Örneğin işkenceciler ve sömürgeciler... Bu anlamda Necmettin Büyükkaya yaşıyor, yaşayacak, yaşatacağız.

M.G.: Peki ya geçen günlerde tutuklu yakınları açlık grevine girdiler. Bunu nasıl karşılıyorsunuz?

C.B.: Hakları elde etmenin tek yolu direnmek, mücadele etmek... Yüreğimle ve beynimle onlarlaydım.

M.G.: Peki, sizce mücadele nedir?

C.B.: Mücadele yaşamdır. Yaşam oldukça mücadele de olacaktır. Mücadele Kürtlerin yaşam biçimidir.

M.G.: Devrimci insanlara önerileriniz?

C.B.: Gerektiğinde ölmesini bilmeliler, en/zor koşullarda mücadelelerini sürdürmeliler. Paylaş-

mayı öğrenmeli, etikete önem vermemeli, ailenin istekleri yaşamlarını yönlendirmemelidir. Eş seçerken (kadın veya erkek devrimci için aynı şey geçerli) dikkatli olmaları. Çünkü devrimcilik bir sosyal faaliyet alanı değil, bir yaşam biçimidir. Devrimciliği seçmek güzel olanı, fakat zor olanı seçmektir. Bu bilinçle hareket etmeli ve yaşamın her alanında bir devrimciye yaraşır şekilde yaşamalıdır.

M.G.: İdealiniz?

C.B.: Necmettin Büyükkaya'dan devraldığımız bayrağı taşımak, çocuklarımızı babalarına yaraşır evlatlar olarak yetiştirmek.

M.G.: Bu savaşımızda başarılar... Teşekkür ederiz...

C.B.: Medya Güneşine yayın hayatında başarılar. Karanlıkları aydınlatan bir güneş olmaya devam etmesi dileğiyle. Teşekkür ederim.

DİYARBAKIR AĞIDI

Diyarbakir bu mudur?
he canım
suyun hasretinde toprak
öte yanda
Dicle-Fırat
barajlar ve karanlık
taklacı güvercin
ve benekli karpuz
bu değil elbet
kara gözlüm
civanım
bu değil elbet
zulüm zından
kıtık kıran
kelepçe
kan gözyaşı.
sevda ve inanç
başkaldırı ve umut
ve ülkemde
bir uçtan uca
darağaçları
filistin askısı
manyeto
ve çarmıha gerili
kardeşlerim
türküler
-döne döne-
türküler
-ocağınız söne-
"gittinki tez gelesin"
demişler
seksenli yıllarda
diyarbakiri kastetmişler
her yanın
devriyeler saranda
Güzellikler viran olanda

tez gelmek yok
tez gelmek yok
diyarbakirden
"bir taş attım havaya
düştü mapushanaya
onbeş kızı kandırdım
bir şişe lavantaya"
havaya taş değil
insana kurşun sıkılıyor
diyarbakir'de
mapusa düşen
yürekleri taş bağlamış
acıları nakış nakış
sevdaları gergef gergef
işleyen ulusal onur
namusumuzun bereketidir
ve binlerce yiğit
lavanta değil
kan ve irinin
miski-amberinde
ölümün pususunda
hayatın mevzilerinde
namluya sürülmüş
öfke ve hınçtır
diyarbakirde
"mardin kapı şen olur
dibi degirman olur"
Mardin kapının
altı da üstü de işkencehane
ve mardin kapı yaslı olur
diyarbakir
sen acılarımın başkenti
sen umutlarımın ve sevdalarımın
atasısın
sen benden gaspedilen gençliğimsin
sen cennetim, cehennemimsin

LEYLA KASIM'A

Kolları arkadan bağı
Saçlarından sürükleyerek getirdiler Leyla'yı
Söyle dediler;
Kimsin, kimdi arkadaşların?

Adım Leyla'dır bayım
Babalarının adıyla tanınır
Benim ülkemde insanlar
Yani anlayacağın,
Leyla Kasım'dır adım soyadım
Arkadaşlarıma gelince...
Çok var tanıdığım, tanımadığım
Olimpia de Gouges, Rosa Luxemburg
Clara, Cezayir'li Cemile ve diğerleri
Bilmem ki hangisini soruyorsunuz.

Ne diyor bu Kırad⁽¹⁾ kaltağı
Gavur isimleri sayıyor bana
Tek anladığım Cemile adı
Diye bağırdı ağzı köpürerek
Tanrı dağı kadar müslüman
Albay rütbeli bir Saddam uşağı
Bir aşağı bir yukarı
Odada dolaşıyordu albay
Aklını başına topla, doğruyu söyle
Kimdi arkadaşların
Biliyorum masumsun sen
Biliyorsun "dokunmayız" biz masumlara
Söyle de kurtul,
kimdi arkadaşların
Niçin "düşün" bu yola?

Söyledim isimlerini
Arkadaşlarımdan bayım
Bu yola ise "düşmedim"
Bu yolda doğdum ben
Ben KAWA'nın dişisiyim
Amerikanın Kızıldehilisi

Harle'min zencisiyim bayım
Ve Mezrobotan uygarlığının sahibiyim
Yatırın dedi kaltağı
Cepler açın vücudunda
Meydan okumak neymiş
Gösterin şuna...
Usandı Falaka
Usandı coplar
Usandı işkenceci
Ama usanmadı Leyla
"Kahrolsun Sömürgecilik"
Yaşasın Bağımsızlık"
Oldu son sözleri
Ve bir bayrak gibi
Sallandı idam sehpasında

(Tarihi randevu Yıl 1988)
Ben Leyla Kasım bayım
Belki siz tanımazsınız beni
Sizden önce bir albay vardı burada
Ölmüş olmalı ve öldü daha niceleri
Ama ben çoğaldım bayım
Türkü türkü yayıldım
Marş oldum Peşmergenin dilinde
Mahkemelerde haykırıyorum
Halepçe'de ölüyorum
Ve öldükçe çoğalıyorum bayım
Gidiyorum, fakat yine geleceğim bayım
Önde KAWA ve isyancı şehitler
Ve Napalım çocukları
Ve Halepçe şehitleri
O güzel gün gelende
Şehitler korosunda yerimizi alacağız
Ve O en güzel türküyü
Bağımsızlık türküsünü
Hep bir ağızdan haykıracağız...

CAN GÜLSENOĞLU 3 Mayıs 1988

(1): Irakta Kürtleri aşağılamak için kırad derler.)

KATLIAMIN SUÇ ORTAĞI TÜRK TEKELLERİ

Hêlîn YURTSEVER

Halepçe, Duceyde, İnab ve Derbendikan katliamlarına yeni ortaklar bulundu.

Saddam Hükümeti, Penta, Onak ve 6'ya yakın Türk Dış Ticaret Şirketleri ve Avrupalı Silah Tüccarları elele verdi.

Sermayesine sermaye katmaktan başka hiçbirşey düşünmeyen birçok Avrupalı silah tüccarları ile Türk dış ticaret firmaları, Ortak çıkar adına 5 binden fazla kadını çocuğuyla Kürt halkının ölümüne neden olan kimyasal silahların yapımında kullanılan maddeleri, Irak'a sağlamak için elele verdiler.

Türk dış ticaret şirketlerinden Penta, Onak ve ismi açıklanmayan 6'ya yakın şirket, Irak adına kimyasal silahların yapımında kullanılan maddelerin birçok çeşidini başta İsviçre, Federal Almanya, Belçika olmak üzere Avrupanın birçok ülkesinden Türkiye'ye ithal ettiler. Deniz yoluyla ithal edilen kimyasal maddeler, Mersin Limanına kutu ve fiçiler içinde geliyor, ambalajlar değiştiriliyor ve Türk şirketlerinin etiketleri yapıştırılarak tekrar Türk nakliyecileri tarafından TIR'larla Irak'a ihraç ediliyor.

Türk Şirketleri biryandan Irak'a kimyasal madde ihraç ettikleri için hazineden ihraç teşviki alırken, öte yandan kimyasal maddelerin ithalatında döviz tahsisinden yararlanıyorlar. Ve böylece bir tarafla iki kuş vuruyorlar.

Son dönemler Irak'a yalnızca Penta ve Onak şirketlerinin ih-

raç ettiği kimyasal maddeler 15 bin tonu buluyor. Büyük rakamlara varan kimyasal maddelerin ihracatı karşısında ise Türk hükümeti seyirci kalıyor.

Tabi çağ atlayan Türkiye böylece binlerce Kürdün ölümüne neden olan kimyasal maddelerin ihracatı ile ülkesine döviz kazandırmış oluyor.

En uygun çözümler arandı

Irak, kimyasal maddeleri "İsraili Boykot Komitesi"nin kararını çiğniyerek, Avrupalı yahudi kökenli firmalardan doğrudan doğruya alamazdı. Bu durum hem Irak hükümetinin arap ülkeleri ile olan ilişkilerini, hem Avrupalı silah tüccarlarının prestijini zedeleyebirdi.

Öyle ise Irak hükümeti ve Avrupalı silah tüccarları için en uygun çözüm, Irak'la ithalat ve ihracat ilişkilerinin en yoğun olduğu Türk firmaları aracılığı ile bu işi gerçekleştirmektir. Yine Türkiye birçok açıdan silah tüccarları ile Irak arasında dikkatleri çekmeden, kimyasal silahların taşınması elverişliliğini taşıyordu.

Özal Hükümeti tarafından hertürlü olanak sağlandığı halde bir türlü ihracatta gerekli ilerlemeyi sağlayamayan ve bir çıkmazda bulunan dış ticaret şirketleri bö-

lece kimyasal silahlar için ithalat ve ihracat yapma olanağına sahip oluyorlardı.

"Kimyasal maddeleri Irak'a şu an gelip isteseler yine veririm"

Kimyasal maddelerden Polvol, Methylenedi, Isocvanate ve Freonlu, İsviçre'nin Cenevre kentinde 3.Place Iseal Mercier 1201 adresinde bulunan bir İsviçre firmasından, Irak'a gönderilmek üzere TIR'larla Mersin limanından, Irak'a ihraç eden Türk şirketlerinden Penta Dış Ticaret Limited Şirketi Yönetim Kurulu Başkanı Murat Vargı 9 Şubat 1988 tarihli Dünya gazetesinde amaçlarını şöyle açıklıyordu: "Penta'nın dünyası ve amacı, yalnızca pazarlama ve satışa yöneliktir. Şartlar ne olursa olsun, yalnız satış düşünüldür."

Yine Murat Vargı "Esasen karmaşık ve zor bir sahada görev alarak Türkiye ihracatındaki gelişmeye paralel olarak 1976 yılında sadece 50 bin dolar olan ihracatımızı 1983 yılında 25 milyon dolara, 1984'te 50 milyon dolara, 1985'te 74.5 milyon dolara, 1986'da 150 milyon dolara ve 1987'de ise 275 milyon doların üzerine çıkarmaya muvaffak olduk" diyordu.

Türkiye'de özellikle petrokimya ürünlerinin mümessilliğini yapan Penta şirketinin yurt dışında; İran, Irak, Amerika, İsviçre ve Hollanda'da büroları bulunuyor.

17 Nisan 1988 tarihli Hürriyet gazetesinin "Katliama alet olduk" başlıklı araştırma yazısında Penta şirketinin ortaklarından olan Faruk Erkoç'un olay hakkındaki görüşü alınıyor. Erkoç şöyle diyor: "Biz bu maddeleri sattık. Bir şirkete satıyorsunuz... Bundan kimse şüphelenmez. Çünkü bunların beraber kullanıldığı belli amaçları var. Bu amaçlar için bunlar satılır. Ben zannetmiyorum ki, başka amaçlar için kullanılmış olsun. Bunlar mesela kauçuk yatak, buzdolabı gibi şeylerin yapımında kullanılır.

Siz bana Irak'tan gelseniz,

bugün istesenez bu malları yine size satarım, bayırılım..."

Kimyasal maddeleri Irak'a büyük bir zevkle satan ve "bugün bana gelseler yine satarım" diyen Penta şirketinin ortaklarından Faruk Erkoç, böylece Penta'nın kısa sürede Türkiye'nin önde gelen 5 şirketi arasına nasıl girdiğininde açıklaması oluyor.

Yine Hürriyet gazetesinin araştırmasına göre, Onak firmasının Irak'a ihraç ettiği maddelerin resmi onaylı listesi şöyle "Zinc Chloride, variller tahta kafes içinde izole edilmiş, 300 ton.

— Chemicam Mangenese Dioxide, ikinci bir çuvala konmuş, paletli.

— Stannou Octoate, variller tahta kafes içinde izole edilmiş 15 bin ton.

— Tertiary Amine Catalyst (Dablo) 33Lv) Variller tahta kafes içinde izole edilmiş, 15 bin ton.

— Silicion Oil variller tahta kafes içinde izole edilmiş, 60 ton.

— Freon With yüde 2 Mesamol, Variller tahta kafes içinde izole edilmiş, 250 ton.

— Polyole, variller tahta kafes içinde izole edilmiş, 250 ton.

— High Impact Polystrene, 2 bin 500 ton.

— Chine Clay Supreme, 60 ton.

— Alpha Aliminium Hydride, 700 ton.

— Sorbitol variller tahta kafes içinde, 600 ton.

Kimyasal Maddeler Savaşta kullanılır.

Irak'a ihraç edilen bu maddelerin kimyasal silah üretiminde kullanılıp kullanılmayacağı konusunda alınan görüşte, uzmanlar "Belirtilen bileşiklerden, azotlu ve klorlu olanlar boğucu ve yanıcı özellik gösterebilir. Alkollü olanlar yanmayı kolaylaştırır... Kaynama noktası düşük olanlar, havada rahat yayılırlar. Bu nedenle bunların bazı karışımlar yapılmak suretiyle savaşta kullanılmaları mümkündür. Ayrıca "isosiyen"

bileşikleri zehir olarak kullanılır ve çok tehlikelidir.

Kalay 2-Oksalat (SnO₂) savaşlarda yapay sis yapmak için kullanılıyor. Freon'dan (Difluora Diklo Kometan) (CF₂CL₂) ses hızını aşan süratlerde yararlanılıyor. Sermaye uluslararası bir nitelik kazanmış derlerdi de inanmazdım (!) görüldüğü gibi kimin eli

kemin cebinde belli olmuyor. Kim derdi ki (!) Güney Kürdistan'daki, Halepçe katliamına Türk şirketleri de ortak olacak. Hey gidi "sermaye" sen nelere kadirsin... Tabi ki bunu doğal (!) karşılamak gerekir, ne de olsa ülkenin çıkarları (!) her şeyden önce gelir (!).. Vatan millet sakarya, gelsin dolarlar, ne yapalım, olursa katliamlar!

"KÜÇÜK HALEP" TEN "KÜÇÜK HIROŞİMA" YA

Coğrafik öneminden dolayı Halepçe şehri eskiden beri "Küçük Halep" adıyla adlandırılmış. Bu isim bezirganlıktan geliyor. Halepçe'de Halep gibi bezirganlar için önemli bir durak idi.

Bir Kürt şehri olan Halepçe, bugünkü resmi Irak devletinin sınırlarının kuzeydoğusuna ve Süleymaniye kentinin 76 km. doğusuna düşer.

1974'lere gelindiğinde şehrin nüfusu 60-70 bine ulaşıyordu. Fakat Irak devletinin çevre köyleri merkeze göç etmek zorunda bırakmasıyla şehrin nüfusu kısa bir sürede 100 bine kadar tırmandı.

Halepçe şehri, şairler şehri adıyla da ünlüdür. Ahmet Muhtar Caf, Tahir Begê Caf, Goran, Mewlewi ve Tawguzi gibi ünlü Kürt şairleri ve tanınmış yazarları bu şehirde veya çevre köylerinde doğdular.

Halepçe halkı Irak iktidarına karşı çok sayıda Kürt direniş eylemine katılmakla da ünlüdür. 1961'de başlayan direniş hareketi döneminde bu şehir ve çevre köylerinde yaşayan çok sayıda Kürt genci, devlete karşı silaha sarıldılar, Abdulkerim Kasım hükümetinin askeri güçleri karşısında mevzilendiler. Aynı yıl, Halepçe şehri, hükümete bağlı askeri birliklerce yoğun top ateşine tutuldu. 1974 yılında, Baas rejiminin Halepçe'yi napalm bombalarıyla bombalaması yüzlerce insanın ölümüne

neden oldu. 1987'de şehir bir kez daha bombalandı. Kaniya Aşıqan mahallesi topa tutuldu, boldozlerle altüst edildi. Bu olayda ilk anda 50 kişi can verdi ve daha sonra yaralananlardan onlarca hastanelerden alınarak diri diri toprağa gömüldü. Böylece ölü sayısı 85'e çıktı.

15 Mart 1988 günü, Kürdistan Yurtseverler Birliği'ne bağlı peshmerge güçleri şehir halkının da aktif desteğiyle hükümetin Halepçe'deki askeri karargahını imha etti. Askeri garnizonda bulunup, çatışmalarda ölmeyen tüm Irak'lı askerler KYB peshmergelerine teslim oldular.

Ertesi gün saat 11 sıralarında, Irak uçakları saldırıya geçtiler. Halepçeliler uçak sesleriyle beraber sığınaklara, çukur ve duvar diplerine yerleşerek normal bombalara karşı alınması gereken ilk tedbirleri aldı. Ama bu kez sığınaklar pek işe yaramadı; çünkü gökten yağın zehirli gaz bombalarıydı. 5000'den fazla insan öldü. 2000'i ağır olmak üzere binlercesi de yaralandı. Haber kaynaklarına göre ölenlerin yüzde 80'ini kadın ve çocuklar oluşturuyor.

Bombalama olayından kısa bir süre sonra onbinlerce insan şehri terketti, sınırı aşarak İran'a geçti.

Sömürgeci Bağdat rejimi bu eylemiyle "Küçük Halep"i "Küçük Hiroşima"ya çevirmiş oldu.

HALEPÇE KATLIAMINA AVRUPA'DAN TEPKİLER

Irak savaş uçaklarının kimyasal bombalarla Halepçe'yi bombalaması ve 5000 kişinin öldürülerek, 5000'i ağır olmak üzere binlerce Kürdü yaralaması olayı Avrupa'da büyük tepkilere yol açtı. Kürdistan'ın farklı parçalarında faaliyet gösteren Kürt örgütlerinin Avrupa'daki taraftarları, görüş ayrılıklarını biryana bırakarak ortak eylemlerde bulunmak amacıyla güçlerini birleştirdiler.

FEDERAL ALMANYA

Halepçe soykırımının duyulmasından hemen sonra harekete geçen Kürt örgütleri, Almanya'nın belli başlı tüm kentlerinde binlerce kişinin katıldığı eylemler düzenlediler.

AKSA, KKDK, KOMKAR, Rızgari, KDP-El Parti, YNK, TKSP, KDHP, KSSE, HSK, YKD, KHP, KURD-KOM ve Avrupa'daki Kürt Gençleri ve Öğrencileri Birliği'nin imzaladığı Almanca yazılmış ortak bir bildiri dağıtıldı, basın toplantıları düzenlendi, enformasyon masaları kuruldu, belgesel filimler gösterildi, katliama ilişkin büyütülmüş fotoğraflar sergilendi, radyo ve televizyonlarda, gazetelerde röportajlar, protestolar, belgeler yayınlandı, basın ve yayın organları, sendika, Birleşmiş Milletler, Uluslararası Af Örgütü, çocuklara yardım örgütleri, parti ve Kızıl Haç teşkilatlarının bürolarına, belediye ve kiliselere gidilerek, işgal eylemlerinde bulunularak olaya karşı sessiz kalınmaması, protesto edilmesi ve F. Almanya'nın Irak'a kimyasal silah üretmekten vazgeçmesi talep edildi. Bu amaçla 8 Nisan günü Bonn'da düzenlenen yürüyüşe binlerce insan katıldı.

İNGİLTERE

Kürt örgütlerinin İngiltere'deki taraftarları, 22 Mart'ta başla-

mak üzere bir eylem haftası düzenleme kararında birleştiler.

22 Mart günü Birleşmiş Milletler Londra bürosu ve Kızıl Haç, 23 Mart günü Arap League Headquarters in Central London bürosu, 25 Mart günü Fransız Havayolları bürosu işgal edildi. 24 Mart'ta bir miting yapıldı, Başbakanlık binasına gidilerek Başbakan'a olaylar hakkında geniş bilgi ve dökümanlar verildi. Parlamento önünde bir gösteri yapıldı, 21 İngiliz milletvekilinin katliamın kınanmasına ilişkin bir karar önermesini hükümete sunması sağlandı. Aynı gece, Irak Kürdistanı'ndaki mücadeleye ilişkin olarak televizyonda dokümenter bir film gösterildi. 29 Mart günü, İngiltere Parlamentosunda, bazı milletvekillerinin de konuşmacı olarak katıldığı bir basın toplantısı düzenlendi.

İSVEÇ

Kürtlerin Katliama karşı tepkisi İsveç'te oldukça örgütlü geçti. Bu ülkede, hemen hemen tüm Kürt örgütlerinin taraftarlarının Kürt Federasyonu çatısı altında biraraya gelmiş olması ve yine tüm Kürt örgütlerinin (PKK hariç) ortak bir eylem komitesi oluşturmaları bunun başlıca nedenleri arasında yer alır.

İsveç'teki Kürtler, 19 Mart günü başkent Stockholm'de 2000'i aşkın kişinin katılımıyla yapılan Newroz gecesinde olaydan kitlesel olarak haberdar olduktan hemen sonra harekete geçtiler. İsveç Parlamentosu, hükümet ve muhalefet partileri, Kızıl Haç, Uluslararası Af Örgütü, Çocukları Koruma teşkilatı, Birleşmiş Milletler, basın ve yayın büroları v.b. gibi kuruluşlar nezdinde etkin girişimlerde bulundular, bazı işgal eylemleri düzenlediler. İsveç'in başkenti Stockholm başta olmak üzere Göteborg, Uppsala, Eskiltuna, Örebro, Umeo, Linköping ve Sundsval gi-

bi kentlerinde yürüyüşler, mitingler, toplantılar (buna radyo, TV ve gazetelerle yapılanlar basın toplantıları da dahildir) yapıldı, onbinlerce bildiri dağıtıldı, çağrılar da bulunuldu.

Kürt Federasyonu yöneticileriyle ve diğer bazı Kürtlerle yapılan röportajlar radyo, TV ve gazetelerde yayınlandı.

İsveç Kızıl Haç teşkilatı 10 kişilik ağır yaralı bir Kürt grubunun İsveç'te tedavi edilmesi ve tüm giderlerinin (1,5 milyon kron) karşılanmasını üstlendi.**)

DİĞER ÜLKELER

Bu arada diğer Avrupa ülkelerinde de güçlü bir eylem dalgası esti. Hollanda, Belçika, İsviçre, Fransa, Avusturya, Yunanistan, Norveç ve Danimarka'da da yukarıdakilere benzer eylemler gerçekleştirildi. Belçika hükümeti 5 milyon Frank, Norveç Kızıl Haç teşkilatı 600 bin Kron tutarında yardımda bulunacaklarını açıkladılar ve bir grup yaralının da Fransa'da tedavi edileceği söyleniyor.

Halepçe katliamı Avrupa'da haftalarca haber manşetlerinden düşmedi.

(*) Stockholm'de 26 Mart günü yapılan yürüyüş ve miting hem örgütlülük ve hem de katılım oranı bakımından oldukça görkemliydi. Yürüyüşe katılmak amacıyla İsveç'in dört-bir yanından Stockholm'e akın edilmişti. Katılım oranı, daha önce yapılan en büyük yürüyüş ve mitinglerin 2-3 katı kadardı. Kitlenin öfkeli ama oldukça örgütlü oluşu yürüyüş ve mitingin en belirgin özelliklerinden biriydi.

(**) 8 Mart günü İsveç'e 9 yaralı getirildi. Ama İran üzerinden gelen bu kişilerin 8'inin Halepçe kökenli olmadığı anlaşıldı. İran hükümeti bir sahtekarlık yapmıştı. Gelenlerden 5 kişi İran ordusuna bağlı askerlerdi. Geriye kalan 4 kişi Kürt olmalarına rağmen, bunlardan sadece birinin Halepçe'li ve diğer 3'ünün de İran'ın egemenliği altındaki Kürdistan parçası kökenli oldukları ortaya çıktı. Olayın kamuoyuna duyurulması üzerine, İran Konsolosu bir açıklamada bulunarak, bir yanlışlık olduğunu ve getirilen 5 İranlı askerin tüm giderlerini İran'ın karşılayacağını söyledi.

Newroz buruk fakat kararlılıkla kutlanıldı

Tüm ulusların, halkların tarihinde kutlayarak andığı, bayramlaştırarak yücelttiği günler vardır. Kürt halkı da böylesi bir güne sahiptir. Newroz. Bayramların en şanslısıdır Newroz. Zorbalığın, köleciliğin yıkıldığı, özgür ve mutlu bir yaşamın başlangıcı olan gün olması gibi soylu ve yüklü bir anlama sahip olması bir yana, o gü-

nün karlı, soğuk, karanlık günlerin bittiği, doğanın en güzel renklerine büründüğü ve en güzel kıyafetini giydiği mevsim olan baharın başlangıcı oluşu, karanlık gecelerin kısaldığı, güneşli aydınlık gündüzlerin uzamaya başladığı bir döneme rastlaması Newrozu daha da sevimli kılıyor. Bir de ırkçılıkla mücadele gününün aynı güne

rastlaması, bu güzel ve mücadeleci güne uluslararası bir karakter veriyor.

Kürt halkının bu bayramı kutlamaması için yıllardır, baskı ve şiddet üzerine şekillenen bir politika izleniliyor. Amaç, Kürt halkının süregen mücadelesinin bu yüce güne bütünleştirmemek. Fakat böyle bir bayrama sahip olan bir halk hiç durur mu? Tüm zorbalık ve baskılara rağmen Kürt halkı her dönemde bu bayramını kutlamıştır.

Bu yılda, geçen yıllarda olduğu gibi Newroz hazırlıklarına aylar öncesi başlanmıştır. Fakat 16-17 Mart günleri Irak Baas diktatörlüğünün Halepçe şehrini kimyasal silahlarla bombalaması tüm Kürdistanı yasa boğdu. Katledilen 5000'nin üzerinde çocuğu, ihtiyarıyla Newroz yüreğinden yaralandı. Fakat, Newroz şehit Halepçe'nin içinde akan kanlara bulanarak kin ve azimle bilendi. Irak Kürdistanı'nda pêsmerge intikam hırsıyla üst üste gerçekleştirdiği başarılı askeri eylemlerle Newrozu kutladı. İran Kürdistanı'nda halkımız, pêsmergelerin namluları altında Newroz'u kutladı. Halkımızın yaşadığı Suriye sınırında kalan topraklarda ise her yıl olduğu gibi bu yıl da, Newroz her yerleşim biriminde, neredeyse tüm ahalinin katıldığı karnaval havasında kutlandı.

Avrupa'da da Kürt işçi ve öğrencilerin toplu olarak bulunduğu şehirlerde kutlama geceleri düzenlendi. Avrupa'nın soğuk, asık suratlı bulutlu Mart gecelerinde yü-

reği halkı ve vatani için çarpan insanların dolduğu salonlarda parlayan gözler, kafaları dik ve yüce düşüncelerle dolu, ülke hasretine ek olarak kör bir bıçak gibi ciğerlere saplanan Halepçe katliamının kaynaklık ettiği suskunluk, yürekler buruk ama her davranışlarında kendisini gösteren ve kabına sığmayan bir kararlılıkla çıkıldı.

Mart ayında Avrupa'nın her yerinde Newroz vardı. Atina'dan Londra'ya, Stokholm'den Lozan'a dek her yerde Newroz... Federal Almanya'da, Batı Berlin'de 4 gece, Bremen'de 2 gece, Hamburg, Duisburg, Numberg, Köln, Stuttgart ve bilemediğimiz birçok yerde, İsveçte Goteborg, Uppsala, Stokholm, Umeo, Eskilstuna ve Sundsvall şehirlerinde Newroz geceleri yapıldı. Londra, Atina, Lozan, Kopenhag ve daha Avrupa'nın birçok yerinde Newroz kutlandı.

Bu yılki Newrozlarda farklı olan, KOMKAR'ın tertiplemediği gecelere Sovyetler Birliği'nde yaşayan tanınmış sanatçı Aram Dikram'ı getirmesiydi. Stokholm ve Köln geceleri farklı yönleriyle en görkemli Newroz geceleri arasındaydı.

İsveç Kürdistan Dernekleri Federasyonu tarafından düzenlenen Stokholm gecesi, Nobel ödül dağıtım dörenlerinin yapıldığı İsveç'in en ünlü salonlarından Konserthuset'te yapıldı. Newroz gecesine 2.000'in üzerinde kişi katıldı, ki bu rakam katılımı açısından şimdiye değin İsveç'te yapılan gecelerin en büyüğüdür. Dev bir sanatçı kadrosunun katıldığı bu geceye program zenginliği için de rahatlıkla aynı sıfatları kullanabiliriz. Tanınmış ünlü Şivan Gulistan çifti, İran Kürdistanı'nın yaşayan en ünlü ses sanatçısı Nasir Rezazi ve yine aynı bölgeden Ferhad Baban, yankı ve coşkulu sesiyle Şirin'in de aralarında bulunduğu, bir çok sanatçı ve folklor ekibleri Stokholm gecesinde vardı.

Şirin elleri havada "Ey Newroz cejna Kurdê qehraman Her piroz tım lı Kurd û Kurdistan" dizeleleriyle başlayan marşı ile sahneye çıktığı zaman salon alkış sesleriyle inliyordu Nasir Rezazi, Piremerd'in şiirinden bestelenilen "Em roji sale tazeye Newroze hatewa Cejneki koni Kurd be xwoşi behatewa" marşını söylediği zaman salondaki coşku ve heyecan hat safhadaydı.

KKDK (Kürdistan Demokratik İşçi Dernekleri Federasyonu)

nin düzenlediği Köln gecesi ise amatör sanatçıların sunduğu, dağlarımızın doruklarında esen yel gibi temiz ve saf aşkların, yürekli, boyun eğmez halkımızın yetiştirdiği, dillere destan marşlarla, izleyicileri coşturdu. Ronak Gohdar, Rüken, Gulizar, Bêrti, Baran ve Reşo türküleriyle izleyicileri kah Sipan yaylarına, kah Agri dağı'nın yamaçlarına, kah Haran ovasına, kah Dersim geçitlerine götürüyordu.

Mirza Bahtiyar

D.Ö.H'nin Yükselen Mücadelesi ve "28 Nisan Direnişi"

METİN DİLAN

12 Eylül'ün; bizzat ihtilali yapanların da dolaylı şekillerde dile getirdikleri; genelde, düşünmeyen, sistemin verdikleri ile yetinen, politikaya ve politik sorunlara yabancılaşmış bir halk, özeldense aktivitelelerini spora, diskotek vb. yerlerde eğlenmeye, burjuvazinin kendi yaşam tarzını ve düşüncelerini kitlelere lanse etmeye yönelik yayınlarını okumaya-izlemeye ve yine düşünmemeye, kendi konumunu ve bununla gelen sorunları bilince çıkarıp bunların çözümü doğrultusunda sistemden talepte bulunmaya -hele hele bunların gerçek çözümünü sistem içinde bulmayı farklı çözümlere kesinlikle yönelmeyen bir gençlik yaratma politikasına, uzun bir sessizlik -devrimciler için görece de olsa bir gerilemiş döneminden sonra yer yer kendiliğinden, zaman zaman da bilinçli, örgütlü tepkiler oluşmaya başladı.

Biz bu yazımızda, 12 Eylül'le gelen bu uygulamaların, geniş halk kitleleri, işçi ve emekçiler, gençlik ve öğrenci kesimleri üzerindeki etkilerinin dökümünü yapmak ve bu doğrultuda çözümlemelere girişmek iddiasından uzak, sadece bu uygulamalara karşı öğrenci gençliğin yükselttiği mücadeleye, özellikle de polis baskısının tedirginlik yaratmaktan ötesatışmalara, laf atmalara dönüşmesi karşısında gelişen ve boyutlanan son öğrenci eylemlerine değinmek istiyoruz.

Denilebilirki, öğrenci gençliğin, sistemin kendilerine yönelik "tek tip" insanlar yaratma politikasına ilk kitlesel karşı koyuşu, bu politikanın bir uzantısı olan "tep tip" dernekler yasa tasarısına karşı 14 Nisan 1987'de başlattıkları direniştir. Bu direnişin, yasa tasarı-

sının geri çekilmesi ile yani hükümetin geri adım atması ile sonuçlanması, sistemlerinin çürümüşlüğüne ve kokuşmuşluğuna denk düşen çürümüşlükte ve kokuşmuşlukta kafalara sahip "resmi erkan" da, örgütlü ve kararlı bir mücadelenin utkuya dönüşeceğini bilince çıkarmış olduklarına inandığımız az sayıda sosyalist ve devrimci-demokrat bir potansiyele de içinde barındıran öğrenci gençliğe de çok şey öğretmiş olmalıdır.

"Resmi erkan" bu öğrendikleri ışığında geliştirdiği taktiklerle hedefledikleri kitleye hemen yöneldi. Görevleri, öğrenciler üzerinde sürekli bir tedirginlik yaratmak, hareketlerini kontrol altında tutmak, dolayısıyla sürekli bir korku psikozu yaratıp onların akademik-demokratik mücadeleye yönelmelerini engellemek olan sivil polisler, üniversitelere salındı. Bunların üniversitelere salınmasıyla öğrenciler fakülte kantinlerine giremez, koridorlarda ve bahçede dolaşamaz oldu. Fakülte idareleri ile koordineli çalışan bu siviller, öğrencilere küfrediyor, omuz vuruyor, etraflarında dolaşıp tedirginlik yaratmaya çalışıyor, hatta bazı öğrencileri okul dışında takip ederek, minibüs ve otobüslerde yanlarına oturarak korkutmaya çabılıyor, "mim"ledikleri öğrencileri okul çıkışında hiç gerekçe göstermeden gözaltına alarak işkencelerden geçiriyorlar. Öğrencilerin yemekhane boykotları ve basın açıklamalarıyla durumu protesto etmesi, dekanlarla görüşmesi sonucu de-ğiştirmiyor.

Olaylar Başlıyor:

28 Nisan sabahı İ.Ü. SBF'den bir kız öğrenci, üniversite ana kapısından fakülte girişine kadar iki sivil polis tarafından on metre ge-

riden takip ediliyor ve kendisine çevreden duyulabilecek bir sesle ağza alınmayacak küfürler ediliyor, tehditler savruluyor. Bu öğrencinin okula gelerek durumu arkadaşlarına anlatması üzerine öğrencilerde haklı olarak oluşan öfke, yapılan durum değerlendirmesinden sonra bilinçli bir tepkiye dönüşüyor ve bunun ilk adımı da SBF dekanı Prof. Cumhuri Ferman'la görüşmek oluyor.

Olay, bizzat sivil polislerin sövgüsel tecavüzüne maruz kalan ve hala olayın şokunu üzerinden atamamış olan öğrenci tarafından sayın dekana aktarılıyor. Odada bulunan 30'a yakın öğrenci dekanın güvenliklerinin sağlanmasını ve polisin idareye yaptığı ihbarların değerlendirilmemesini, bunlara dayanarak disiplin soruşturmasını açılmamasını istiyor. Prof. Cumhuri Ferman, tam da bir YÖK dekanına yakışacak şekilde, bilimsel ağırbaşlılığı ve onuru ayaklar altına alarak şu cevabı veriyor öğrencilere: "...Onlar da genç -polisler kastediliyor-, sizlerde; birbirinizi idare edin... polislerin kantine gelmesinden rahatsız oluyor-sanız, siz de kantine girmeyin..." Öğrenciler bu duyarsızlık ve onursuzluğu, odayı terk ederek protesto ediyorlar. Dışarı çıktıklarında, kendileri dekan'la görüşürken 6 arkadaşlarının resmi ve sivil polislerce kantinden dövülerek dışarı çıkarıldıklarını ve gözaltına alındıklarını öğreniyorlar.

Bu arada olay basına yansıyor, gazeteciler saldırıya maruz kalan öğrenciyle görüşmek üzere olay yerine geliyorlar. Burada yapılan basın açıklamasıyla olay basına aktarılıyor ve 6 öğrencinin gözaltına alınması protesto ediliyor. Basın açıklaması sırasında bir kaç sivil polis salona girerek olayı

gözlemeye başlıyor. Durumu farkeden öğrenciler salonda bulunan polisleri parmakla göstererek basına teşhir edince polisler salonu terketmek zorunda kalıyorlar.

Olay diğer fakültelerde de duyulmuş olduğundan, kısa süre içinde kalabalık bir öğrenci grubu SBF binası önünde toplanıyor. Öğrenciler polis başkısını, polis-idare işbirliğini protesto etmek ve son olayları rektöre aktararak, diğer sorunlara da ilişkin bir kısım taleplerde bulunmak üzere 2500'e yakın bir grup halinde rektörlüğe geliyorlar. Rektör'le görüşme isteği yetkililere iletildiğinde rektörün yerinde olmadığı bildiriliyor; öğrenciler de görüşme isteklerini yineleyerek, oturarak bekleyeceklerini söylüyorlar.

Rektörlüğe giriş ve bekleyiş sırasında atılan "polis-idare işbirliğine son", "bilim içeri, polis dışarı", "hocalar saflara" türünden sloganlar, bir süre sonra yerini öğrencilerin çeşitli sorunlar hakkında görüşlerini dile getirdikleri "forum"a bırakıyor. Çeşitli sorunların dile getirilmesi yanında 1960'ta Menderes yönetiminin uygulamalarını protesto etmek amacıyla yapılan eylemler sırasında öldürülen öğrenci "Turan Emeksiz", 1 dakikalık saygı duruşu ve olaya ilişkin bir konuşmayla anılıyor. Aradan yarım saat geçmesine rağmen rektör görüşmemekte direnince, öğrenciler, "rektör kendileri ile görüşünceye ve gözaltına alınan arkadaşları serbest bırakılıncaya kadar" direneceklerini ve eylemlerinin bundan sonraki kısmına rektörün odasında devam edeceklerini, olaylardan öğrencilerin değil, kendileri ile görüşmemekte ısrar eden rektörün sorumlu olacağını açıklayarak, rektörlük odasına giriyorlar. Bir yarım saatte burada bekleniyor; bu arada forum devam ediyor. Söz alan bir öğrenci, sorunların genel bir değerlendirmesini yaptıktan sonra, Kürt halkının sömürgecilğe karşı verdiği ulusal kurtuluş savaşını destek-

lediklerini, talepleri arasında ana dille eğitimin de bulunduğunu ve bu talebin Kürt halkını da kapsadığını, dolayısıyla Kürt halkına ana dilleriyle eğitim yapma olanağının verilmesi gerektiğini belirtiyor.

Rektörle görüşemeyeceklerini anlayan öğrenciler, öncü öğrencilerin ertesi gün devam etmek üzere eylemi bitirme kararı alması üzerine yavaş yavaş çözülmeye başlıyor; bu arada öncü öğrencilerin aldıkları karara itirazlar oluyor, fakat çıkan tartışma sonuçlanmadan, sonradan rektör tarafından davet edildikleri öğrenilen 30 kadar "çevik kuvvet" polisi öğrencilere coplara saldırıyor. Saldırı karşısında gerileyen öğrenciler, rektörlük odasına ve bulabildikleri boş anfilere girerek kapıları kapatıyor ve polisin kapıyı kırmaya çabalaması üzerine de odada gördükleri eşyaları kapıya yığarak barikat oluşturuyorlar.

Kendiliğinden, daha doğrusu polisin saldırısı sonucu gerçekleşen "işgal" olayı sırasında, daha sonra eylem sonuçlarını değerlendiren üzerinde duracağımız bir "panik", bir "ne yapacağımı bilememelik" alıp başını gidiyor; bazı anfilerde alınması gereken tavır konusunda reformistlerle diğer gruplar arasında tartışma çıkıyor; fakat bir karara varılamıyor ve kısa bir süre sonra, polis kapıları kırıp barikatları aşarak içeri giriyor. Sonra malum şeyler oluyor. Hani şu coplamlar, tekmelemeler, yumruklamalar, sivil polislerin gelip adam seçmeleri ve sonrasında Gayrettepe'de olanlar. Sonuç; 158 gözaltı.

Üniversitede bu olaylar olurken, eylemi desteklemek ve olayı halka taşımak amacıyla Çemberlitaş'ta ve Cağaloğlu'nda iki "korsan" konuluyor.

Öğrencilerin tepkileri ertesi gün de devam ediyor, 500 kişilik bir grup rektörlük önünde toplanarak eylemi sürdürme kararında olduklarını belirterek 158 öğrenci-

nin gözaltına alınmasını protesto ediyor ve rektörü istifaya davet ediyorlar.

Aynı gün İTÜ'de de öğrenciler biraraya gelerek olayı protesto ediyorlar.

Yine aynı gün, dergi çevreleri İstanbul Tabipler Odasında Sungur Savran'ın da katıldığı bir basın toplantısı düzenleyerek olayı protesto ediyor ve ardından kalabalık bir grubun katıldığı bir yürüyüş düzenleniyor. Polisin saldırılarına karşı ısrarla direniliyor ve burada da 15 civarında öğrenci gözaltına alınıyor.

Ankara ve Samsun'daki öğrenciler de düzenledikleri eylemlerle olayı protesto ediyorlar.

2 Mayıs'ta da İstanbul'da çeşitli üniversitelerde yemek boykotları ve oturma eylemleri yapılıyor.

3 Mayıs'ta ise Öğrenci Dernekleri Türkiye Platformunun aldığı kararla, geçen yıl 3 Mayıs'ta, Van'da sömürgeci faşist güçler ve uşakları tarafından katledilen arkadaşımız M.Şirin Tekin'in anasını yaşatmak ve olayı bir kez daha nefretle kınamak amacıyla, Türkiye genelinde koordineli bir biçimde, yemek boykotu, saygı duruşu ve olaya ilişkin forumlar düzenleniyor.

Eylemler, sonraki günlerde de değişik biçimlerde devam ediyor. Bu arada rektörlükteki ilk eylemde gözaltına alınan öğrencilerin 31'i çıkarıldıkları İstanbul DGM'si tarafından tutuklanıyor, diğerleri serbest bırakılıyor. Serbest bırakılanlar, diğer öğrencilerin de desteği ve katılımıyla 31 arkadaşlarının tutuklanmasını protesto etmek amacıyla basın açıklaması yapıyor ve ardından "açlık grevi"ne giriyorlar. **Direnış değerlendirilmesi ve bazı sonuçlar:**

Son öğrenci olaylarının, genel hatlarıyla başlangıcı ve gelişimi böyle. Şimdi bu olaylar hakkında genel bir değerlendirme yapıp, gençlik hareketlerinde bu gün gelinen noktaya ilişkin bazı vurgulamalar yapmak istiyoruz.

Olayları baştan alırsak; öğrencilerin dekan'la o meş'um görüşmeyi yapmaları, ardından basın toplantısı düzenlemeleri ve sonrasında bütün diğer taleplerinin yanına SBF kantininden alınan 6 arkadaşlarının serbest bırakılmasını da ekleyerek rektörlüğe yürümleri ve burada forum düzenleyip olayı anlatmaları, taleplerini dile getirmeleri ve bunların öncesinde eyleme geniş bir kitlenin katılımını sağlama yönünde yoğun çaba sarfetmiş olmaları ve bunu başarmaları; öğrenci gençliğin, öfkeyi, bilinçli bir tepkiye dönüştürebilme yolunda hayli yol aldığını gösteriyor.

Fakat sosyalist öğrencilerin görevi, eyleme kitlesel katılımın sağlanmasıyla bitmiyor. Eylem süreci bir bütün olarak değerlendirilmeli, süreç, belli bir "an" a indirgenmemelidir; dolayısıyla sosyalist öğrenciler, eylemin kitleselliğinden, örgütlülüğünden, eylem zemininin saptanmasına; gelinen noktada kitlenin aktivitesine denk düşen eylemlilik önerilerinden, eylem gerekçesinin geniş halk kitlelerine taşınmasına, eylem mantığının kitlelere kavratılmasına varıncaya dek, sürecin her "an" ından kendilerini sorumlu görmeli ve bu sorumluluğun gereklerini yerine getirmelidirler.

Peki sosyalistler, bu sorumluluklarını ne derece yerine getirmektedirler? Bizce, bu yolda da bir kaç adım atılmış olmasına rağmen, sorumluluk bilincinin yerleşmesi ve sorumlulukların yerine getirilebilmesi için gerekli olan deneyimden-deneyim mirasından ve yetke bir teorik düzeylilikten yoksunluğun yanında, bu insanlardan bir çoğunun sahiplendiği siyasal geleneklerin anlayış çarpıklıkları v.b. nedenlerle, bu yönde bir bilinçlenme ve bu doğrultuda sağlıklı bir pratik yeterince geliştirilememiştir.

Yapılan eylemin niteliği, zemini, yönmesi ve genel mücadeleye katkısı açısından çok önemli

olan "önderlik" sorunu, son eylemler -özellikle rektörlükteki ilk eylem- somutunda ele alındığında görülecektir ki:

1- Eyleme katılan öğrenciler, rektör kendileri ile görüşmeden, gözaltına alınan 6 arkadaşları serbest bırakılmadan eylemi bırakmamak, talepleri yerine getirilmeye kadar direnmek yönünde bir kararlılığa ve inanca sahipken, öncü öğrenciler, ertesi gün devam etmek üzere eylemi bitirmek -daha doğrusu yarıda kesmek- kararı alıyor ve bir kısım öğrenciler buna itiraz ediyor, başta söylenenleri yineleyerek arkadaşları serbest bırakılmadan eylemi sona erdirmeyeceklerini söylüyorlar.

Olması gereken bu değildi. Örgütlenme ve yönlendirme ile karakterize edebileceğimiz akademik-demokratik mücadelede sosyalist öğrencilerin "öncü" lüğünün gereği bu değildi.

Öncü öğrencilerin burada alması gereken tavır, kitleye geri adım attırmak değil, ne yapıp edip kitlenin heyecanını canlı tutmaya çalışmak, direnişin kazanımla sonuçlanması -ve bunun sonucu olarak bireylerin siyasal etkinlik hissinin ivme kazanması- için kitle üzerinde sürekli ve etkin bir denetim kurmaya çalışmak ve onları daha üst bir eylem biçimine bilinçli olarak yöneltmek olmalıydı.

Yeri gelmişken belirtelim; kitleleri bir amaç doğrultusunda önceden belirlenmiş bir eylem biçimiyle mücadeleye çektikten sonra, tespit edilen eylem biçiminin kitlenin o anki aktivitesine denk düşmediğinin anlaşılması, onların daha yukarı bir eylemi gerçekleştirebilecek düzeyde olması ve kitlenin daha üst bir eylem biçimine kanalize edilmesi, kimilerinin dediği gibi "dürüstsüzlük" değildir. Tersine, öncülüğün, tanımı gereği sahip olduğu bir ayrıcalıktır bu.

2- Öncü öğrencilerin, aldıkları eylemi bitirme kararını açıklaması ile bir kısım öğrencilerin dağılmaya başlaması ve bu esnada

çevik kuvvetin rektörlük binasına girerek öğrencilere saldırmaması, orada bulunanlar arasında bir panik yarattı ve öğrenciler rektörlük odasına ve bulabildikleri boş anfilere girerek kapıları kapattılar. Polisin kapıları zorlamaya başlaması üzerine de, masa, koltuk vb. şeylerle kapıların önünde barikatlar oluşturdular. Bütün bunlar, işgal amacı taşıyan, bilinçle yapılmış hareketler değildi. Hatta bu sırada rektörlük odasında ve diğer anfilerde büyük bir panik yaşanıyordu. Duruma müdahale edilmesi, kitleye hakim olunup, gelinen noktada kitlenin şekillendirilmesi, olayların gelişim düzeyine uygun bir tavır temelinde kitleye yol gösterilmesi gerekirken; böyle yapılmadığı gibi, bu yönde tavır geliştirmek isteyen birkaç sosyalist öğrenci de pasifistler tarafından engellendi.

Buradan; bazı çevrelerin, öğrencilerin akademik-demokratik temelde reformlar için verdiği mücadeleyi, genel demokrasi mücadelesinden soyutlayıp, reformların dar çerçevesine hapsetme yönündeki aymazlıklarından kurtulamadıkları, kurtulamamak bir yana bir adım dahi ilerleyememiş oldukları sonucu kendiliğinden çıkıyor. Şimdi, eylem sonrasında, eyleme ilişkin değerlendirmeler yapılırken düşülen bir yanılsa değinmek istiyoruz.

Rektörlüğün ve bazı anfilerin öğrenciler tarafından polis saldırısı sonucu "işgal" edilmesi eylemi, bazı çevrelerce "bilinçli ve örgütlü bir şekilde yapılmadığı" ileri sürülerek küçümsenmekte, öğrencilerin böylesi bir eylemi yapabilecek düzeye gelmiş olduklarını bir türlü kabul edememektedirler. Demektedirler ki: "Eylem, laf atma olayını ve polis-idare işbirliğini protesto etmek amacı taşıyan 'açık kitle gösterisi' olarak düşünülmüştü. Olayların sonraki gelişimi, polis saldırısı sonucu kendiliğinden olmuştur. Dolayısıyla bu eylem bir işgal olarak değerlendirilemez."

Kitlelere öncülük edecek ka-

pasitede olmayan, bu iş için gerekli sağlıklı bir teoriden yoksun olan bu çevreler, kendileri kitle tarafından aşılınca, cevahiri kurtarmak için, "kendiliğinden" damgası vurarak eylemi küçümsemeye yöneldiler.

Şurası unutulmamalıdır ki: Değişik eylem biçimleri, pratikte, koşulların değişmesi ile birlikte birbirlerine dönüşebilirler. Burada da böyle olmuş; başlangıçta "açık kitle direnişi" olarak düşünülen eylem, koşulların değişmesiyle birlikte "işgal"e dönüşmüştür. Burada önemli olan, bu gelişimin önceden düşünülmüş olması değil, dönüşerek yeni bir niteliğe bürünen eylemin, yeni karakterine uygun tavır alınması, başlangıcı farklı olsa da, sonrasında kitleye hakim olunarak, eylemin büründüğü biçimi kitleye benimsetmek, kitleyi bu yönde şekillendirmek olmalıdır.

Biz, "açık kitle direnişi" olarak düşünülen bu eylem, sonuçta bir "işgal"e dönüşmüş; sonrasında kitleye hakim olunamadığından, gelişim yakalanamadığından ve yeni biçimin niteliğine uygun bir tavır alınamadığından, eylem, bilinçli ve örgütlü bir "işgal"den hem nitelikçe hem de sonuçları itibari ile farklı olmuştur diyoruz.

Değinmek istediğimiz bir diğer nokta; yapılan her radikal eylemi kendilerine mal etmeye çalışan, akademik-demokratik mücadele ile genel demokrasi mücadelesi arasındaki ayrımı göremeyip -ya da bilinçli olarak birbirine karıştırıp- anti faşist nitelikli, işbirlikçi olmayan kesimleri de kucaklayacak bir şekilde verilmesi gereken akademik-demokratik mücadeleyi kitesinden soyutlayarak az sayıda devrimci ve sosyalistin yürüttüğü mücadele olarak gören küçük burjuva radikallerin bu eylemlerde de -özellikle rektörlükteki ilk eylem sırasında- gerek söyledikleri marşlarla, gerekse yaptıkları konuşmalarla, eyleme yine kendi damgalarını vurmak istemeleridir.

Onların bu tavırları -kendi marşlarını söylemeleri ve içeriği, eylemi sadece "devrimcilere" mal etmek ve bu arada Turan Emek-siz'i anmak olan konuşmaları- öğrenci kitlesinin tepkisine neden oldu. Örneğin marşları bastırıldı; yaptıkları konuşma karşı konuşmalarla eleştirildi. Kitlenin bu tür tavırlar karşısındaki duyarlılığı ve bunun sonucunda geliştirdiği tepkiler, umarız "ilgilileri" eylemlerde daha dikkatli olmaya ve daha sağlıklı tavırlar almaya yöneltir.

Son öğrenci eylemleriyle birlikte gençlik mücadelesinde gelinen noktaya ilişkin kısa bir değerlendirme yapmaya çalıştık. Son söz olarak şunları söylemek istiyoruz: Öğrenci gençliğin akademik-demokratik temelde yürüttükleri mücadelenin yükselmesi, zaten var olan baskıları -özellikle de idarelerle koordineli çalışan polis baskısını- da yoğunlaştırmıştır. Bu baskılar karşısında, mücadelenin sesini daha çok yükseltecek tepkiler geliştirirken; yapılacak eylemlerin daha örgütlü, daha kitlesel olmasına, sosyalist öğrencilerin bu eylemlerde "öncülük" bilinciyle

hareket ederek, değişen koşullara denk düşen tavırlar geliştirmek yönünde kendilerine düşeni yapmasına, son zamanlarda sıçramalar şeklinde gelişen büyük kitlesel eylemlerin, yemek protestoları, basın açıklamaları, forumlar, YÖK müfredatına karşı yürütülmesi gereken "alternatif ders çalışmaları" vb. eylemlerle beslenilmesine -bu şekilde pratik içinde eğitilecek olan kitlenin vereceği mücadelesinin, genel mücadeleye bağımlı olması gereği, ve ona katkı sağlama çağı unutulmadan- özellikle dikkat edilmeli ve bu doğrultuda yapılacak olan çalışmalar titizlikle yürütülmelidir.

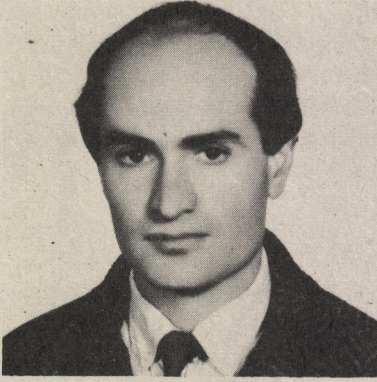
Yürütülmelidir ki; bir öğrencinin, ilk eyleminin çocuksu saflığı ve coşkusuyla polise sorduğu "kaç kişisiniz" sorusuna, polis tarafından verilen "çokuz" yanıtı anlamsızlaşsın; mücadele meydanlarında giderek büyüyen, bilinçli, örgütlü kalabalıklar karşısında bu "çok"luğun da bir işe yaramaya çağı, sömürgeci-tekelci burjuvaziye ve onların uşaklarına gösterilsin.

Girmeyin bu bahçelere dilinizde şarkılar yalan
Bir yanlışlık büyüyor ayak seslerinizle
Örtmeyin soykırımları benim coğrafyam talan
Günlerdir haritalarda bir yanlışlık olduğunu söylüyorum
Bu ses de gürleşir bir gün, biliyorum.

Önümüzde kan sıçramış tandır ekmeği
Önümüzde kürt kızları
Dağlı kısraklar
Muskalar
Ve ziyaret iplikleri
/Önlerinde:

Soykırım eskizleri.../
(Şair'in REŞO TALAN İKLİMİ adlı şiir kitabından)

DİCLE ÜNİVERSİTESİ FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ ÖĞRENCİ DERNEĞİ

Medya Güneşi (M.G.): Bize Diyarbakır'daki dernekleşme sürecinden biraz bahsedermisiniz?

Mazhar Kara (M.K.): Diyarbakır'ın genelden farklı bir konunun olduğu tüm duyarlı insanlar tarafından bilinmektedir. Bu farklılık onun "doğasından" kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla dernekleşme sürecinde daha ağır şart-

lar altında ve bir çok zorlukla karşı karşıya gelinerek aşıldı. Diyarbakır'daki ufak bir kıpırdanma çok değişik şekilde yorumlanıp, kıpırdanan insanlar "bölücülükle" suçlanırlar. Ağır baskıların burda daha çok yaşanması, baskı, yıldırma ve sindirme politikası öğrencilerin bir araya gelmesini engellemiş ve bu uzun erimli mücadeleler sonucunda belli bir miktarda ada olsa aşılmıştır. Bu ağır şartlarda derneklerimizi kurmamızı bunun bir göstergesidir.

M.G.: Bazı dergiler bu konuyu ya istirmar amacı yaptılar, ticaretleştirdiler, ya da duyarsız kaldılar. Bu konuda bize ne diyeceksiniz.

M.K.: Durum her yönüyle açık ve ortadadır. Acı ama gerçektir ki sorunuzda belirttiğiniz durumlar kitleselleşmemizin de önünde engeller teşkil etmektedir.

Bazı anlayışlar demokratik öğrenci hareketi ve onun bir parçası olan öğrenci derneklerinin mücadele perspektifini defterle kalem arasına sıkıştırmakta, diğer bir kısım anlayış ise öğrenci derneklerine yüklenemeyecekleri misyonlar yüklemek suretiyle demokratik öğrenci hareketinin birliği önünde ciddi engeller yaratmaktadır.

Şimdiye kadar demokratik öğrenci hareketinde bir birliktelik sağlanmıyorsa bunun sorumlusunu biraz da bu zıt anlayışların kendisinde aramak lazımdır diyoruz, bunların oyunlarına gelmeme kararlılığında olduğumuzu belirtiyoruz.

M.G.: Öğrenci dernekleri başlangıçta şu an ulaştığı kitleselleşmeye ulaşamıyordu. Sizce bunun nedenleri neler olabilir?

M.K.: Şu ana kadar da hedeflediğimiz kitleselliğe ulaşamadık. Bu varolan yıldırma, korkutma ve depolitizasyon politikasının umulduğunun üstünde "başarılı" olmasından kaynaklanmaktadır. Bilindiği gibi yıllardır uygulanan bu politikalar sonucunda insanlarımız çok eziyet çekmiştir. İnsanın insanca yaşama mücadelesiyle bu olumsuzlukları aşabileceğine inanıyoruz. Bunun yoluda bilinçli, kararlı, ve tutarlı bir mücadeleden geçmektedir.

M.G.: Peki, sizce bu bilinçli, kararlı ve tutarlı mücadelenin kriteri nedir? Yani bir mücadelenin bilinçli ve kararlı olup olmadığını nasıl anlayacağız?

M.K.: Gerçekten bunlar yuvanlak kelimelerdir. Mücadele edenlerin samimiyeti, güçlü bir teori ve pratik uyumun sağlanması, bunların yaşama geçirilmesi demektir.

M.G.: Demokratik öğrenci hareketi ve bunun bir parçası olan öğrenci derneklerinin mücadelesinin genel mücadeleyle nasıl bir ilişkisi vardır?

M.K.: Akademik-demokratik mücadele ile genel mücadele bir-

birinden soyutlanamaz. Biz bir bütünlük arzettiğine inanıyoruz. Ülkede mevcut sosyo-ekonomik yapı ve bunun üzerinde şekillenen mevcut politikalar toplumun diğer katmanlarını olduğu gibi, toplumun bir parçası olan öğrenci kitlesinide direkt olarak etkilemektedir. Dolayısıyla öğrenci gençliğin mücadelesi de zincirin bir halkası oluşturmaktadır.

M.G.: Peki, öğrenci dernekleri bu söyledikleriniz ışığında nasıl mücadele etmelidir ve ne için mücadele etmelidirler?

M.K.: Mücadele yönteminin teorik bilinçlenmenin sağlam zeminlerde pratik uygulamaya geçirilmesiyle belirleneceğini söyleyebiliriz. Çıkış noktamız akademik ve demokratik istemlerimiz olmalı, hedefimiz ise bilimsel-özerk ve her türlü gerici, şoven, ırkçı politikalarından arındırılmış bir üniversite olmalıdır.

M.G.: Bu sorunuzu tümünüze sorup ayrı cevap almak istiyoruz. Mücadelemizin önünde kitleleşme ve birliktelik yönünden bir takım ciddi engeller olduğundan sözettiniz. Bu engeller nasıl aşılabılır?

Mazhar Kara (Başkan): Genelde birlikte bir mücadelenin gerekliliği ortadadır. Bu birlikteliğin sağlanabilmesi içinde kişisel yetmezliklerden, öğrenci derneklerine kendi düşüncelerini egemen kılmayı herşeyin önüne koyma heveslerinden vazgeçme gerekir. Fakat bizim için bundan da öte ve olmazsa olmaz koşulu bahsettiğimiz gibi Diyarbakır'ın "doğasından" kaynaklanan bir takım özgül koşulların göz önünde bulundurulmasıdır. Aksi durumda ne birlikteliğin sağlanması mümkündür ne de platformlarda, kurulması düşünülen öğrenci kurultaylarında alınan kararlar bizim için bağlayıcı olabilir.

Haşim Güzel (Kurucu Üye): Mücadele tiplerinin bir bütünlük oluşturduğu gerçeği kavranıldığında demokratik kitle örgütlerinin

yapısı belirginlik kazanır. Demokratik kitle örgütlerine siyasi bir misyon yüklemek, yada genel mücadeleden soyutlamak ve en önemlisi "Coğrafyamızın" kendine özgü objektif ve subjektif şartlarını geri plana itmek (yada yadsımak) mücadele önünde ciddi engeller oluşturur. Bunların rayına oturtulmasıyla başarıya ulaşılacağına inanıyorum. Bunun dışında birliktelik, olsa olsa gerçeği dışalamaktır. Bunlarsız kimlerle birliktelik, kimlerle platform... olsa da işlevi ne olabilirki...

Metin Köylü (Kurucu Üye): Sanırım bu engeller, eylemde birliktelikle aşılabılır. Yalnız eylemde birliktelik getirilirken daha önce arkadaşlarımızda belirlediği gibi Diyarbakır'ın özgül koşulları göz önünde bulundurulmalıdır. Yani buradaki gençliğinde bir takım istemleri vardır. Kurultaylarda olsun, platformlarda olsun kararlar alınırken buradaki gençliğinde istemleride gözönünde bulundurulmalıdır. Aksi takdirde sözü geçen engeller aşılamaz ve birliktelik sağlanamaz.

Fehmi Işık (Kurucu Üye): Engeller vardır, yadsınamaz. Hem yılların getirdiği baskı politikasının sonuçlarının günümüzdeki etkisinin varlığı, hem de bizlerin kendi arasında birlikteliği sağlayamaması engellerimizdir. Bu engelleri aşabilmek için mücadelenin çıkış ve temel noktalarını, birleştirmiş noktaları herkese anlatmalıyız. Bizler şimdiye kadar birleştirmiş değil, ayrıldığımız noktaları gözönüne getirmişiz. Örgütlerimizin birleştiği noktalarda kararlı bir şekilde ileriye adım atması, diğer taraftan varolan tüm demokratik güçlerin ortak tavırlar alması gerekli, "coğrafya"nın özel konumunun hiçbir zaman kendine demokratım diyenlerce gözardı edilmemesi lazımdır. Bizler bu birliktelikler sağlandıkça yaşamımız daha kararlı devam edecektir diyorsak, bu birlikteliklerin sağlanması için genel doğrultudan ta-

viz vermeden her şeyi yapabileliyiz.

Nihat Avcı (Kurucu Üye): Öğrenci dernekleri temsil etmiş olduğu kitlenin akademik-demokratik haklarını savunur. Fakat Akademi-Demokratik mücadeleyi genel mücadeleden soyutlamamak gerekir. Bu mücadele aşamasında istemlerimizin burjuvazinin taviz verip vermemesine göre şekillenebileceğini, mücadele aşamasındaki en küçük kazanımın dahi kitleleşmemizi sağlayacağını ve önümüzdeki engelleri yıkacağına inanıyorum.

Mehmet Unayuk (GYK Üyesi): Mücadelemizin önündeki en önemli engellerden biri polisin keyfi uygulaması ve onun yardımcısı pozisyonundaki YÖK'tür. Mücadelemizin temel hedefi bilimsel, özerk ve demokratik üniversite istemesidir. Mücadelenin hedefine ulaşması için tüm öğrencilerin kararlı birlikteliği mutlaka sağlanmalıdır. Kitleleşme sorunu ise, bu güne kadar hiç bir dernekte tam olarak çözümlenmemiş bir sorun olarak durmaktadır. Kitleleşmenin en önemli unsuru 12 Eylül ile birlikte gençlik üzerine (Özellikle üniversite gençliği) uygulanan baskı ve depolitizasyon politikasının hedefine büyük ölçüde ulaşmasıdır. Kof bir yığın oluşturulmuş, kendi benliğini kaybetmiş, her şeye boşvermiş, sendeciliğin ruhu hakim kılınmıştır. Kitleleşmeyi sağlamak için bu zinciri kırmak gerekir. Birde kanımca kitleleşmeyi sağlamak için idarenin doldurmadığı etkinlikleri dernek olarak doldurmak gerekir. Ortak sorunlarımız çerçevesinde birliktelik kurmak zorundayız. Bunun için de üretken, bilimsel çalışma yapacak, kısır bir döngüye girmeyecek, platformların oluşturulması lazımdır. Buna inanıyorum.

Mehmet Şükrü Kahramaner (GYK Üyesi): Sorulan soruyu cevaplamadan önce, yaşanan nesnel

koşulların tahlil edilmesi gerektiğine inanıyorum. Ama nesnel koşulların tahlili, geniş kapsamlı bir değerlendirmeyi gerektirdiğinden konuya kısaca değineceğim. Ülkemizin nesnel koşulları 12 Eylül öncesi ile 12 Eylül sonrası farklılık oluşturmaktadır. 12 Eylül öncesi kısmi demokratik hakların olduğu bir ortamda, örgütlenmenin nesnel koşulları nispeten vardı. ama bugün yaşanan anti-demokratik, keyfi uygulamalar sonucu örgütlenmenin önünde ciddi engeller vardır. İnsanlarımız kullandıkları temel hak ve özgürlükler 12 Eylül sonrası ceza vermenin nedenleri olmuştur. Durum böyle iken, yeni oluşturulan demokratik kitle örgütlerinde geniş katılımlı bir örgütlenmenin, kısa sürede oluşturulmasını bekleyemeyiz.

Demokratik kitle örgütlerinin, gerçek amaçlarını kavrayarak öğrenci kitlesinin yaşamlarından kaynaklanan sorunların tespit ederek somut bir mücadeleyi örgütlemek gerekir. D.K.Ö.lerin uzun erimli, kitlesinden kendini soyutlamadan, sabırlı, inançlı bir mücadele sonucu, kitleselleşmenin önünü açar, hak alma mücadelesinde önemli mevziler kazanırız. Buna inancım tamdır. Birlikte iken kısır çekişmeleri bir tarafa bırakıp, öğrenci olmanın getirdiği sorunlardan yola çıkarak, genel sorunlar perspektifinde mücadele etmeliyiz.

M.G.: Başka söyleyeceğiniz bir şey var mı?

M.K.: Çıkış noktamız akademik demokratik haklardır diye daha önce belirttik. Temel noktaya ulaşmak içinde mücadelenin şart olduğunu biliyoruz. 12 Eylül ertesinde oluşturulan YÖK'ünde akademik ve demokratik hakların önünde bir tabu gibi durduğunu, bu ve benzeri tabularında yıkılması, başımıza indirilen balyozların yok edilmesi için mücadelenin gerekliliğini de biliyoruz. Bu amaçlar doğrultusunda tüm dostlarımızı birliğe çağırıyoruz.

Dicle Üniversitesindeki Gelişmeler

Mayıs'ın getirdikleri, 3 Mayıs'ta faşistler tarafından katledilen M.Şirin Tekin arkadaşımızı unutmadık. Geçen yıl 3 Mayıs günü daha 17 yaşlarında gencecik bir arkadaşımız, Van 100.Yıl Üniversitesinde okuldaki faşist hocalardan aldıkları destekle, faşistler tarafından bıçaklanarak öldürüldü.

Dicle Üniversitesindeki fakülteler Tıp fakültesi, Fen Edebiyat fakültesi, Mimarlık fakültesi, Dişçilik fakültesi, Meslek Yüksek Okulunda okuyan öğrenciler olarak M.Şirin Tekin'i öldüren faşistleri kınıyarak Tıp fakültesi yemekhanesinde 3 Mayıs günü 1 dakikalık saygı duruşu yaptık. Hukuk fakültesi öğrencileri de kendi yemekhanelerinde faşistleri kınıyarak, 1 dakikalık saygı duruşu yaptılar.

5 Mayıs'ta D.Ü.Üniversitesi Fen-

Edebiyat fakültesi öğrenci derneğinin öncülüğünde "İdare polis işbirliğine son" yazılı siyah bir çelenk rektörlük kapısının önüne bırakıldı. 5 Mayıs'ta D.Ü.Üniversitesine bağlı Tıp, Dişçilik, Fen, Mimarlık ve Meslek okullarının bulunduğu alan polis kuşatması altındaydı. Buna rağmen görkemli bir şekilde üçlü-dörtlü sıra girmiş, uzun bir zincir halinde, en önde çelengi iki kişi tutarak 100-150 m. mesafeyi güvenle yürüyerek, rektörlük kapısına gelindiğinde üzerinde İdare polis işbirliğine son! yazılı siyah çelenk rektörlüğün kapısına bırakıldı. İdare ve polis işbirliğini proste ediyoruz, Öğrenci dernekleri anti-demokratik yasalarla kapatılamaz dedikten sonra uzun alkışların eşliğinde toplu olarak alanı terk ettik.

Ahmet Yılmaz

Neden Diyarbakır

Dicle Üniversitesinde okuyan Sakire Fidan, Canan Tanrıku, Güldane Çelik, Güler Sarıhançer, Feride Akın adlarındaki 5 öğrenci geçerli herhangi bir neden olmaksızın 19 Mart günü gözaltına alındılar. Gözaltına alınmalarından hemen sonra insanlık dışı uygulamalara maruz kaldılar. Burjuva basınımız pankart asma olayı ile ilgili olarak 5'i kız 25'e yakın öğrencinin gözaltına alındığını belirtti. Beşi kız 25'e yakın öğrencinin pankart asma olayı ile ilgili gözaltına alınmadığını biliyoruz. Çünkü kimin pankart astığı belli idi, polis asılan pankartı bahane ederek 25'e yakın öğrenciyi gözaltına almakla Dicle Üniversitesinde okuyan ilerici, aydın, demokrat öğrencileri mücadeleden uzaklaştırabileceğini zannediyordu.

Bizce Dicle Üniversitesinde okuyan 25 öğrencinin gözaltına alınmasının burjuva basının söylediği "pankart asma" ile ilişkisi yoktur. Bu savımızda ne kadar haklı olduğumuzu da zaman bize gösterdi. Gözaltına alınan öğrencilere asılan pankartla ilgili sorulardan çok başka sorular soruldu. Ve birkaç gün sonra gözaltına alınan öğrencilerin bir-ikisi dışında tümü bırakıldı.

Bizim bu olayda gördüğümüz en önemli yan, gözaltına alınan kız öğrencilere polis zoruyla kızlık raporunun alınmasıdır. Demokrasiyle yönetilen, insan haklarının bolca olduğu devletimizde (!) geçerli herhangi bir neden olmaksızın 5 öğrenci kızı zorla kızlık muayenesi yapılmaktadır. Bu olayın geçtiği ilin en büyük mülki

amiri olan Vali Hamdi Ardalı "Kızlar ileride polise iftirada bulunabilirler, onun için böyle bir kontrolden geçirilmişlerdir. Bu da çok normaldir." diyebiliyor. Ardından da canımızı, malımızı, şerefimizi korumakla (!) yükümlü sayın Diyarbakır Emniyet Müdürümüz, "Polis tarafından tecavüze uğradık iddiasına karşılık kızlara kızlık raporunun alındığını" belirtti. Biz bütün sağ duyulu insanlara sesleniyoruz. İşte olayın mahiyeti, işte devletimizin üst düzey yetkililerinin dedikleri ve işte basınımızın olayı tüccar kafasıyla ne kadar incelendiği. Gözaltına alınan bu kızların bizim kızımız, bizim kardeşimiz olduğunu, veya kızlardan birisinin biz olduğumuzu varsayalım. Kızlık raporunda "Adı geçenın yapılan muayenesinde kızlık zarı sağlam bulundu, livataya ait bir iz bulunmadı" şeklindeki açıklamanın bir de olumsuz olduğunu düşünelim. Yaşadığımız toplumun değer yargılarında gözönünde tutarak, bu kızların geleceği ne olurdu bir düşünelim. Bunu sayın Valimiz Hamdi Ardalı, Sayın Emniyet Müdürümüz ve burjuva basınımız bunları düşündüleri mi?

Kızların polis'e iftira edebileceklerini düşünerek, kızlara kızlık muayenelerinin yapıldığı söyleniyor. Bu sözlerin bir an doğru olduğunu düşünelim. Bu sözler söylendiğinden veya kızlık raporu olumlu netice verdiğinden, biz polisimizin insanlık dışı hiçbir uygulamaya girişmediğini söyleyebilir miyiz?

Türkiye'de 12 Eylül sonrası kayıtlara geçtiği kadarıyla yazılan kitaplara, dergilere ve günlük gazetelere tekrardan bir göz atalım. Askeri cezaevlerinde subaylar, polis karakollarında emniyet güçleri tarafından yapılanları hatırlayalım. Polis memuru Sedat Caner'in 12 Eylül sonrası Diyarbakır Askeri Ceza ve Tutukevlerinde yatmış, insanlara cezaevlerinde neler yapıldığı bir sorulsun. Veya kırsal

kesimde yaşayan Kürt kadınlarımızın güvenlik güçlerinin neler yaptıkları biraz araştırılsın, hiç beklemediğimiz (!) sonuçlarla karşı karşıya geleceğimize eminim.

Yazımın neticesinde olayların burjuva basına yansıdığı gibi olmadığını biliyorum. Devletin üst düzey yetkilileri insanlarımızı yapılan insanlık dışı uygulamaların sorumlularını gizlemekle, onları

makla kimseyi kurtaramayacaklardır. İnsanlara yapılan insanlık dışı uygulamaları görmemezlikten gelmek, susmak, en az o suçları işlemek kadar 'suç'tur. Suçluluk duygusundan kurtulmak istenir, yükselen sesimize güç katınız. İnsanlarımıza yapılan insanlık dışı uygulamaların sorumlularını cezasız bırakmayalım.

Ahmet YILMAZ

Namlular Çözer Bilmeceleri

Kerkük'te oralarda dağlarda
Ölüm bulutu üşütür beni
Sen bir maviş anısın
Düşünürüm kavgaların sıcaklığında
Herkesin kendi masalını

Kerkük'te herhangi bir evde
Yumuşak bir sürüngendir zaman
Beni zincirlerimden tanıyın
Gözlerim eski Mısır
Yani kurşun izleriyle sessiz ve derin
Ben çağdaş yalnızlığım

Kim ne derse desin
Namlular çözer bilmeceleri
Ve namlular yapar dağları güzel

Umut bir sevdadır bazan
Ve insan yeşerir kavgalarda
Açlığın ve çıplaklığın
Güzel olduğu orda
Herhangi bir Kerkük'te

Sulak uzak düşer kimi zaman
Uzak düşer türküler
Kimi şiir bir filizdir insandan
Öğrenilmeden yiter

Nasıl anlatmalı süzülüp giden kuşun
Ve onun yanık yüzünü
Gözleri eski Mısır
Yani kurşun izleriyle sessiz ve derin
Nasıl anlatmalı herkesin masalını
Çağdaş yalnızlığını onun
Kerkük'te oralarda dağlarda

KEMAL BURKAY

(KÜRT DİYE IRK) yoktur..

Be hey ahlaksızlar kralı,
Hayasızlar Sultanı, İtler kralı,
Soysuzlar Şah'ı...

Sen ve senin gibi düşünenler hep bu seviyede... Tarihi bilgilerden, geniş kültürden, düşünce meziyetinden mahrum olan hayasızlar Sultanı... KÜRT diye bir Irk olmadığını, kökeninin Türk olduğunu ne yazık ki hala öğrenememişsiniz. Bundan daha büyük bir hergelelik düşünülemez. Senin kafanın Tuz dibeğinde veya Bulgur değirmeninde Ezilmesi gerekmektedir. Alçaklıkların en üstün rezaletini hayadan mahrum olan yüzüne tükürerek ifade ediyorum. Bu aziz yurtta yaşamanız size ve sizin gibi aynı kafayı taşıyanlar'a haramdır.

Senin gibileri doğramak veya yere çakılmış budaklı kazığa oturtmak şarttır, hatta farzdır.

Değerli yargıçların hukuk yönünden isabetli ve kesin kararlarını merakla beklemekteyiz.

Allah senin ve senin gibi düşünen itlerin yakında belasını versin.

Nefretlerimle...

Hidayet Özpınarlı
İZMİR/KARŞIYAKA

DEĞERLİ DOST...

31.3.1988 Tarihli mektubunu aldım, bir taraftan sevindim, diğer taraftan üzüldüm. Üzülmem, senin gibi eli kalem tutan birinin halen meseleleri bilmeden şoven duyguları taşımasıdır. Oysa ikimizinde düşmanı aynıdır. Bu düşmanlar ki, asırlardan beri beni ve seni sömüren, yani Türk ve Kürt halkını sömüren ve ezen, kanını bir sülük gibi emen, bu insanlık düşmanları haramzadeler, bu şekilde meseleleri yansıtmakla, beni ve seni biri birine kırdırıp sömürmelerini idame ettirmektedir. İşte Kürt halkının içinde bulunduğu durum ve haramzade insanlık düşmanı zihniyetin ürünüdür. Bunlar kendi çıkarlarından başka hiçbir şey düşünmezler, onlar için varsa yoksa kendi çıkarları ve saltanatlarıdır.

Temenim sizden, bu Türk ve Kürt halkının kanını emen, bir avuç haramzadelerden olmamandır. Eğer bunlardan değilsen seninle anlaşabiliriz. Çünkü ikimizinde çıkarları aynıdır. İkimizde ezilen

iki halkın çocuklarıyız. Yoksa Kürt halkının varlığı ve hakları Türk halkının haklarına bir zarar getirmez aksine fayda getirir. Onun içindir ki sürekli Kürt halkını Türk halkından gizlemişlerdir. O Kürt değil Türk'tür. Onlar dağlı Türk'ler gibi safсата laflarla sizler gibi insanları, Kürt halkını Türk halkına düşmanmış gibi göstererek bizleri biri birimize kırdırarak, meselenin aslını gizleme peşindeler. Bu yüzden beni ve benim gibi devrimcileri sizlere yanlış yansıtmaktalar. Ben Kürt halkının mücadelesini verirken benim bu kavgamda Türk halkını aynı derecede hakkı ve faysadı vardır. Yani aynı zamanda, Türk halkını mücadelelerini vermiş oluyorum, yoksa sizin bildiğiniz gibi ben şoven, ırkçı bir insan değilim. Ben solcuym, Devrimciyim. Çağımızda insan oğlunun mahkum ettiği ırkçılığın nakadar alçak, rezil bir düşünce olduğunu iyi bilen biriyim. Umarıma siz, o aşağılayıcı bahtsız zihniyetten değilsiniz. Ki inanmıyo-

rum, olamazsınız. Çünkü düşünen bir insan böyle alçalamaz.

Halkların kardeşliği ve menfaatların aynı olduğunun kanıtı sizlere örnek: Bu ceza evinde Kürt halkının mücadelesinde ölen bir Türk kardeşimiz Kemal PİR; işte Kürt halkının mücadelesi için bu cezaevinde yatan Türk kardeşlerimiz. Bunlarda gösteriyorki, esas düşman halklarımızı gaspeden bizlere diyorum ki, gel kardeşim bizim bu haklı davamıza sende katıl, seninle kardeşçe kolkola Türk ve Kürt halkının mutlu yarınları için yürüyelim.

Sevincim budur ki, bana bu hareket dolu mektubu yazmakla sizi tanımam fırsatı bulmama ve vereceğim cevapta kendimi size tanıtmam fırsatını bulmamdır. Sizlere hayatta başarılar diler, bütün Türk halkına saygılarımı sunarım.

Sevgilerimle gözlerimden öperim.

7.4.1988

Mehdi ZANA

Diyarbakır Sivil Cezaevi S.A.G. Günlüğü

3-4-1988: Bu gün 50 siyasi tutuklu çağdışı uygulamalar karşısında süresiz açlık grevlerine başladılar. Karşı çıkılan, kötü ve çağın çok gerisinde olan tutukluları depolitize eden, yalınlığa iten ve insanın insanca düşünme ve yaşama olanağını soyutlayan uygulamalardır.

6-4-1988: Süresiz açlık grevlerine girenlerin sayısı 127'ye yükseldi.

7-4-1988: İnsan hakları Diyarbakır şubesi S.A.G. ile ilgili bir basın bildirisini dağıttı. Basında bildiriye yer verilmedi.

8-4-1988: Mahkemeleri olan bazı tutukluların mahkemeye çıkmayışları, süresiz açlık grevinde olduklarını dışarıya yansıttı. Tutuklu aileleri olayı öğrenmek için cezaevindeki tutukluların avukatları olan Mustafa Özer, Hikmet Bozçalı ile görüşerek cezaevinde olup bitenleri öğrenmelerini istediler. Av. Mustafa Özer ve Hikmet Bozçalı, tutuklularla görüşüp geldiklerinde 13 maddelik istemlerinin olduğunu, tutuklu ailelerine söylediler. İstemlerinin başında tek tip elbisenin kaldırılması, Sağlık

koşullarının düzeltilmesi, görüşmelerin iyileştirilmesi, kantinde satılan eşyaların fahiş fiyatlarının kaldırılması...v.b. gelmekteydi.

10-4-1988: Tarihinde tutuklu aileleri Diyarbakır barosuna giderek başkan Yücel Önen ile görüştüler. Tutuklu aileleri, Yücel Önen'den baro olarak S.A.G. ile ilgilenmelerini istediler. Yücel Önen, baro olarak, ellerinden bir şey gelmediğini ama kişisel desteklerinin olduğunu ve tutuklu istemlerini haklı ve insancıl istemler olarak gördüklerini söyledi. S.A.G. giren tutuklu sayısı 350'ye yükseldi.

11-4-1988: Tutuklu aileleri, Diyarbakır Tabipler Odasına giderek oda başkanı A.Selam Yüksel'den S.A.G.ye giren tutukluların durumuyla ilgilenilmesini istediler. A.Selam Yüksel, S.A.G.ye giren tutukluların istemlerinin tamamen haklı ve insancıl talepler olduğunu belirterek doktor olarak her insancıl eylemi destekliyeceklerini söyledi.

12-4-1988: Diyarbakır barosu bir heyet oluşturarak (Yücel Önen, Mustafa Özer, Cemşit Bilek, Sezgin Tanrıku, Mehmet Kahra-

man) cezaevi yönetimi ve S.A.G.ye giren tutuklularla görüşmek üzere cezaevine gittiler. Cezaevinde, S.A.G.ye giren tutukluların sözcüleri Harun Efe ve Selanik Önen ile görüştüler. Sözcüler, bütün talepler yerine getirilinceye kadar eylemlerinden vazgeçmeyeceklerini belirttiler. Baro heyeti cezaevi idaresiyle görüşürken; idare heyete arabuluculuk önererek, T.T.E. konusunda cezaevi idaresi olarak yetkiye sahip olmadıklarını, diğer istemlerinin yetkileri dahilinde olduğunu belirterek, T.T.E. dışındaki istemlerinin kabul edileceğini, ama tutukluların da T.T.E. istemlerinden vazgeçmeleri gerektiğini belirttiler. Baro heyetinin tutuklulara telinde bulunmalarını istediler. Baro heyeti, bunu grev kırıcılığı olarak gördüğü için bu istemi reddetti.

13-4-1988: Tutuklu aileleri Diyarbakır valisi Hamdi Ardalı'yla görüşerek S.A.G. ile ilgilenmesini istediler. Ancak valinin, olayı çözecek merci olmadığını belirtmesi tutuklu aileleri arasında tepkiyle karşılandı.

Tutuklu aileleri Diyarbakır'da bulunan SHP Milletvekili Mehmet Kahraman'la görüşmek için özel bürosuna giderek, açlık grevine giren tutukluların durumlarının kötüye gittiğini belirterek ileride meydana gelebilecek ölüm olaylarının önlenmesi için etkili girişimlerde bulunmasını istediler. Bunun üzerine ertesi günü SHP İl binasında milletvekili Mehmet Kahraman ile tutuklu yakınları ve bir grup öğrenci birlikte bir basın toplantısı düzenliyerek yetkililerin dikkatini cezaevindeki S.A.G. çekmek amacıyla bir açıklama yaptılar. Basın açıklamasında tutukluların en baştaki istemlerinden T.T.E.ye yer verilmediğinden tutuklu aileleri ve öğrenciler milletvekili Mehmet Kahraman ile sert şekilde tartıştılar. Daha sonra Mehmet Kahraman'ın "Ha kahve rengi, ha siyah, ha lacivert elbise giymişler ne fark eder, bir pantolon rengi

için ölmeye değer mi?" demesi üzerine tutuklu yakınları ve öğrenciler Mehmet Kahraman'ın yaklaşımını protesto ederek SHP binasından topluca ayrıldılar olay hiç bir basın organında yayınlanmadı.

16-4-1988: Tutuklu aileleri S.A.G.ye giren tutuklularla kimse-nin ilgilenmemesi üzerine, ilgisiz-liği protesto etmek için SHP'de yapılmakta olan delege seçimleri-ni engelleyerek seçim sandıklarına el koydular. Tutuklu anaları san-dıklara el koyduktan sonra SHP merkez ilçe binasında açlık grevi-ne başladılar.

17-4-1988: Tutuklu aileleri S.A.G.ye giren tutukluların duru-munu telefon aracılığıyla Ankara'da bulunan Doğulu Milletvekillere bildirerek ilgilenmelerini iste-diler. (Milletvekilleri, Ahmet TÜRK, Adnan EKMEK, Mahmut ALINAK, Fuat ATALAY, Hikmet ÇETİN, Salih SÜMER, Nurettin YILMAZ, Nurettin DİLEK, A. Kadir AKSU.) Bu milletvekillerin tümünde olayla ilgileneceklerini be-lirtmelerine rağmen yalnızca Fuat ATALAY'ın Diyarbakır'a gelmesi vatandaşlar ve tutuklu aileleri ta-rafından üzüntü ile karşılandı. Bu tarihte bulunan Mehmet Kahra-man ile her ne kadar görüşüldü ise de olaya ciddi şekilde eğilimi sağ-lanamadı. Diyarbakırda bulunma-sına rağmen SHP il binasına ge-lip açlık grevindeki tutuklu aileleri ile görüşmedi. Tutuklu aileleri-nin bir kısmı özel bürosunda ken-disi ile görüşürken olayla ilgilen-memesinin sebebi soruldu. Kahra-man cevaben önceki açlık grevi sı-rasında çok çaba sarfettiğini buna rağmen gerek basının gerekse yö-re halkının kendisini takdir etme-diğini aksine kendisini eleştirerek grev kırıcı olarak tanıtıldığını ka-dır şinas olmayan bir halkla hiz-met edilmeyeceğini söyledi. Bun-dan dolayı da bununla ilgilenme-yeceğini belirtti. Bu arada basının tavrıda epey ilginçti. Hemen he-men her gün çeşitli kurum ve tu-tuklu yakınları tarafından basına

çeşitli açıklamalar yaparlarken bu açıklamaların basına yansımama-sı çeşitli söylentilere yol açtı. Adının açıklanmasını istemeyen bir gazeteci, gazete bürolarının ba-zı güçler tarafından denetlendiği ve S.A.G. konusunda haberlerin yazılmaması telkininde bulundu-ğu söyleniyordu. Daha önce S.A.G konusunda hiçbir haber yazmayan Hürriyet gazetesi 19-4-1988 tarih-li sayısında, üçüncü sayfada ver-diği haberle olayı çarpıtarak ade-ta suç duyurusunda bulunuyordu.

18-4-1988: Tutuklu aileleri, yakınlarının durumlarını öğren-mek amacıyla cezaevinin önünde beklerken polis provakasyonu ile karşılaştılar. Hissi davranan bir kısım tutuklu ailesi adliye binasını taşıyarak zaten polisin yaratmak istediği sindirme operasyonuna alet oldular. Bu arada polis, fırsatı değerlendirip tutuklu ailelerini tartaklayarak, 25'i kadın olmak üzere 27 tutuklu yakınına gözaltı-na aldılar. Olayı görüntülemek iste-yen basın mensuplarını da tar-taklayıp engellediler. Bu arada SHP il binasında S.A.G. grevine katılan tutuklu yakınları çoğalı-yordu. Diyarbakır askeri cezaevin-de tutukluları bulunan ailelerin fi-ili ve aktif katılımı ile açlık grevi anlamlı bir boyut kazanıyordu.

Diyarbakır askeri cezaevi tutuklu-ları da iki günlük açlık greviyle desteklediklerini bildirdiler. Halk coşkulu bir şekilde desteğini bildi-rirken, öğrenci gençlik çağdışı uy-gulamalara karşı nefretlerini, marşlarla, şiirlerle, türkülerle dile getiriyordu. Şiirler ve türküler bir-kez daha insanları bir yumruk gi-bi biraraya getirirken, barışın in-sanlığın en güçlü ve evrensel dili olduğunu haykırıyordu.

19-4-1988: SHP Diyarbakır Milletvekili Fuat Atalay, Ankara'dan Diyarbakır'a geldi. SHP il bi-nasında tutuklu aileleriyle görüş-tü. Kendisinin Ankara'da Adalet kanı, adalet bakanı müsteşarı ve cezaevleri genel müdürlüğüyle gö-rüştüğünü, yetkililerin bu konuda

duyarlı kıldığını ve dikkatleri bu konuya çekebilmek için uğraş ver-diğini ve vermeye devam edeceğ-i ni söyleyerek yakalanan 27 tutuklu ailesi için girişimlerde bulunacağı-nı belirtti. Diyarbakır sivil cezaevi müdür ve savcısıyla daha sonra görüşerek, durum hakkında ilgi-lileri uyardı. Her ne kadar Olağanüstü Hal Bölge Valisiyle görüş-mek istediysen de görüştürülmedi. Sivil cezaevi müd. ve savcısı daha önce söyledikleri gibi T.T.E. dışın-da kalan diğer istemlerini kabul edeceklerini, ancak T.T.E.nin kal-dırılmasını kabul edemeyecekleri-ni belirttikleri öğrenildi. Bu arada SHP il ve ilçe yönetimleri ve SHP il ve belediye meclis üyeleri, Disip-lin kurulu üyeleri, karar alarak, basın toplantısı ile beraber (48) ki-şi açlık grevine fiilen katıldılar. SHP katılımı ile açlık grevine ka-tılanların sayısı (90)'nın üzerine çıktı. Halkın coşkulu desteği arta-rak devam ediyordu. Yol-İş 1 no-lu şube ve Petrol-İş sendikası yö-neticileri açlık grevindeki tutuklu ailelerini ziyaret ederek eylemi des-teklediklerini belirten beyanlar verdiler. "The independent" adlı İngiliz gazetesi muhabiri tutuklu yakınlarını (grevcileri) ziyaret ede-rek görüştü.

20-4-1988: 18-4-1988 tarihin-de gözaltına alınan Tutuklu aile-leri D.G.M.ye çıktılar. D.G.M. Gö-revsizlik kararı vererek Cumhuri-yet savcılığına sevketti. C.Savcılı-ğında ifadeleri alınan tutuklu ai-leleri serbest bırakıldılar. Tutuklu ailelerine gözetim altında işkence yapıldığı öğrenildi. Cezaevi müdü-rü ve savcısı ve S.A.G.ye giren tu-tuklu temsilcileri Harun Efe ve Se-lanik Önen arasında yapılan top-lantıda anlaşmaya varıldı, Tutuk-lu istemlerinin tümü yani 13 mad-delik istemler kabul edildi.

SHP Milletvekili Fuat Atalay, anlaşmayı tutuklu temsilcileriyle telefon görüşmesinde öğrendi. Sa-at. 21.30'de Fuat Atalay, SHP Merkez ilçe binasına gelerek anlaş-

mayı açlık grevindeki tutuklu ailelerine söyledi. Böylece açlık grevi fiilen sona ermiş oldu.

Başından beri polis kordonu altına alınan SHP il binasına tutuklu yakınlarını desteklemek için gelen öğrenci ve yöre halkının vide ve fotoğraflarının çekildiği gözlemlendi.

İnsanlık onuru bir kez daha işkence ve baskılara karşı göğüs geren onurlu direnişini yükseltmişti. Baskı ve işkencenin boyu, bir kez daha onurlu direniş karşısında yok oluvermişti. Baskıya rağmen öğrenci gençlik ve yöre halkı coşkulu desteklerini hiç bir zaman eksiltmediler ve hatta gün geçtik-

çe çoğalttılar. Baskı ana rahminde demokratik hak ve özlemleri besliyerek olgunlaştırmıştı. Olgunlaşan demokratik hak ve özlemler bağırıyorlardı artık. Baskı yaratmak istediği çirkin ve yılgın insan tipini yakalayamamıştı. Artık, sararan ve yeşermeyen tek şey vardı, insan olmayan aman dilemek; ve halk aman dilemiyordu. Demokratik haklarının türküsünü yüksek sesle söylüyordu.

**HAKLI OLAN DİRENÇ
BİR KEZ DAHA BAŞARIYA
ULAŞMIŞTI...**

**DİRENMEK YAŞAM DA
ÇELİKLEŞMİŞTİ...**

Mervan Sercan

Diyarbakır Askeri Cezaevinden Kamuoyuna Duyuru

Tüm kamuoyunun yakından bildiği gibi 9 Şubat 1988 tarihinde DİYARBAKIR cezaevindeki biz tutuklular çeşitli taleplerinizi belirterek yerine getirilmesi için açlık grevine girdik.

Taleplerimizin tümü de insani ve siyasi kişiliğimizi tehdit eden uygulamaların kaldırılması, insani ve siyasi kişiliğimize denk düşen bir yaşantının sağlanmasıydı.

Bizler DİYARBAKIR cezevi tutukluları olarak 12 Eylül darbesinden bu yana cezaevlerinde estirilen terörün en korkuncuyla muhatap olduk. Cezaevlerindeki terörün tüm insanları siyasi kimliğinden ve giderek insanlıktan çıkarmayı hedefleyen programların yürürlüğe konulmasında bir pilot bölge olarak seçilen DİYARBAKIR cezaevi bu uygulamalara karşı insani ve siyasi kişiliğinde direnen tutukluların cansiperane direnişlerine sahne olduk.

Her türlü kamuoyu oluşturma araçlarının susturulduğu bir ortamdan alabildiğine rahat hare-

ket eden 12 Eylül yönetimi önüne koyduğu programı gerçekleştirmek için ne can almaktan, ne de sakat bırakmaktan hiç mi hiç çekinmedi. Diyarbakır Cezaevinde onlarca arkadaşımız yapılan işkence ve uygulamaları protesto ederek ölüm oruçlarında, açlık grevlerinde, kendini yakma ve asma eylemlerinde yaşamlarını feda ettiler. Onlarca arkadaşımız sakat kalırken, yüzlerce tutuklu da bulaşıcı ağır hastalıklara (tüberküloz, sarılık, siroz v.b.) yakalandılar. D.Bakır Cezaevi; Nazi kamplarını aratmayacak bir uygulamaya tabi tutuluyordu.

Bu uygulamalar yıllarca süren direnişlerimiz karşısında ve demokratik kamuoyunun sahiplenmesi sonucunda, adım adım geriledi. Ancak "yasal" engellerin getirdiği ağır bir maddi ve manevi işkence sürekli devam etti; mektuplarımıza el konuldu, savunmalarımız engellendi, Anadilimizle konuşmamız yasaklandı, yemeklerimiz beslenmemizde yetersiz bira-

kıldı, hastalarımızın tedavisi yapılmadı, kültürel ihtiyaçlarımız üzerinde yasak sürdü; Cezaevinden polise götürülüp sorgulamalar ve sorgulamalarda ölümler devam etti. Daha sayabileceğimiz birçok yasak ve kısıtlama sürekli olarak bu güne kadar uygulandı.

Tüm bu nedenlerden dolayı 9 Şubat 1988'de süresiz açlık grevine başladık. Gerek D.Bakır Cezaevinde gündeme gelenler direnişin kararlı sürdürülmesinin verdiği tedirginlik, gerekse demokratik kamuoyunun bize sahip çıkarak tavır belirtmesi, hükümeti isteklerimizi kabul etmeye zorladı. Bizzat Başbakan ÖZAL ve Milli Savunma Bakanlığı açıklamalarında isteklerimizin tümünün kabul edildiğini söylediler. Bu ara M.EMİN YAVUZ adlı arkadaşımızda açlık grevi sonucu yaşamını yitirdi. Birçok kez taleplerimizi sözlü ve yazılı olarak ilettiğimiz halde, hiç bir çözüm getirilmemiş, ancak açlık grevine girilince bir ölü ve onlarca yeni sakat verince çözüm getirildiği sözü almıştık.

"Sözalmıştık" diyoruz. Çünkü; verilen sözlerin çoğu yerine getirilmedi ve Metris firar olayından sonra verilen sözlerin geri alınmağa başlanmasının yanında ek yaptırımlara maruz kalmaya başladık.

Hükümetin ve basının bilgisiz açıklamalarından dolayı, kamuoyu Diyarbakır Cezaevinde herşeyin çözümlendiği biçiminde bilgilenmiş bulunuyor. Oysa, gerçek hiçte böyle değil.

Belirttiğimiz gibi, sözler tutulmamış ve ek yaptırımlara gidilmeğe başlanmıştır.

9 Şubat direnişinden hemen sonra 40 arkadaşımız sürgün edilerek, gittikleri cezaevlerinde insani dışı koşullara mahkum edilmişlerdir. Geriye kalan biz tutuklularında sürgünü için uygun zaman kollanmaktadır. Ailelerimizin milyonlarca zarara girerek getirdikleri yiyecekler bize verilmemekte ve bu yolla ailelerimiz maddi ve

manevi işkenceye tabi tutularak cezalandırılmaktadır. Basın-Yayın kurumlarıyla hesaplaşmamız tamamen engellenmekte, savunmalarımıza el konulmakta; yiyeceklerimiz fare pisliğiyle bize verilmekte; adı tutukluların tecriti devam etmekte vb... vb...

Son olarak da, bıyık bıraktığımız için 1 aylık mektup yasağı cezası aldık. Yeni yasakların uygulanması için ise; sürgünleri protesto için girdiğimiz 3 günlük uyarı açlık grevide gerekçe yapılmak istenmektedir.

Kamuoyu bilmeli ki, bize verilen birçok söz tutulmadığı gibi, yeni yaptırımlara gidilmeye başlanmıştır. Bu da yönetimin cezalarına yaklaşımının bir belirtisi-

dir. Cezaevlerine ve özelde Diyarbakır cezaevine gösterilen yaklaşım heran yeni insanların ölmesine yolaçacak, hak eylemlerine elverişli zemini oluşturmaktadır. Anlaşılan o ki, biz tutuklular insani ve siyasi yaşam koşullarına sahip çıkacağız. Yönetimin biz tutuklulara bu yaklaşımını insani ve siyasi yaşamımıza yönelmiş bir saldırı olarak görüyor ve tüm kamuoyu önünde bunu protesto ediyoruz. İnsani değerlere sahip olan herkesin dikkatini bu çağdışı zihniyet ve yaklaşıma çekmeyi bir görev olarak biliyoruz.

**Diyarbakır Cezaevi
Tutuklu ve Tem.
SİNAN CAYNAK**

12 Eylül'ün işbaşına gelmesiyle birlikte, Türkiye'nin cezaevlerinde baskı, yıldırma, terör, tutuklu haklarını kısıma gibi uygulamalar gündeme geldi. Cezaevlerinde yüzlerce insan işkencelerde katledildi, sakat bırakıldı, tedavisi imkansız hastalıklarla yaşamaya mahkum edildi.

Tüm bu uygulamalar çağdışı olduğu gibi, Türkiye'de yürürlükte olan yasalara da aykırıdır.

1983 tarihinden sonra Diyarbakır ve benzeri cezaevlerinde bazı iyileştirmeler yapıldı. 1984 tarihinde tutuklulara tek pit elbise giydirilmesi ile birlikte cezaevlerinde baskı, terör daha da tırmandırıldı. Hükümetin bir taraftan insan haklarına saygılı olduğunu açıklaması ve Avrupa'nın dayattığı işkence sözleşmelerini imzalamasının yanında, diğer taraftan cezaevlerinde baskıyı kaldırmak istememesi, normal insani yaşamı sağlayamamasından dolayı, birçok

cezaevinde sakatlanmalar ve ölümlerle sonuçlanan açlık grevleri oldu. Cezaevlerindeki açlık grevleri, kamuoyunun ilgisi ve dikkati sonucu, bazı cezaevlerinde iyileştirmeler yapıldı. Bu durumda cezaevlerinde ikili bir uygulama ortaya çıktı. Bazı iyileştirmelerin yapıldığı cezaevleri ile, iyileştirmelerin yapılmadığı cezaevleri gibi.

Biz tutuklular açısından bu kabul edilmez bir durumdur. Cezaevlerindeki insani sorunlarımızın, çözülmesini istiyoruz. Adalet Bakanlığına bağlı cezaevlerinin durumu gerçekten çok kötüdür. Şartların düzeltilmesi için Diyarbakır Cezaevindeki (sivil) tutuklu ve hükümlüler süresiz açlık grevine girmişlerdir.

Adalet Bakanlığı'na bağlı cezaevlerindeki koşulların kötü olduğunu yaşadığımız Urfa Kapalı Cezaevinden birkaç örnek vererek bitirmeye çalışacağız.

1-) Türkiye'de mahkeme kara-

rı ile yasak edilmemiş, piyasada serbest satılan kitaplar Urfa Kapalı Cezaevine sokulmamaktadır. Örneğin, bizim Diyarbakır Cezaevinden birlikte getirdiğimiz kitaplara Urfa Cezaevinde el konulmuştur.

2-) Diyarbakır Askeri Cezaevine Milli Savunma Bakanlığı emriyle radyo ve teyp verilmesine rağmen, Urfa Kapalı Cezaevine teyp alınmamaktadır.

Bizim bildiğimiz cezaevi politikası tektir. Milli Savunma Bakanlığının başka, Adalet Bakanlığının başka davranması, uygulamalarının başka başka olması Türkiye'de görülen bir durumdur. Yalnız teyp değil, birçok konuda bu durum gözlenmektedir.

3-) Birçok cezaevinde görüşme süresi en az bir saat iken, Urfa Kapalı Cezaevinde hala tutuklar resmi olarak 15 günde bir yarım saat görüştürülmektedir.

4-) Beslenme sorunu cezaevlerinin en önemli sorunudur. Urfa Kapalı Cezaevinde tek ekmeğe, tek yemekle tutuklular açlığa mahkum edilmişlerdir. Hala tutuklu başına, dünyanın belki de hiçbir ülkesinde görülmemiş bir miktar (450 lira) parayla tutuklular aç bırakılmaktadır. Yeni bütçe ile para miktarı 450 TL'den 650 TL'ye çıkarılmışsa da, henüz bütçe yürürlüğe girmeden yapılan ve yapılacak zamlar, 450 TL'nin üzerine konan 200 TL'yi çoktan götürmüştür.

Bakanlıkça tutuklulara yeterince yemek verilmediği gibi sabun, mintax, tursil vb. şeyler ateş pahasına satılmakta, eşyalar satın alanın isteğine göre değil, satanın keyfine ve kararına göre satılmaktadır.

Tutuklanan insanın beslenmemesi, ailesinin beslemesine de yasak konulması en büyük cezalardan biridir. Bu cezanın Türkiye dışında başka bir ülkede yürürlükte olduğunu sanmıyoruz.

5-) Bakanlığın bir tutukluyla

bir yatak çarşafı ve nevresim vermek zorunda olmasına rağmen, Urfa Kapalı Cezaevinde bu tip isteklerimiz "Bizde yoktur" denilerek geri çevrilmektedir. Bize verilen döşeklerin en az 15 yıldır kullanılan döşekler olduğu cezaevi yetkilileri de kabul etmektedirler. Bu yataklar, insanların yatacağı yataklar değildir.

6-) Urfa Kapalı Cezaevinde tutukluların her türlü doğal, insani hakları kısıtlanmıştır. Tutuklular üzerinde baskı vardır. Tutuklular, haklarını istememeleri için birbirlerinden tecrit edilmişlerdir. Cezaevinde bir koğuştaki tutukluların bir başka koğuştaki tutuklularla görüşmeleri, konuşmaları bundan dolayı yasaklanmıştır.

7-) Adalet Bakanlığının açıklamasına ve birçok cezaevinde tek tip elbisenin fiilen kaldırılmasına rağmen Urfa Kapalı Cezaevi dahil bazı cezaevlerinde bu uygulama zor ve tehditle sürdürülmektedir. Bu uygulamayı Adalet Bakanlığının açıklaması ve hükümet ciddiyetiyle bağdaştırmak mümkün değildir. Her koğuştaki tecrit edilmesine rağmen, geceleri tutuklular yatakhaneye kapatılmakta, oturma ve yemekhane salonu olarak kullanılan alt kata inmelerine ve burada TV izlemelerine müsaade edilmemektedir.

Biz Urfa Kapalı Cezaevi tutuklularının buna benzer birçok sorunu vardır. Bu sorunlarımızın çözümü için daha önce dilekçe ile başvurduk. Bundan sonra da başvuracağız...

Diyarbakır Sivil Cezaevinin sorunlarının çözümü için tutuklular açlık grevine başlamışlardır. İnsani sorunlarının çözümü için başta Diyarbakır Sivil Cezaevi olmak üzere, açlık grevindeki tüm cezaevleri tutuklularının haklı mücadelelerini desteklemek için 12.4.1988 tarihinden itibaren süresiz açlık grevine giriyoruz.

Siyasi Tutuklular Adına
MUSTAFA KARASU

GEÇEN SAYIMIZA İLİŞKİN DÜZELTMELER

Çıkarken yazısında; "emperyalizmin askeri, ekonomik, politik örgütlenmeleri içinde kişilikli" şeklinde yazılan kişilikli sözcüğü, turnak içinde ("kişilikli") olacak.

Yine aynı yazıda; "Faşizmin dayanağı olan tekeli sermayenin anti faşist mücadelede sınıf perspektifini belirginleştirdiğini belirtiyoruz" şeklindeki paragrafın doğrusu şöyle olacaktır: Faşizmin dayanağı olan tekeli sermayenin egemenliğine karşı mücadelenin, anti faşist mücadelede sınıf perspektifini belirginleştirdiğini belirtiyoruz.

Aynı yazının devamında "U.K.K.T.H.'nin tek anlamı vardır diyoruz; ayrılma, ayrı devlet kur:" şeklinde biten paragraf; ayrılma, ayrı devlet kurma hakkının programlaşması, şeklinde olacak.

Uluslar ve Sömürgeler sorunu başlıkla yazıda, "Ulus, yalnızca tarihsel bir kategori değil, ama belirli bir çağın, yükselen kapitalizmin tarihsel bir kategorisidir. Feodalizmin gelişme süreci, aynı zamanda insanların uluslar biçiminde kuruluşu sürecidir" şeklinde devam eden alıntının -stalinden alınmış- aslı şöyledir: "Ulus, yalnızca tarihsel bir kategori değil, ama belirli bir çağın, yükselen kapitalizm çağının tarihsel bir kategorisidir. Feodalizmin tasfiye ve kapitalizmin gelişme süreci aynı zamanda insanların uluslar biçiminde kuruluşu sürecidir de."

12 Eylül Depolitizasyon ve Ideolojik Mücadele başlıklı yazıda "...Sınıflar arasındaki savaşım, ideolojik, politik ve ekonomik savaşım şeklinde bir politik savaşım"dır. Ancak ideolojinin, sınıfın genel ve temel çıkarlarını yansıtan, tinsel ve entellektüel yaşamın bütününe kapsamı bile eninde sonunda politik mücadelenin de ideolojik mücadelenin bütünsel bir parçası olduğunu gösterir. Ideolojik mücadele belirli bir dönemle sınırlı değildir. Sınıf çıkarlarını yansıttığı her dönemde ve her yerde yürürlüktedir.

Faşizme karşı verilen savaşımındaki yeri de gözönünde bulundurulduğunda, faşist ideolojiye karşı verilmesi gereken ideolojik mücadelenin önemi sınırlı değil, daha iyi anlaşılır." şeklindeki paragrafın aslı şöyle olacaktır: Sınıflar arasındaki savaşım; ideolojik, politik ve ekonomik savaşım şeklinde belirir ve her sınıf savaşımı özünde bir politik savaşımdır. Ancak, ideolojinin; sınıfın genel ve temel çıkarlarını yansıtan tinsel ve entellektüel yaşamın bütününe kapsamı, bize, eninde sonunda politik mücadelenin de, ideolojik mücadelenin bütünsel bir parçası olduğunu gösterir. Ideolojik mücadele belirli bir dönemle sınırlı de-

ğildir; sınıf çıkarlarını yansıttığı her dönemde ve her yerde yürürlüktedir.

Aynı yazının (S.7)'de, "TV., Radyo programları ve gazetelerde çeşitli yazı dizileriyle 'ibret olsun' diye halklarımıza gösterip, 'işte bakın inandıklarımız bunlardı' denildiği gibi, ilkelerini terk etmek zorunda kalan ilerici yurtsever ve devrimcilerle karşı da karalama kampanyaları açılarak..." şeklinde devam eden paragrafta "ilkelerini" kelimesi yerine "ülkelerini" kelimesi olacaktır.

Yapılan yanlışlıklardan dolayı özür dileriz.

SİYASAL TARİHİMİZDEN BİR KESİT

"İçte "Kürtçülük propagandası", "ülke elden gidiyor" gibi teranelerle olayı bir kürtçülük olayı imiş gibi gösterirken, dış kamuoyuna da bunu Komünistleri temizleme operasyonu olarak yansıtmaya çalışıyordu" şeklinde yanlış geçen bölümün doğrusu şöyle olacaktır: İçte Türk kamuoyunun şoven duygularını pohpohlayıp, Kürt halkının Dersim isyanından sonraki aydın çevrelerinde başlayan ilk kıpırdanışlarını karalamak ve bastırma amacıyla "kürtçülük propagandası yapılıyor", "ülke elden gidiyor" gibi teranelerle (!) olayı bir "kürtçülük olayı" olarak göstermesine rağmen, dış kamuoyunda ise (kürt halkının verdiği mücadeleyi dikkatlerden uzak tutmak için) bunu komünistleri temizleme operasyonu olarak yansıtmaya çalışıyordu.

Yine aynı yazıda geçen: "49'lar olayı, DP iktidarının, bir yandan "milli birlik ve beraberlik", "dış mihrakların Türkiye üzerindeki emelleri" cinsinden beylik laflarla içteki muhalefet güçlerini, işbirlikçi saviyla- kamuoyu önünde rencide etmek, bu güçleri bastırma ve dikkatleri başka yere çekmek, diğer yandan "komünizm tehlikesi var" imajını yaratarak "batılı dostlarından" dış yardım koparmak ve ekonomik krizi birazcık olsun hafifletmek amacıyla giriştiği bir operasyondur gerçekte." şeklinde yazılan cümlelerin son bölümü şöyle olacaktır: "...batılı dostlarından" dış yardım koparmak, ekonomik krizi birazcık hafifletmek ve kürt ulusal muhalefetini bastırma amacıyla giriştiği bir operasyondur gerçekte. (s. 46-47)

Medya Güneşi'ne Amed'den sevgiler,

12 Eylül rejiminin tüm ülkeyi sarmasıyla baskılar bir zincir şeklinde tüm ülkeyi istila etmiş ve bunu en acımasız politikalar izlemiştir. Tekelci güçler varlıklarını ancak "özgürlük, özgürlük" diye bağırarak bir halkı ve emekçilerini sindirmekle sürdürebileceklerini çok iyi bildiklerinden bu halkı ve emekçi güçlerini sindirmek için ellerinden geleni ardlarına koymadılar.

"Ülkemizin" kalbi Diyarbakır'da insanlarımız yok edilmeğe çalışılmış, Deve geçidi baraj gölü, işkençe tezgahlarında hayatlarını yitiren soydaşlarımıza mezar edilmiştir. Köylerimiz açık cezaevleri haline getirilmiş, tüm militarist güçler buralara yığılmıştır. 12 Eylül yönetiminin ürünü olan "ülkemiz" askeri ceza ve tutuk evlerinde yüzlerce insanımız katledilmiş, binlerce insanımız sakat bırakılmış, gerek cezaevlerinde yatmakta olan ve gerekse yatıp çıkmış olan arkadaşlarımızın hepsi ölümcül bulaşıcı hastalıklarla donandırılmışlardır. Fakat egemen güçler binlerce yıldır izledikleri asimilasyon politikasıyla yok etmeye çalıştıkları bu halkı yok edemeyeceklerini çok iyi biliyorlar. Bunlar er veya geç kendi döktükleri kanda boğulacaklardır. Tarih bize bunu göstermiştir. Ki dünya genelinde gelişen Marksist-Leninist ideolojinin göstergesi de budur.

Şüphesiz bu baskı politikasından, Türkiye emekçileri ve Devrimci-Demokrat güçleri de etkilenmiş, getirilen 82 Anayasasıyla örgütsüz ve sendikası bir yaşama itilmişlerdir. Bu engellerin aşılması ve devrimci harekete ivme kazandıran her adım bizlerin övünç kaynağıdır.

İşte "Medya Güneşi" devrimci hareketlenmenin bir parça-

sı, dolayısıyla yurtsever güçlerin övünç kaynağı olacaktır. Dergimizin ve bu türden yayınların devamlılık kazanması demek, teorik bilinçlenmenin de kitlelere yayılması demektir. Çıkarken'yle bilimsel dünya görüşünü temel çizgileri ile açıklayan, hatlarını netleştiren sizlerin devamlılığınızda da aynı cesareti göstereceğinize inanıyoruz. Dergimiz toplatılacaktır, yayımının engellenmesi için her türlü çaba -tekelci güçlerce- gösterilecektir, belkide zindanlara atılacaksınız. Doğaldır (!) Çünkü tekelci sermaye kendisinden olmayan herkesi sindirmek zorundadır. Şunu da biliyoruz ki, herşeye rağmen bizde çıkmak ve kitlelere ulaşmak zorundayız. Toplatılmalar, baskılar bizleri yıldırılmayacak, yılmaya çağız da.

Dostlar, biliyoruz ki, bizler doğarken yargılanacak suçu işlemiş bulunmaktayız. Bizlerin Kürt olması egemen güçlerin bizi yok etmeğe çalışması için yeterli olmuştur. Egemen güçler teslimiyetçi ve ashını inkar eden yerel işbirlikçilerini daima korumuş, Kürt'ü Kürt'e vurdurarak (son olarak oluşturulan köy koruculuğu sisteminde görüldüğü gibi) kendi egemenliklerini devam ettirmek için her türlü insanlık dışı ve alçakça uygulamalara girişmişlerdir. Diğer taraftan egemen güçlerin köşeye sıkıştırıldığında nasıl barbarca katliamlara giriştiklerini, Kuzey Irak'ta (Güney Kürdistan'ı) kimyasal silahlarla yapılan soykırımında gördük. Tüm Dünya Devrimci ve Demokrat güçlerinin kınadığı bu soykırımı, Türkiye'deki Devrimci-Demokrat (!) ve aydın (!) çevrelerinin göstermelik de olsa kınaması düşündürüdü. "Medya Güneşi"nin ilk sayısında Irak Kürdistanındaki soykırımı tüm açık-

lığıyla göz önüne sermesi bunlara bir cevaptır da. Türk solu içerisinde yer alan bazı çevrelerin (yarası olan gocunur) kendine Marksist-Leninist'im yakıştırması yapıp, sövünce tavırlarını devam ettirmesine, dergimiz alternatif olacak ve onlara tüm gerçeği açıklığıyla gösterecektir.

Dergimizin tek desteğinin kendi halkının özgücü olduğunu biliyoruz. Göreviniz görevimizdir. Dağıtımından satışına, okunmasından aboneliğine, yazısından resim ve şiirine kadar her türlü işlevinde varız diyoruz.

Anlatılacak ve yazılacak çok şey var. Uzun lafın kısıtı haykırmanın gereğine inanıyoruz. Faşizm, Emperyalizme, Sömürgecilğe, Irkçılığa, Şövenizme, gericiliğe karşı haykırmanın gereğine inanıyoruz, bizlerin her ölümünün bir yaşam olacağını, her damla kanımızın yarınlara armağan olacağını haykırmanın gereğine inanıyoruz.

Hüseyin YAĞMUR
16 Nisan 1988 DİYARBAKIR

MEDYA GÜNEŞİ EVİMİZİ DE YOLUMUZU DA AYDINLATACAK

Hani çocukken rüya görür insan. Zehirli bir kobra yılanı kocaman ağzını açmış sizi ısırma gelir. Ama hiç acelesi yok avının kaçmayacağından emindir. Kaçamıyorsunuz. Anneniz yada babanız yanbaşınızda ama feryatlarınızı duymazlar, duymamazlıktan gelirler. Haykırmak, bağırarak istiyorsunuz ama edemiyorsunuz.

İşte, bizde kendimizi 12 Eylül'den beri öyle hissediyorduk. Nisan 88'de bir güneş doğdu. Bu güneş, Medya Güneşi, Güneşimiz, evimizi de, yolumuzu da aydınlatacak. Kutluyoruz sizleri

Ali ve Nesrin Seringil
İstanbul 15 Nisan 1988

Değerli arkadaşlar, MEDYA GÜNEŞİ ilgilileri,

Herşeyden önce sizi bu girişiminizden ötürü kutlar ve başarılarınızın devamını dilerim.

Böyle bir yayın çıkarmakla size ne külfetler yüklediğini fark ediyorum. Ama inanın ki her şeye değer. Zaten böyle bir işe girişmeniz bunun kanıtıdır. Ama yine de söyleyeyim ki sizin bu yayınının değeri sandığınızın çok çok üstündedir. Ve bu yüzden endişeliyim. Çünkü, satırılarımı yazdığım bu saatlarda, kimbilir belki burjuvazinin tezgahlarında, diskolarında soruşturuluyorsunuzdur. Endişeliyim, çünkü burjuvazinin yayın hayatınıza son vereceğinden korkuyorum. Kıymetli arkadaşlar, aslında bu girişiminizden minnettarız, çünkü büyük bir boşluğu doldurdunuz. Bu arada birkaç noktaya dikkatinizi çekmek isterim.

1-) Bu abonelik konusu sakatır (hele bölgemizde).

2-) Yazı diliniz biraz akademiktir. Biraz daha yalın sade yazmalısınız.

3-) Konuların sayısı az ve yazılar uzun olmuş, okuyucuya sıkıntı vermektedir.

4-) "Zaferin arifesinde sömürgeci soykırımlar" konusunun sonunda dış dünyadaki yankıları ayrıntılı olarak verebilirdiniz.

5-) Haber konularınız yetersiz.

6-) Feki Teyrandan tercumeler ve Siyasal tarihimizden bir kesit konularını çok beğendim.

Sıcak ve devrimci selamlarla Hoşçakalın.

Ve şafak vakti doğan güneşin ilk ışığını Ağrı'nın yüksek tepesine vurup Diyarbekir'in surları kızgınlaşırken bizde, Antep kalesinde selamlıyoruz MEDYA GÜNEŞİ'ni...

DAHA İYİ BİR MEDYA GÜNEŞİ İÇİN ELELE!

Ferzede Bozkuş Gaziantep

21 Nisan 1988

Medya Güneşi,

Merhaba sana Munzur dağlarından, Dicle nehrinin serinliklerinden, Ercişin ovalarından, Fırat'ın sevda dolu türkülerinden...

Medya Güneşi, bana hiç yabancı gelmedin, sanırım seninle küçüklüğümde beri tanışıklığım olmuştur. Çünkü, söylediğin türkülerini ben, içimden söylemeye çalıştımda bir türlü beceremedim, söyle söyle dahada yüksek sesle söylemeye çalış. Sesin güzel, üstelik nasılda "nota" ile söylüyorsun... Ama gün gelecek senin söylediğin türkülerini "hep birlikte" söyleyece-

ğiz. İşte o an bütün güzellikler doğacaktır birer birer yeniden, "Namuslu ve genç ellerinle.." çünkü "gelecekte çocukların ve oğulların vardır, her biri vazgeçilmez birer cihan parçasıdır, kaç bin yıllık hasretinin goncası..."

Güneş gibi doğduğun zaman herkesi eşit derecede ısıt, ama her zaman da ısıtma, bazen yağmur yağdır, gerektiği zaman "yıldırım" gibi belli hedeflere "Çakmayı ihmal etme, işte senin en güzel yanında burası olacaktır..."

Mustafa KEKO
İSTANBUL

Değerli "MEDYA GÜNEŞİ"

Dergisi yayıncıları, böyle mükemmel bir dergi çıkarmanızdan dolayı sizleri yüreğime kutlarım. Umarım sömürgeciler yayınlarınıza müdahale etmezler. Zaten böylesi zor bir dönemde dergi çıkarmak başlı başına bir sorundur.

Kürtçe şiir, atasözü, deyim ve benzeri şeylere yer vermeniz mümkünmüdür acaba? Mümkünse yardım etnek boynumuzun borcudur ve yardıma hazırız.

Yayın hayatınızda başarılar dilerim.

Mustafa İbrahim Diyarbekir

(Jibo cigerxwin)

Ezelsiz
Ağır tır
Dostun
Siper
Yüreği
Sunulmuşsa
Sevda
Sofrasına.

Necmettin Büyükkaya'ya
Bulut karası bir ölümün
Kanlı pencereleri okşar
Şahdamarımı

Daha umudumun

Taze şafağında

Ve bahar kokusunda

Kavrulmadan soluğum

Sürüklenirim

Sabırsız rüzgarlarında ölümün.

MEDYA ŞİİRİ

Bir masum rüzgardır

Nice acıyla yoğrulan

Nice acıyla "Merhaba" diyen,

Halkımın sipersiz-sığınaksız
bağrında esen,

Ve yüzyılların

Göz yaşları

Ve soykırımlarla bezenmiş

dağarcığında

Umudumun delikanlı türküsü

Sabır dağım

Öfkem.

Mustafa İbrahim

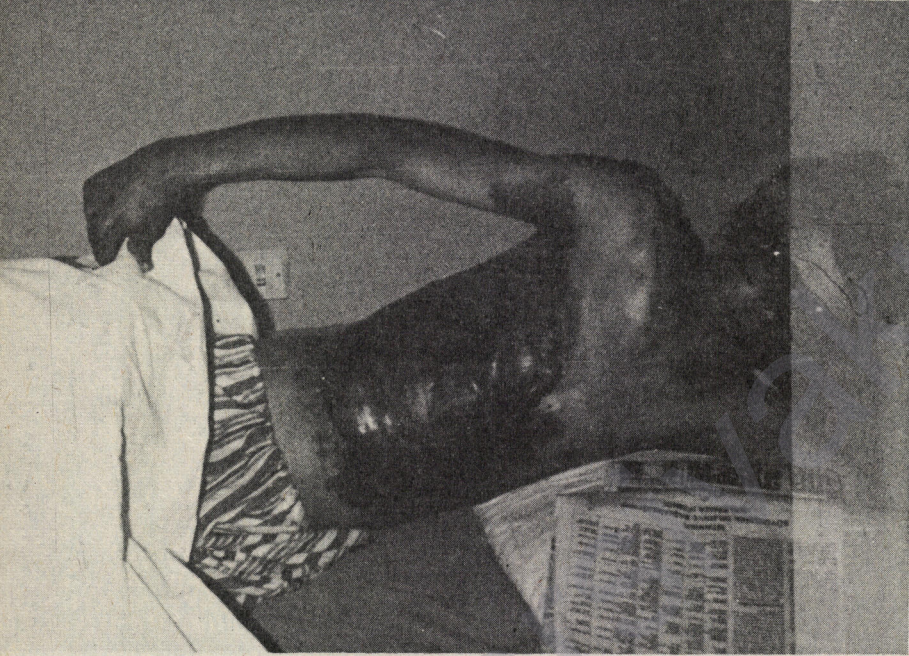
UMUT-1

Umut nazlı bir türküdür
Türküdür dilinde rüzgarın
Eser dalgalarında yüregimin

UMUT-2

Dost yüreğiyle bezenmişim
Kavrulmuşum karanfil kokularında
Yoğrulmuşum sevdalar ile
Savrulmuşum
Dalga-dalga rüzgarlarda.

Ajanlık Teklif Edilen Genç Kendini Yaktı

Diyarbakır'da halk tarafından Vilayet olarak bilinen Valilik binası önünde Cemil Balta adındaki bir genç üzerine gaz dökerek kendini yaktı.

Polisler tarafından uzun süreden beri yapılan ajanlık teklifini kabul etmeyip, kendisine yapılan baskılardan kurtulabilmek için son çareyi kendini yakmakta buldu. Diyarbakır SHP binasında açık grevine giren tutukluların ailelerin neler konuştuğunu, SHP binasına kimlerin girip çıktığını öğrenmek isteyen siyasi polis, Cemil Balta adındaki liseli bir genci Emniyet Sarayı 4.katta bulunan siyasi şube veya 1.şube'ye götürüyorlar, baskıyla, korkutmayla Cemil'i in ajanlık yapmasını istiyorlar. Ce-

mil polislerin yaptığı ajanlık teklifini red ediyor ama polisler Cemil'den vazgeçmiyorlar. Yapılan baskılardan, tehditlerden bezmiş olan genç kurtuluşu kendini yakmakta buluyor. Kendini yakmadan önce bir mektup yazarak, kendisine yapılan ajanlık teklifini, baskıları protesto etmek istiyor. Bu olay renkli burjuvazi basına yansıdı. Bizce burjuva basını olayın önemini, ciddiyetini görmediği için olayı araştırma zahmetine katlanmadan haberi kamuoyuna sindirdi. Diyarbakır Valisi olayla ilgili açıklamasında kendini yakan gencin psikolojik bunalım geçirdiğini söylemiştir. Aklımıza şu soru geliyor, acaba Diyarbakır Valisi ve renkli burjuva basını Cemil Balta-

nın gerçekten psikolojik bunalım geçirdiği için mi kendini yaktı yoksa polislerin yaptığı ajanlık teklifini red ettiği halde baskılardan bezmiş olduğundan mı kendini yaktı. Bunu öğrenmek için hastane de Cemil Balta'yı ziyaret ettik. Bizce Cemil Balta Psikolojik bir bunalım geçirmiyordu. Kendisine yapılanları bir bir soğuk kanlıca anlatıyordu. Cemil'e kendini neden yaktın diye sordüğümüzde. "Eğer beni bir daha rahatsız ederlerse kendimi bir daha yakarım. Biz dünyaya muhbirlik yapmak için gelmedik, insanca yaşamak için dünyaya geldik." Kendimi yakmak zorunda kaldım başka çarem yoktu diyordu. Güvenlik güçlerimize (!) soruyoruz. Devletin güvenlik güçleri canımızı, huzurumuzu korumak için mi görev yapıyorlar yoksa tehditlerle, baskılarla, işkencelerle, onur kırıcı uygulamalarıyla insanların canlarına kıyabilecek kadar, can güvenliğini, huzurumuzu ortadan kaldıracak kadar ileriye mi gidiyorlar. Bizce evet. Çünkü 12 Eylül sonrası polis karakollarında, askeri cezaevlerinde yapılan işkenceler sonucu öldürülen, sakat kalan, hastalıklı olan onlarca insan biliyoruz. Örnek mi Diyarbakır Askeri Ceza ve Tutukevinde yüzbaşı Esat Oktay Yıldırım'ın kamuoyuna yansıdığı kadarıyla yaptıklarını hatırlayın bu yeterlidir. Biz Esat Oktay Yıldırım'ın ve Cemil Balta'ya ajanlık teklif eden, baskı yapan polis memurlarını sadece suçlu görmüyoruz, devletin üst yetkilileri yapılan insanlık dışı uygulamaları görmemezlikten geliyorlar ve olayın özünü çarpıtarak suçluları aklamaya çalışıyorlarsa bizce devlet'te suçludur.

Birgün eğer yolun düşerse sorgu evlerine Cinsiyetin yaşın rengin farketmez kardeşim Yeter ki tükür dilini yüzlerine.

SABRİ DUMAN

MEHMET ŞİRİN TEKİN YAŞIYOR, YAŞACAK!

Kürt Halkının yiğit evladı, Van 100.Yıl Üniversitesi öğrencisi M.Şirin tekin 3 Mayıs 1987'de, Van'da gerici-faşist sivil güçlerin, sopalı, bıçaklı saldırıları sonucu katledildi.

12 Eylül sonrası oluşturulan YÖK ile, üniversitelerin tek tip anlayış doğrultusunda, rektörden en alt çalışma birimine kadar, gerici-faşist kardolarda örgütlenilmesi, bu örgütlü hiyerarşinin polis ve işbirlikçi gerici-faşist öğrencilerle yoğun bir ilişki ve işbirliği içinde okullarda, akademik-demokratik istemlerine sahip çıkan öğrencilere, faşist kurumlaşmayı teşhir eden anti-faşist, ilerici, yurtsever, demokrat, devrimci, sosyalist tüm kesimlere karşı yürütülen her türlü baskı ve yıldırma politikalarının bir ürünü olarak, bizzat okul idaresinin, gerici-faşist öğretim üyelerinin hedef göstermeleri sonucunda, eli kanlı katiller tarafından şehit edildi, M.Şirin.

O'nun katledilmesi, ne o dönem Özal'ın dediği gibi "Elazığlılarla, Diyarbakırlıların çatışması"ndan, ne basit bir oruç tutanlarla tutmayanların tartışmasından kaynaklanmıştır. Olay baştan sona örgütlü bir şekilde gerçekleştirilmiştir. Olay öncesi bu tür saldırının zeminleri, bizzat "Türk-İslam sentezcisi" gerici-faşist öğretim üyeleri tarafından hazırlanmış, insanlar hedef gösterilmiş, ortamın gerginliğine karşın, her gün okul çevresinden ayrılmak nedir bilmeyen polis, ne hikmetse (!) o gün okul çevresine pek fazla uğramamış, saldırı anında olay yerine gelip, olaya müdahale etmemiştir. Üstelik, M.Şirin'in katledilmesinin yanı sıra, 7 öğrenci de yaralanmış olmasına karşın ve olayın failleri bilindiği halde, polis yalnızca katil ve birkaç kişiyi kısa-bir süre gözaltına almış, bir hafta serbest bırakıldıktan sonra da, mahkeme tarafından hiç bir cezai işleme tabi tutulmamışlardır. Katiller, insanları öldüren, yaralayan eli

kanlı köpekler, tasmaları egemen güçlerin elinde, başka sokaklarla, başka caddelerde havlamakta, yeni yeni insanların kanına girmek için, saldırı zemini aramaktayaratmaktadırlar.

Evet, M.Şirin'in katledilmesi bir tesadüf değildir. Dün, "bozkurtlar" olarak sokağa salınan faşist katiller, bu gün "İslamın bekçileri" vb. adlarla tekrar tasmaları sermayenin en gerici, şoven, terörist kesimlerinin ellerinde kanlı planları uygulamaya çalışmaktadırlar. M.Şirin'e kalkan ellerin Turan Emeksiz'e, Vedat Demircioğlu'na kalkan kanlı ellerden hiç bir farkı yoktur; üstelik devamıdır. M.Şirini katledenler, 16 Mart'ta 7 anti-faşist öğrenciyi katledenlerdir. M.Şirin'i katledenler dün de Sivas'ta, Maraş'ta, Malatya'da, Çorum'da ve daha birçok yerde kitlelere saldıran faşist katillerin uzantılarıdır.

Ulusal ve toplumsal mücadelenin her kesitinde defalarca, gerici-faşist güçlerin saldırıları sonucu, şehit veren Kürt halkı, şehitler kervanına bir yiğit yurtseveri daha katmıştır.

M.Şirin Tekin mücadelemizde yaşıyor, mücadelemizle yaşatılacaktır.

MEDYA GÜNEŞİ'ne

Doğdun;
Elemli yüzler gülsün diye,
Öyle yükselki;
Doğuşların engelsiz olsun?
Atılan ilk adım,
Adımların en büyüğü sayılır.
Yeterki;
Sağlım ve vakurlu olsun?

Abdülkadir ÖNEN

Ömrünün tamamına yakın bir bölümünü ülkesinin kurtuluşu, halkının özgürlüğü ve insanca bir yaşam için mücadele içerisinde geçiren Ebu Cihad, Filistin devrim ve kurtuluş hareketinin temel taşlarından biriydi. FKÖ içerisindeki en güçlü örgüt olan EL FETİH'in kurucusu, El Fetih'in askeri örgütü EL ASİFA'nın yaratıcısı ve Yaser Arafattan sonra ikinci komutanı olma gibi özellikleri Filistin devrimindeki ağırlıklı konumunu açıklamaya yetmektedir.

Ebu Cihad'ın katledilişinin, işgal altındaki topraklarda son dönemlerde gelişen direniş hareketiyle yakın ilişkisi vardır. İsrail yönetimi, İsrail'e yöneltilen devrimci eylemleri planlamak ve yönetmekle hep E.Cihadı suçladı. Ajan örgütlerine onu hedef gösterdi. Bizat Bakanlar Kurulu toplantılarında E.Cihad ve diğer önderlerinin fiziki olarak yok edilme kararı alındı. Şimdi, İsrail onu ortadan kaldırmakla Filistin direnişine büyük bir darbe vurduğunu sanıyor.

Neki, Ebu Cihad'ın katledilmesiyle, işgal altındaki topraklarda direnişin sona ereceğini yada yavaşlayacağını sanan İsrail, büyük bir yanlışta olduğunu çok uzun zamana gerek kalmadan görecektir. Çünkü, tarihe, ulusal mal olmuş bir davanın önderlerinin yok edilmesi davayı yok etmez, edemez. Tam tersine, akıtılan her damla kan devrimin harcı olarak direnişi daha da derinleştirecektir.

Filistin Ulusal Kurtuluş Hareketinin Büyük Önderi EBU CİHAD'ı derin bir saygı ile anarken, İsrail siyonizmini büyük bir kin ve nefretle lanetliyoruz.

MEDYA GÜNEŞİ DERGİSİ
ÇALIŞANLARI

EBU CİHAD KATLEDİLDİ

F.K.Ö. LİDERİ YASER ARAFAT'A

Mücadele ve silah arkadaşınız Halil El Vezir (Ebu Cihad)'ın ABD destekli İsrail Siyonistlerince hunharca katledilmesini "Medya Güneşi" dergisi olarak nefretle kınıyoruz. Biliyoruz ki alçakça yapılan bu suikast, siyonistlerin Filistin Halkını topyekûn soykırımdan geçirmek için yaptıkları planların bir parçasını da oluşturmaktadır.

Filistin Halkının ve o'nun tek ve meşru temsilcisi F.K.Ö'nün mücadelesini katliam ve soykırımlarla durduramadığını ve "hesaplaşma günü"nü yaklaştırmakta olduğunu gören siyonistler; yüreklerine sinmekte olan korkunun etkisiyle dehşete düşerek "çareyi" F.K.Ö'nün seçkin militanlarına saldırmakta buldular. Geçen yıl Tunus'taki karargahımıza yapılan saldırı hala hatırlardadır. Oysa ezilen Sömürge Halkların mücadele tarihleri bize göstermiştir ki, korku'nun ecele faydası yoktur. Bu suikast F.K.Ö'yü ve Filistin Halkını daha sıkı kenetleyip mücadelesini boyutlandıracaktır.

Filistin Halkının kaderi ile Kürt Halkının kaderi aynıdır. Her iki halk da yüzyıllardır Sömürgeci güçlerin esaret zincirleri altında inim inim inletilmekte ve her türlü haksızlıklara maruz bırakılıp varlıkları çeşitli yöntemlerle yadsınmak, ortadan kaldırılmak istenmektedir. SON olarak Irak Sömürgecilerinin Güney Kürdistan'da kimyasal silahlarla 5000 Kürd'ü katledip, binlercesini de yaralamaları; sömürgeci güçlerin köşeye sıkıştırıldıklarında ne kadar hunharca ve insanlık dışı davranışlarda bulunabileceklerini apaçık ortaya sermektedir. Ama nasıl ki İsrail siyonistleri Sabra ve Şatilla'da yaptıkları soykırımlarla Filistin Halkının mücadelesini engelleyemediyse; sömürgecilerin Kürt Halkına karşı giriştikleri soykırımlarla Kürdistan'daki ulusal ve toplumsal kurtuluş mücadelesini engellemeyede güçleri yetmeyecektir. Başta İsrail siyonistleri olmak üzere, yeryüzündeki bütün sömürgeci güçler ve suç ortakları emperyalistler ergeç katliam ve soykırımlarda döktükleri kanda boğulacaklardır.

**FİLİSTİN VE KURT HALKININ MÜCADELELERİ
ENGELLENEMEZ!**

**KAHROLSUN SİYONİZM VE SÖMÜRGEÇİLİK!
YAŞASIN F.K.Ö.!**

**YAŞASIN TÜM SÖMÜRGE HALKLARININ ULUSAL
KURTULUŞ MÜCADELELERİ!**

MEDYA GÜNEŞİ DERGİSİ YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ
CEMAL ÖZÇELİK

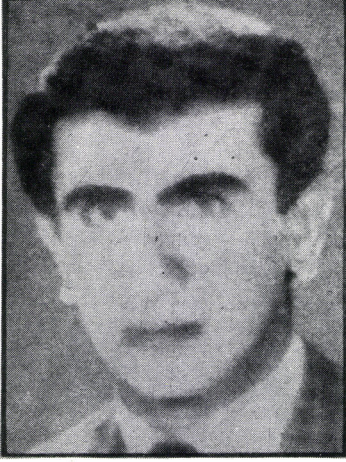
F.K.Ö. ANKARA TEMSİLCİSİ EBU FİRAZ'A

Yaşamı boyunca kararlı ve aktif bir şekilde, Filistin Halkı'nın ulusal kurtuluş mücadelesinde yer alan Ebu Cihad'ın İsrail Siyonistleri ile ABD emperyalistlerinin ortak olarak düzenledikleri bir suikastte şehid edilmesi bizleri (Medya Güneşi Dergisi çalışanları) ve bütün ilerici, yurtsever, devrimci dünya kamuoyunu üzüntüye boğmuş ve bu suikast nefretle kınanmıştır.

Ebu Cihad'ın mücadelesi, ulusal kurtuluş mücadelesi veren bütün dünya halkları için, zafere dek yanmaya devam edecek bir meşale olacaktır.

MEDYA GÜNEŞİ DERGİSİ YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ
CEMAL ÖZÇELİK

M.ŞİRİN TEKİN YAŞIYOR, YAŞAYACAK!

Mehmet Şirin Tekin.

ARKADAŞIMIZ, KÜRT HALKININ YİĞİT EVLADI VAN 100.YIL ÜNİVERSİTESİ ÖĞRENCİSİ M.ŞİRİN TEKİN; SÖMÜRGEÇİ FAŞİST GÜÇLER VE UŞAKLARININ HUNHARCA SALDIRISI SONUCU 3 MAYIS 1987'DE KATLEDİLDİ.

M.ŞİRİN TEKİN'İ UNUTMADIK, ANISINI MÜCADELEMİZDE YAŞATACAĞIZ.

MEDYA GÜNEŞİ

ABONE KARTI

MEDYA
AYLIK HABER • INCELEME • YORUM DERGİSİ
GÜNEŞİ

Adım: _____

Mesleğim: _____

Yaşım: _____

Adresim: _____

- ABONE KOŞULLARI: Yurt İçi: Yıllık 10.000 TL. (Türkiye İş Bankası A.Ş. Beyazıt Şubesi Hesap No: 2082543 • Cemal Özçelik Yurt Dışı: Yıllık: 50 DM.

Lütfen Fotokopisini çekin

LEYLA KASIM YAŞIYOR, YAŞAYACAK!

